

ERITYISEEN JULMUUTEEN JA RAAKUUTEEN LIITTYVÄN KVALIFIOINTIPERUSTEEN TÄYTTYMINEN TÖRKEISSÄ ELÄINSUOJELURIKOKSISSA

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Rikosoikeus
Jonna Riitijoki
Pro gradu -tutkielma
syksy 2024

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Erityiseen julmuuteen ja raakuuteen liittyvän kvalifointiperusteen täyttyminen törkeissä eläinsuojelurikoksissa

Tekijä: Jonna Riitijoki

Koulutusohjelma/oppiaine: Rikosoikeus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma X Lisensiaatintutkimus__

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: XVII + 67

Vuosi: 2024

Tiivistelmä: Eläinten asema yhteiskunnassa on viimeisten vuosikymmenten aikana muuttunut merkittävästi. Vuonna 2011 eläinsuojelurikoksista kriminalisoitiin myös törkeä tekomuoto ja tammikuussa 2024 eläinsuojelulainsäädäntö koki kokonaisuudistuksen, kun laki eläinten hyvinvoinnista tuli voimaan. Uusi eläinten hyvinvointilaki pyrkii parantamaan eläinten hyvinvointia. Eläinten julma ja raaka kohtelu aiheuttaa ihmisissä pahennusta. Erityisen julman ja raa'an menettelyn arvioiminen aiheuttaa kuitenkin tuomioistuimille hankaluuksia.

Tämä lainoppia ja empiiristä tutkimusta yhdistelevä tutkielma käsittelee törkeitä eläinsuojelurikoksia ja keskittyy etenkin kvalifointiperusteeseen erityisestä raakuudesta tai julmuudesta. Tutkielmassa luodaan yleiskatsaus eläinsuojelurikoksiin ja niihin liittyviin erityispiirteisiin, mutta päähuomio on törkeissä eläinsuojelurikoksissa.

Tutkielma on jaettu niin, että aluksi käsitellään eläinten oikeudellista asemaa ja törkeän tekemuodon säättämisen taustaa. Tämän jälkeen käsitellään eläinsuojelurikoksen törkeää tekemuotoa yleisemmin ja lopulta esimerkkien avulla esitellään oikeuskäytännön nykytila.

Tutkimusta varten on kerätty yhteensä 156 törkeää eläinsuojelurikosta koskevaa oikeustapausta käräjäoikeuksilta ja hovioikeuksilta. Tutkimusaineiston perusteella on analysoitu, kuinka tuomioistuimet käytännössä soveltavat rikoslain 17 luvun 14 a §:n 1 momentin 1 kohtaa. Pyrkimyksenä on selvittää, millaisissa tapauksissa kriteeri erityisestä julmuudesta tai raakuudesta on oikeuskäytännössä täyttynyt.

Tutkimuksessa on havaittu, että oikeuskäytäntö on törkeissä eläinsuojelurikoksissa epäyhtenäistä. Tuomioistuimet soveltavat kriteeriä erityisestä raakuudesta ja julmuudesta varsin itsenäisesti, sillä lain sanamuoto tai esityöt eivät juuri tarjoa tulkinta-apua. Tutkimustulosten perusteella tulkintaan näyttäisi vaikuttavan muun muassa se, mihin eläinlajiin rikos on kohdistunut. Vaihtelevaa tulkintaa esiintyy myös siinä, milloin aiheutunut kipu on ollut suurta ja pitkäkestoista.

Avainsanat: Rikosoikeus, eläinsuojelurikos, erityinen raakuus ja julmuus

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja.

Sisällys

Lähteet	
Lyhenteet	
1 Johdanto	1
1.1 Johdatus aiheeseen	1
1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen rajaus	4
1.3 Metodi ja tutkimusaineisto	6
1.4 Tutkimuksen rakenne	8
2 Eläinsuojelurikosten taustaa	9
2.1 Eläinten suojelu	9
2.2 Eläimiin kohdistuvien rikosten kriminalisointi	10
2.3 Kipu ja kärsimys	12
2.4 Eläinten hyvinvointi	15
2.5 Tunnusmerkistön täyttyminen	16
3 Eläimet lainsäädännössä	17
3.1 Eläinten oikeudellisesta asemasta	17
3.2 Eläin rikoksen kohteena	19
3.3 Eläinsuojelurikoksiin liittyvät erityispiirteet	21
4 Eläinsuojelurikosten lievemmat tekomuodot	23
4.1 Kuka voi syyllistyä eläinsuojelurikokseen?	23
4.2 Perusmuotoinen eläinsuojelurikos	27
4.3 Lievä eläinsuojelurikos	28
5 Törkeä eläinsuojelurikos	29
5.1 Törkeästä tekemuodosta yleisesti	29
5.2 Erityinen julmuus tai raakuus	31
5.3 Huomattavan suuri määrä eläimiä	35
5.4 Huomattava taloudellinen hyöty	36
5.5 Kokonaistörkeysarviointi	38
6 Erityisen raaka tai julma teko oikeuskäytännössä	42
6.1 Arviointiin liittyvät haasteet	42
6.2 Aktiivinen ja passiivinen toiminta törkeiden eläinsuojelurikosten taustalla	43
6.3 Eläimiin kohdistuvat väkivaltaiset rikokset	46
6.4 Lainvastainen lopettaminen	52
6.5 Laiminlyönti	60
7 Johtopäätökset	65

LÄHTEET

Kirjallisuuslähteet:

Aarnio 1986

Aarnio, Aulis: Lain ja kohtuuden tähden. Werner Söderström Oy, Juva.

Aarnio 2005

Aarnio, Aulis: Onko eläimillä oikeuksia? Ajatuksia oikeudesta substanssi ja suhdekäsittelenä. Tieteessä tapahtuu 2/2005. s. 5–10.

Aarnio 2005A

Aarnio, Aulis: ”Oikeuksista ” ja oikeuksista. Tieteessä tapahtuu 4/2005. s. 54.

Evarsti 2004

Kaijus Ervasti: Empiirinen oikeustutkimus. Teoksessa: Heidi Lindfors (toim.): Empiirinen tutkimus oikeustieteessä. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 2004. s. 9–16.

Frände ym. 2023

Frände, Dan – Hyttinen, Tatu – Kallio, Heikki – Korkka-Knuts, Heli – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus: Keskeiset rikokset, 5. uudistettu painos. Edita Publishing Oy, Helsinki. 2023.

Hirvonen 2011

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17, Helsinki 2011.

Keinänen – Väättäinen 2016

Keinänen, Anssi – Väättäinen, Ulla: Empiirinen oikeustutkimus – mitä ja milloin? Teoksessa *Miettinen, Tarmo* (toim.): Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta. Edilex 2016. s. 246–267.

Kolehmainen 2005

Kolehmainen, Esa: Eläinten oikeuksista ja kielenkäytöstä. Tieteessä tapahtuu 6/2005, s. 35–39

Korkka-Knuts ym. 2020

Korkka-Knuts, Heli – Helenius, Dan – Frände, Dan – Wahlberg, Markus: Yleinen rikosoikeus, 3. uudistettu painos. Edita Publishing Oy, Helsinki. 2020.

Koskela 2012

Koskela, Tarja: Onko eläimellä väliä? – eläinsuojelurikosten empiirinen tutkimus. Edilex 2012/2.

Koskela 2013

Koskela, Tarja: Eläinsuojelutarkastus ja eläinsuojelurikosepäilyistä ilmoittaminen – kansalaisaktiivisuutta vai viranomaisvalvontaa? Edilex 2013/22. Julkaistu 8.7.2013

Koskela 2015

Koskela, Tarja: Asiantuntijat eläinsuojelurikosasioissa – Onko niitä? Edilex 2015/23. Julkaistu 3.6.2015. Edita Publishing Oy, Helsinki.

Koskela 2017

Koskela, Tarja: Optimaalinen eläinsuojelu rikosprosessissa ja julkishallinnossa. Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylä. 2017.

Koskela 2018

Koskela, Tarja: Ankaroitiko rikoslain muutos oikeuskäytäntöä eläinsuojelurikoksissa? Defensor Legis N:o 5/2018, s. 764–785

Koskela 2019

Koskela, Tarja: Törkeä eläinsuojelurikos – vai onko? Referee-artikkeli. Edilex 2019/19. Julkaistu 31.5.2019.

Koskela 2020

Koskela, Tarja: KKO 2020:44 Törkeä eläinsuojelurikos ja kysymys puolustajan palkkiosta. Teoksessa: Timonen, Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein I/2020. s. 355–361. Alma Talent 2020.

Koskela 2020A

Koskela, Tarja: Eläimen edustaminen oikeudenkäynnissä. Teoksessa *Me & muut eläimet: Uusi maailmanjärjestys* (toim. Elisa Aaltola ja Birgitta Wahlberg). Vastapaino, Tampere 2020.

Koskela – Rantaeskola 2020

Koskela, Tarja – Rantaeskola, Satu: Eläin rikoksen kohteena. Warelia, Sastamala. 2020.

Koskela 2021

Koskela, Tarja: Rikoksen kokonaistörkeyden arviointi KKO:n ratkaisukäytännön valossa. Referee-artikkeli. Edilex 2021/7. Julkaistu 1.2.2021.

Koskela 2024

Koskela, Tarja: Eläinten hyvinvointilaki. Alma Talent, Helsinki 2024.

Kurki 2013

Kurki, Visa: Voiko eläin olla oikeussubjekti? *Lakimies* 3/2013, s. 436–458.

Kurki 2018

Kurki, Visa: Ei vain oikeuskelpoisuutta – oikeussubjektikäsityksemme ongelmia ja uudelleenarviointia. *Lakimies* 5/2018, s. 469–492.

Kurki 2020

Kurki, Visa: Onko eläin esine? Eläimen oikeudellisesta asemasta. *Lakimies* 6/2020, s. 845–871.

Lappi-Seppälä 2009

Lappi-Seppälä, Tapio: Tahalliset henkirikokset. Teoksessa *Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka*: Rikosoikeus. WSOY pro, kolmas uudistettu painos, 2009.

Lappi-Seppälä ym. 2022

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Alma Talent Oy, viides uudistettu painos, 2022.

Matikkala 1995

Matikkala, Jussi: HIV-infektio, seksi ja rikosoikeudellinen vastuu. Helsingin yliopisto, Helsinki 1995.

Matikkala 2000

Matikkala, Jussi: Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki 2000.

Matikkala 2018

Matikkala, Jussi: Seksuaalirikokset. Teoksessa *Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus*: Keskeiset rikokset. 4. uudistettu painos. Edita Publishing Oy, Helsinki. 2018.

Melander 2016

Melander, Sakari: Rikosvastuun yleiset edellytykset. Tietosanoma, Helsinki 2016.

Nieminen – Lähteenmäki 2021

Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora: Johdatus oikeuden empiiriseen tutkimiseen teoksessa Nieminen, Kati – Lähteenmäki, Noora (toim.) *Empiirinen oikeustutkimus*. Helsinki 2021

Nuutila 1997

Nuutila, Ari-Matti: Rikoslain yleinen osa. Lakimiesliiton kustannus. Helsinki 1997.

Pirjatanniemi 2001

Pirjatanniemi, Elina: Ympäristörikkokset. Kauppakaari. Saarijärvi 2001.

Streng 1999

Streng, Joonia: Eläinsuojelu ja rikosoikeus. Helsinki 1999

Tolvanen 2009

Tolvanen, Matti: Rangaistusteoriat – Mitä ne ovat ja mihin niitä tarvitaan? Oikeus 4/2009, s. 358–379.

Tolvanen 2010

Tolvanen, Matti: Eläinten oikeudet ja rikosoikeudellinen suoja. Teoksessa *Engelström, Viljam* (toim.): *Rätt och utveckling – Oikeus ja kehitys*. XIII Rättsvetenskapens dagar. Åbo Akademi 2010.

Tolvanen 2016

Tolvanen, Matti: Rikosoikeus ja rikollisuuden tutkimus. Teoksessa *Miettinen, Tarmo* (toim.): *Oikeustieteellinen opinnäyte – artikkeleita oikeustieteellisten opinnäytteiden vaatimuksista, metodista ja arvostelusta*. Edilex 2016. s. 272–294.

Uotila 2017

Uotila, Laura: Eläinten lajityypillinen käyttäytyminen. Teoksessa *Kivelä, Mai – Lahtinen, Veikka – Uotila, Laura* (toim.): Uusi eläinlaki. Into. Helsinki 2017.

Valtonen ym. 2023

Valtonen, Elli – Koskela, Tarja – Valros, Anna – Hänninen, Laura: Defining Crimes Against Companion Animals in Finland – Passive Neglect and Active Maltreatment. Anthrozoos 2023.

Virtanen 2004

Virtanen, Jussi: Rikosoikeuden yleiset opit ja oikeuslähdeoppi. Lakimies 6/2004.

Wahlberg 2020

Birgitta Wahlberg: Tulevaisuuden eläinten suojelu: Eläinoikeudesta ja eläinten perusoikeuksista. Teoksessa *Aaltola, Elisa – Wahlberg, Birgitta* (toim.): Me & muut eläimet: Uusi maailmanjärjestys. Vastapaino, Tampere 2020.

Wahlberg 2021

Birgitta Wahlberg: Animal Law in General and Animal Rights in Particular. Scandinavian Studies in Law, 67, 13–34. 2021.

Weckman 2012

Weckman, Elisa: Eläinsuojelukriminalisoinnit Suomessa vuosina 1809–1934. Acta Legis Turkuensia 2/2013. Turun yliopiston Oikeustieteen Ylioppilaiden Yhdistys Lex ry.

Virallislähteet:**HE 47/1970 vp**

Hallituksen esitys Eduskunnalle eläinsuojelulaiksi

HE 94/1993 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi

HE 6/1997 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi

HE 44/2002 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

HE 97/2010 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta ja eläintenpitokieltorekisteristä sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

HE 221/2010 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain 48 a luvun, pakkokeinolain ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

HE 186/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja siihen liittyviksi laeiksi

KAA 8/2023 vp

Kansalaisaloite eläinten oikeudet perustuslakiin

LaVM 28/2002 vp

Lakivaliokunnan mietintö 28/2002 vp: Hallituksen esitys rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi

LaVM 18/2010 vp

Lakivaliokunnan mietintö 18/2010 vp: Hallituksen esitys laeiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta ja eläintenpitokieltorekisteristä sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta

Oikeusministeriön työryhmämietintö 2009:8

Eläinsuojelurikosten seuraamusten tehostaminen

Verkkolähteet**Cambridge Declaration on Consciousness**

Low, P.: The Cambridge Declaration on Consciousness. Proceedings of the Francis Crick Memorial Conference 2012 <https://fcmconference.org/img/CambridgeDeclarationOnConsciousness.pdf> luettu 21.12.2024

EHK

Eläinten hyvinvointikeskus: Eläinten hyvinvoinnin määritelmä <https://www.elaintieto.fi/elaimen-hyvinvointi/elainten-hyvinvoinnin-maaritelma/> luettu 14.11.2024

EK

Eduskunnan tiedote 14.12.2024: Kansalaisaloite Eläinten oikeudet perustuslakiin annettiin eduskunnan käsiteltäväksi <https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/Kansalaisaloite-El%C3%A4inten-oikeuden-perustuslakiin-eduskuntaan.aspx> luettu 23.11.2023

Eurobarometri 2023

<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2996> luettu 14.11.2024

THN

Tuotantoeläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta: Tuotantoeläinten olennaiset

käyttäytymistarpeet <https://www.elaintieto.fi/wp-content/uploads/2015/12/TEHVNK-k%C3%A4ytt%C3%A4ytymistarpeet.pdf> luettu 24.11.2024

Fur free Europe

<https://www.eurogroupforanimals.org/fur-free-europe> luettu 14.11.2024

IL

Iltalehti: Metsästäjä surmasi rauhoitetun ahman raa'alla tavalla – Mojova lasku.

<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/4f686645-5bb8-408d-b2fa-533f364d2af2> luettu 24.11.2024

MMM 2023

Maa- ja metsätalousministeriö tiedote 2.3.2024: Eläinsuojelulaista tulee eläinten hyvinvointilaki <https://mmm.fi/elainsuojelulaki> luettu 14.11.2024

SHHN

Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnan määritelmä eläinten hyvinvoinnille <https://www.elaintieto.fi/wp-content/uploads/2016/02/shehvnk-hyvinvoinnin-m%C3%A4%C3%A4ritelm%C3%A4.pdf> luettu 24.11.2024

Wikipedia: hukkuminen

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Hukkuminen> luettu 22.12.2024

Oikeuskäytäntö, käräjäoikeudet:

Etelä-Karjalan käräjäoikeus 11.02.2014 R 13/1785 nro 14/105540

Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 20.06.2018 R 18/457 nro 18/126926

Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 07.09.2021 R 21/472 nro 21/13675

Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 16.11.2021 R 21/1191 nro 21/148752

Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 12.01.2023 R 22/1274 nro 23/101298

Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 08.11.2023 R 23/1199 nro 23/144729

Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 07.12.2023 R 23/1037 23/149767

Etelä-Savon kärjäoikeus 03.07.2014 R 13/1871 nro 14/128515

Etelä-Savon kärjäoikeus 30.11.2018 R 18/919 nro 18/153303

Etelä-Savon kärjäoikeus 17.12.2019 R 19/736 nro 19/155810

Etelä-Savon kärjäoikeus 10.02.2021 R 19/542 nro 21/106246

Etelä-Savon kärjäoikeus 04.03.2021 R 19/960 nro 21/108952

Helsingin kärjäoikeus 27.04.2021 R 20/3988 nro 21/118290

Helsingin kärjäoikeus 17.03.2022 R 21/8242 nro 22/111619

Helsingin kärjäoikeus 26.09.2022 R 22/6073 nro 22/137395

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus 27.10.2020 R 20/2614 nro 20/140564

Itä-Uudenmaan kärjäoikeus 26.01.2024 R 23/1873 nro 24/103801

Keski-Suomen kärjäoikeus 23.11.2022 R 22/2029 22/147268

Keski-Suomen kärjäoikeus 18.10.2023 R 23/1269 nro 23/141093

Keski-Suomen kärjäoikeus 18.10.2023 R 22/1504 nro 23/141029

Lapin kärjäoikeus 24.05.2017 R 16/337 nro 17/121404

Lapin kärjäoikeus 08.11.2021 R 20/968 nro 21/147139

Lapin kärjäoikeus 28.01.2022 R 21/4 nro 22/104006

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus 25.01.2018 R 17/1267 nro 18/103577

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus 10.06.2019 R 19/1469 nro 19/126739

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus 04.05.2022 R 21/4008 nro 22/118742

Länsi-Uudenmaan kärjäoikeus 08.02.2023 R 22/1511 nro 23/105497

Oulun kärjäoikeus 08.11.2013 R 12/2699 R 12/2699

Pirkanmaan kärjäoikeus 16.06.2020 R 20/3108 nro 20/121958

Pohjanmaan kärjäoikeus 15.02.2017 R 17/67 nro 17/107195

Pohjanmaan kärjäoikeus 20.09.2017 R 17/191 nro 17/136724

Pohjanmaan kärjäoikeus 17.06.2022 R 21/1228 nro 22/125457

Pohjanmaan kärjäoikeus 05.09.2023 R 22/1130 nro 23/133744

Pohjois-Karjalan kärjäoikeus 11.10.2021 R 21/387 nro 21/142499

Pohjois-Savon kärjäoikeus 02.11.2021 R 21/761 nro 21/146091

Pohjois-Savon kärjäoikeus 01.12.2023 R 22/889 nro 23/148990

Päijät-Hämeen kärjäoikeus 9.4.2013 R13/124 nro 13/805

Päijät-Hämeen kärjäoikeus 12.6.2014 R 14/648 nro 14/126106

Päijät-Hämeen kärjäoikeus 27.03.2014 R 14/15 nro 14/114002

Päijät-Hämeen kärjäoikeus 08.04.2015 R 15/104 nro 15/115396

Päijät-Hämeen kärjäoikeus 10.07.2015 R 15/594 nro 15/129384

Päijät-Hämeen kärjäoikeus 12.09.2023 R 23/315 nro 23/134879

Varsinais-Suomen kärjäoikeus 20.03.2023 R 22/3279 nro 23/111547

Varsinais-Suomen kärjäoikeus 28.09.2023 R 22/4614 nro 23/137878

Varsinais-Suomen kärjäoikeus 20.11.2023 R 22/4996 nro 23/144184

Ylivieska-Raahen kärjäoikeus 04.06.2013 R 13/56 nro 13/102779

Oikeuskäytäntö, hovioikeudet:

Helsingin hovioikeus 23.12.2022 R 20/2475 nro 22/152552

Turun hovioikeus 31.08.2022 R 21/675 nro 22/132999

Turun hovioikeus 30.01.2023 R 22/672 nro 23/103980

Vaasan hovioikeus 17.07.2019 R 18/779 nro 19/131404

Vaasan hovioikeus 7.7.2022 R 22/37 nro 22/128136

Rovaniemen hovioikeus 05.11.2014 R 13/607 nro 14/147561

Rovaniemen hovioikeus 27.10.2023 R 22/219 nro 23/142405

Oikeuskäytäntö, korkein oikeus:

KKO 2007:102

KKO 2015:52

KKO 2019:33

KKO 2019:46

KKO 2019:93

KKO 2020:44

KKO 2021:54

KKO 2023:33

KKO 2023:86

LYHENTEET

EHL	eläinten hyvinvointilaki 693/2023
ESA	eläinsuojeluasetus 396/1996
ESL	eläinsuojelulaki 247/1996
HE	hallituksen esitys
KAA	kansalaisaloite
KKO	korkein oikeus
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
PeVL	perustuslakivaliokunnan lausunto
PL	Suomen perustuslaki 731/1999
RL	rikoslaki 39/1889
ROL	laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997
vp	valtiopäivät

1 Johdanto

1.1 Johdatus aiheeseen

Eläinten asema yhteiskunnassa on viime vuosikymmeninä ollut murroksessa. Voidaan puhua asennemuutoksesta, jossa eläinsuojeluasiat otetaan yhteiskunnassa entistä vakavammin.¹ Eläimiä on totuttu hyödyntämään monin eri tavoin. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että eläimet ovat kykeneväisiä tuntemaan monenlaisia tunteita.² Eläimistä sekä niiden käyttäytymisestä ja perustarpeista tiedetäänkin nykyään enemmän. Tiedon lisääntyessä ymmärrys eri eläinlajien psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edellytyksistä on kasvanut ja samaan aikaan kansalaisten näkemykset eläinten kohtelusta ja eläinten arvosta ovat muuttuneet.³ Esimerkiksi Euroopan Unionin vuonna 2023 suorittaman Eurobarometri-tutkimuksen mukaan jopa 84 % unionin kansalaista on sitä mieltä, että tuotantoeläimiä tulisi suojella paremmin. Suomalaisista vastaajista 85 % oli sitä mieltä, että tuotantoeläimiä tulisi ehdottomasti tai mahdollisesti suojella paremmin.⁴ Myös turkistarhauksen kieltämiseen koko Euroopan unionin tasolla pyrkinyt kansalaisaloite keräsi 1 502 319 allekirjoitusta ja sai riittävästi kannatusta edetäkseen Euroopan komission käsitteilyyn.⁵ Samanaikaisesti eläinten kohteluun kohdistuva sääntely on lisääntynyt niin Suomessa kuin muuallakin länsimaissa.⁶

Suomen lainsäädännössä eläin on yhä varallisuus oikeudellisesti rinnastettavissa esineeseen. Eläimiä pyritään kuitenkin yhä enemmissä määrin suojelemaan kaltoinkohtelulta, minkä voidaan nähdä lisänneen eläimille oikeuksia. Lainsäädännöllä pyritään myös turvaamaan sitä, että eläimet saisivat toteuttaa lajityypillistä käyttäytymistään.⁷ Eläinten

¹ HE 186/2022 vp, s. 25.

² Ks. esim. verkkolähde Cambridge Declaration on Consciousness.

³ HE 186/2022 vp, s. 8.

⁴ Eurobarometri 2023.

⁵ Kansalaisaloitteesta lisää, ks. verkkolähde Fur free Europe.

⁶ Weckman 2013, s. 85.

⁷ Uuteen eläinten hyvinvointilakiin (693/2023) sisällytettiin sääntelyä, jonka pyrkimyksenä on mahdollistaa lajityypillisen käyttäytymisen toteutuminen. Esimerkiksi yleisiä periaatteita koskevan 2 luvun 8 §:n mukaan eläinten pito tulee toteuttaa niin, että eläimillä on mahdollisuus toteuttaa liikkumiseen, lepoon, kehon huoltoon, ravinnon etsintään ja muuhun vastaavaan toimintaan sekä sosiaalisiin suhteisiin liittyviä olennaisia käyttäytymistarpeitaan.

oikeuksia ei kuitenkaan ole suojeltu perustuslain tasolla ja oikeustieteellisessä keskustelussa on myös toisinaan kyseenalaistettu se, voidaanko eläinten kohdalla puhua oikeuksista lainkaan.⁸

Suomen ensimmäinen itsenäinen eläinsuojelukriminalisointi tapahtui jo vuonna 1864.⁹ Nykyään eläimiin kohdistuneet rikokset on säädetty rangaistavaksi rikoslaissa (RL, 39/1889). Eläinsuojelurikosten jaottelu on kolmiportainen, sillä rikoslaissa on säädetty rangaistavaksi lievä, perusmuotoinen ja törkeä tekemuoto. Rikoslaissa on säädetty eläinsuojelurikoksista, mutta eläinten suojelusta kansallisella tasolla säännellään pitkälti 1.1.2024 voimaan tulleella lailla eläinten hyvinvoinnista (693/2023, EHL, eläinten hyvinvointilaki), joka pyrkii parantamaan eläinten hyvinvointia ja tehostamaan eläinsuojeluvälvontaa. Laki korvasi eläinsuojelulain (247/1996, ESL), joka ennen uuden hyvinvointilain voimaan tuloa oli keskeinen eläinten suojelua ja hyvinvointia käsittelevä säädös.

Lakimuutos kuvastaa yhteiskunnassa tapahtunutta asenteiden muutosta. Lakimuutoksella on pyritty uudistamaan eläinten hyvinvointia koskeva laki vastaamaan paremmin nyky-yhteiskunnassa vallitsevaa käsitystä eläinten asemasta ja niiden suojelutarpeesta.¹⁰ Lakia modernisoimalla on pyritty myös saattamaan eläimiä koskeva lainsäädäntö vastaamaan perustuslain mukaisia vaatimuksia ja selkiyttämään lainsäädäntöä aiemmasta.¹¹ Eduskunnalla on myös käsittelyssä eläinten perusoikeuksia koskeva kansalaisaloite¹², mikä entisestään korostaa yhteiskunnassa kytevää tarvetta puuttua eläintenpitoon liittyviin epäkohtiin.

Eläinten suojelusta säännellään pitkälti kansallisella tasolla. Sääntely on kuitenkin ollut lisääntymään päin myös Euroopan unionin tasolla. Lissabonin sopimuksen jälkeen eläimet on tunnustettu tunteviksi olennoiksi Euroopan unionin toiminnasta laaditussa sopimuksessa (SEUT). Sopimuksen 13 artiklan mukaan poliittisessa päätöksenteossa tulee taten ottaa täysimääräisesti huomioon eläinten hyvinvointia koskevat vaatimukset. Eläimiin suhtautuminen pelkkinä esineinä ei tämän valossa nähdäkseni ole Euroopan unionin sisällä mahdollista.

⁸ Ks. esimerkiksi Aarnio 2005, s. 5–10; Aarnio 2005A, s. 54.

⁹ Weckman 2013, s. 89.

¹⁰ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 9.

¹¹ MMM 2023.

¹² KAA 8/2023 vp.

Eläinten yhteiskunnallisen aseman muuttuessa myös eläinsuojelun tarve korostuu. Tämä väistämättä tarkoittaa myös sitä, että eläinsuojelurikosten erityspiirteiden tuntemisen tarve lisääntyy. Törkeä eläinsuojelurikos sisällytettiin rikoslakiin 1.3.2011. Törkeän tekemuodon säätäminen nähtiin mahdollisuutena ohjata oikeuskäytäntöä siten, että törkeät teot arvioitaisiin aikaisempaa moitittavammiksi ja teoista mitattaisiin moitittavuuteen nähden oikeasuhtainen rangaistus.¹³ Tarkoituksena oli ohjata tuomioistuimia antamaan erityisen julmista tai raaoista teoista ankarampia rangaistuksia.

Rikoslain 17 luvun 14 a §:n mukaan törkeästä eläinsuojelurikoksesta on kyse, mikäli;

- 1) rikos tehdään erityisen raa’alla tai julmalla tavalla,
 - 2) rikoksen kohteena on huomattavan suuri määrä eläimiä tai
 - 3) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä
- ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Luettelo kvalifiointiperusteista on tyhjentävä.¹⁴ Lain sanamuodosta on kuitenkin mahdollonta lukea, minkälaisin kriteerein eläimeen kohdistuva teko on arvioitava erityisen raa’aksi, kuinka monta eläintä täyttää kriteerin huomattavan suuresta määrästä eläimiä tai milloin taloudellisen hyödyn tavoittelu on huomattavaa. Törkeän tekemuodon lisäämisellä rikoslakiin haluttiin ohjata oikeuskäytäntöä tuomitsemaan moitittavimmista teoista – törkeistä teoista – ankarampi rangaistus.¹⁵ Tästä syystä on oleellista ymmärtää, millaisten tekojen ja menettelyiden nähdään täyttävän törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön. On siis tarpeen selvittää, kuinka rikoslain 17 luvun 14 a §:ää on sovellettu oikeuskäytännössä.

Tämä tutkimus keskittyy etenkin kohdan yksi kvalifiointiperusteeseen ja paneutuu siihen, missä tapauksissa rikos on tehty erityisen raa’alla tai julmalla tavalla. Lisäksi on tarkoituksenmukaista myös jossain määrin pohtia kokonaistörkeysarviointia ja lyhyesti esitellä myös muut kvalifiointiperusteet.

¹³ HE 97/2010 vp, s. 15; LaVM 18/2010 vp, s. 2–3. Ks. myös Koskela 2019, s. 3.

¹⁴ HE 97/2010 vp, s. 15.

¹⁵ Ks. Koskela 2018, s. 765.

1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen raja

Tutkimuksessani käsitellään eläinsuojelurikoksen luonnetta ja keskitytään perusmuotoisen eläinsuojelurikoksen ja törkeän eläinsuojelurikoksen väliseen rajanvetoon paneutuen arviointiin julmuuden ja raakuuden tasosta. Tuomioistuinten ratkaisukäytäntö ei vaikuta eläinsuojelurikosten osalta olevan yhtenäistä.¹⁶ Tämä korostuu etenkin siinä, että tuomioistuimilla ei näyttäisi olevan yhtenäistä käsitystä siitä, minkälainen teko voidaan tulkita erityisen julmaksi ja raa'aksi.¹⁷ Tutkimuksessani tarkastelun kohteena on törkeän tekemuodon kvalifiointiperusteista etenkin erityinen julmuus ja raakuus. Tutkielmassa tutkin, miten vaatimusta erityisestä raakuudesta tai julmuudesta on tuomioistuimissa sovellettu ja millaisia haasteita sen arviointiin käytännössä liittyy. Tutkimuskysymykseksi muotoutui, *millä edellytyksillä ja missä tilanteissa kvalifiointiperuste erityisestä raakuudesta tai julmuudesta törkeissä eläinsuojelurikoksissa on täyttynyt?* Tutkielmassa tutkin, millaisten edellytysten vallitessa eläinsuojelurikos arvioidaan erityisen raa'aksi tai julmaksi. Lisäksi tutkielmassa nostetaan esille joitakin muutostarpeita.

Törkeän eläinsuojelurikoksen luonteen ymmärtämiseksi tutkielmassa keskitytään myös eläinsuojelurikoksiin yleisesti. Tutkielma pyrkii osittain luomaan yleiskatsauksen eläinsuojelurikoksiin ja niiden erityispiirteisiin, kuten siihen, miten eläinsuojelurikos eroaa muista rikoksista. Tarkoituksenmukaista on myös pohtia eläinten yhteiskunnallisen aseman muuttumista ja eläinsuojelurikosten kriminalisoinnin taustaa. Tutkielmassa esitellään myös törkeän tekemuodon muut kvalifiointiperusteet. Tämä on perusteltua kattavan yleiskuvan saamiseksi, mutta myös kokonaistörkeysarvioinnin kannalta. Törkeä eläinsuojelurikos edellyttää täytyäkseen sitä, että teko arvioidaan myös kokonaisuutena törkeäksi. Ei siis riitä, että teko täyttää kriteerin erityisestä raakuudesta tai julmuudesta – teon tulee olla myös kokonaisuutta katsoen törkeä. Kokonaistörkeysarvioinnissa teon moitittavuudesta kertoo esimerkiksi se, että useampi kuin yksi kvalifiointiperuste on täyttynyt.¹⁸ Täten on oleellista esitellä myös rikoslain 17 luvun 14a§:ssä mainitut muut kvalifiointiperusteet.

¹⁶ Aiheesta tarkemmin ks. Koskela 2019.

¹⁷ Ks. esim. Koskela 2019, s. 24.

¹⁸ Aihetta käsitellään tarkemmin luvussa 5.5.

Aineiston keruun aikana ilmeni, että kaikissa käräjäoikeuksissa ei ole käsitelty törkeitä eläinsuojelurikoksia joko laisinkaan tai muutamaa kertaa enempää.¹⁹ Jo tätä voidaan pitää tutkimustuloksena, ja se kertoo muun muassa alueellisista eroavaisuuksista. Tarpeen olisi tutkia myös niitä syitä, jotka ovat tämän taustalla. Onko niin, että eläinsuojelurikoksia tehdään eri alueilla enemmän kuin toisilla, vai voisiko syy löytyä siitä, että esimerkiksi esitutkinta tai syyteharkinta ei kaikilla alueilla etene rikosprosessiin saakka? Vaikka aiheen tutkiminen olisi eläinsuojelurikosten erityislaatuisuuden kannalta olennaista, on se pitänyt aiheen rajauksen vuoksi jättää tämän tutkielman ulkopuolelle, sillä alueellisten erojen tutkiminen edellyttäisi kokonaan oman tutkimuksensa.

Koska tutkielman päällimmäisenä tarkoituksena on selvittää, kuinka rikoslain 17 luvun 14 a §:n 1 momentin 1 kohdan mukaista kvalifiointiperustetta erityisen törkeästä julmuudesta tai raakuudesta on sovellettu oikeuskäytännössä, on aineiston rajaaminen törkeisiin eläinsuojelurikoksiin perusteltua. Tästä huolimatta mainittakoon, että myös syytekuvauksessa yksilöityjen perusmuotoisten rikosten tunnusmerkistöjen vertaaminen törkeiden tekojen tunnusmerkistöön olisi ollut tutkimuskysymyksen kannalta mielenkiintoista. Näin toimimalla olisi mahdollisesti voitu tehdä johtopäätöksiä myös siitä, kuinka herkästi syyttäjät nostavat syytteen törkeästä tekemuodosta, ja siitä, eroaako eläinsuojelurikosten käsittely jo syyttäjätasolla. Koska eläimellä ei ole asianomaiskelpoisuutta, on syyttäjän asema eläinsuojelurikosten rikosvastuun toteuttamisessa olennainen.²⁰ Näkökulman huomioiminen kuitenkin edellyttäisi omaa tutkimustaan eikä syyttäjien rooliin ja toimintaan ole tässä tutkielmassa enemmälti kiinnitetty huomiota.

Tutkielmaa varten erityisen mielenkiintoisia ovat olleet ne tapaukset, joissa sama tapahtumakulku on eri tuomioistuinaasteissa arvioitu törkeysarvioinnissa eri tavalla. Aineistosta on pyritty myös löytämään verrattain samankaltaisia tekoja, joiden arvioinnin yhtenäisyyttä on pohdittu ja pyritty tätä kautta selvittämään ratkaisukäytännön johdonmukaisuutta. Lisäksi tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota siihen, onko oikeuskäytännössä havaittavissa eroavaisuuksia erityisen julmuuden ja raakuuden arvioinnissa eläinlajin mukaan. Sen sijaan esimerkiksi rangaistuksen mittaamiseen ei ole tutkielmassa kiinnitetty

¹⁹ Esimerkiksi Kainuun käräjäoikeudesta ei ollut saatavilla yhtäkään törkeää eläinsuojelurikosta käsittelevää tapausta.

²⁰ Tästä tarkemmin luvussa 3.3.

huomiota vaan pääpaino on siinä, onko menettely arvioitu erityisen raa'aksi tai julmaksi ja millä perusteilla johtopäätökseen on tultu.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL, 689/1997) 11 luvun 4§:n 2 momentin mukaan tuomioistuimilla on velvollisuus perustella ratkaisunsa. Tutkielmassa on kiinnitetty huomiota myös tuomioistuinten perusteluiden laatuun. Eläinsuojelurikoksia käsitellään tuomioistuimissa vain suhteellisen harvoin. Tuomareille ei täten koidu samankaltaista rutiinia eläinsuojelurikosten käsittelyyn kuin muiden yleisimpien rikostyyppien kohdalla.²¹ Oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi olisikin erittäin perusteltua ja toivotavaa, että tuomioistuimet perustelisivat ratkaisunsa kattavasti.

Koska tutkielmani pääpaino on nimenomaisesti rikosprosessissa, on hallintoprosessi jäänyt tutkielmassa taka-alalle. Myös rangaistuksen mittaamiseen liittyvät kysymykset on jätetty tässä tutkimuksessa huomiotta. Tämä tarkoittaa sitä, että myöskään eläintenpito-kieltoa turvaamistoimena ei ole käsitelty eikä niin ikään menettämisseuraamusta.

Tutkimusaineisto on kerätty huhtikuussa 2024. Käsiteltyt oikeustapaukset koskevat aikaa, jolloin eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö täyttyi vanhan eläinsuojelulain mukaan nykyisen eläinten hyvinvointilain sijaan. Onkin oleellista huomioda, että lakimuutoksella voi olla joitakin vaikutuksia oikeuskäytäntöön. Nähdäkseni sääntely on kuitenkin pysynyt riittävän samankaltaisena, jotta tutkimuksen tulosten perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä myös lainsoveltamisen nykytilasta.

1.3 Metodi ja tutkimusaineisto

Tutkielmassa käytetty metodi on pääasiassa lainopillinen eli oikeusdogmaattinen. Lainopin tarkoituksena on systematisoida ja tulkita voimassa olevaa lakia.²² Lainopin avulla pyritäänkin selventämään voimassa olevaa oikeutta. *Aulis Aarnion* mukaan tulkinnalla tarkoitetaan oikeussäännösten merkitysten täsmentämistä. Systematisoinnilla taas järjestetään oikeussäännöksiä uudelleen käsitejärjestelmän avulla.²³ Lainoppi tutkii sitä, mikä on voimassa olevaa oikeutta sekä sitä, mikä merkitys voidaan antaa sellaiselle materiaalille, joka löytyy joko laista tai muista oikeuslähteistä.²⁴

²¹ Näin on katsottu myös lain esitöissä, ks. HE 87/2010 vp, s. 10.

²² Hirvonen 2011, s. 25.

²³ Aarnio 1986, s. 110–111.

²⁴ Hirvonen 2011, s. 23.

Rikoslain 17 luvun törkeää eläinsuojelurikosta koskeva 14 a § on jätetty avoimeksi, mistä syystä sen soveltaminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa ja tulkintaa. Koska tutkimuksessani selvitetään, kuinka kvalifiointiperustetta erityisestä julmuudesta tai raakuudesta törkeissä eläinsuojelurikoksissa on sovellettu, eli toisin sanoen tutkitaan, kuinka lakia on tulkittu ja sovellettu ja mikä on näin ollen voimassa olevan oikeuden sisältö, tulee kyseeseen lainopillinen metodi.²⁵

Tutkimuskysymykseen vastaaminen on kuitenkin edellyttänyt joiltakin osin myös empiiristä tutkimusmetodia, sillä tutkimuksessani pyritään lisäämään ymmärrystä siitä, kuinka lainsäädäntö toimii käytännössä.²⁶ Empiirisellä tutkimuksella ei pyritä ottamaan kantaa siihen, kuinka oikeusnormia tulisi käytännössä tulkita.²⁷ Empiirisellä tutkimuksella tarkoitetaan kokemuspäistä tutkimusta, joka perustuu havainnointiin ja mittaamiseen.²⁸ Empiirinen tieto onkin kaikkea havainnointiin liittyvää tietoa. Empiirisillä menetelmillä voidaan saada tietoa muun muassa siitä, miten lainsäädännön muutokset ovat todellisuudessa vaikuttaneet yhteiskuntaan.²⁹

Empiirinen tutkimus voidaan jakaa kahteen eri tutkimusotteeseen – laadulliseen ja määrälliseen tutkimukseen, eli kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen tutkimukseen. Näiden erottaminen toisistaan voi kuitenkin toisinaan olla hankalaa. Laadullinen tutkimus pyrkii selittämään kohdettaan tai kertomaan siitä jotakin uutta tai syvällistä, kun taas määrällinen tutkimus pyrkii numeerisen tiedon avulla kuvaamaan ja selittämään ilmiötä.³⁰ Tutkimuksessani on hyödynnetty lähinnä laadullista tutkimusta.

Tutkielman lähdeaineisto koostuu pitkälti kotimaisesta oikeuskirjallisuudesta, lainvalmisteluaineistosta sekä oikeustapauksista. Tutkielmaa varten pyysin yhdeksältätoista käräjäoikeudelta ja kaikilta viideltä hovioikeudelta niiden 10 tuoreinta törkeää eläinsuojelurikosta koskevaa tuomiota. Koska aineisto näin hankittuna oli suuri, ja koska Ahvenanmaalla on lainsäädäntövalta eläinsuojeluasioissa³¹, aineistoa ei kerätty Ahvenanmaan käräjäoikeudelta. Rajaukseen vaikutti myös kielelliset seikat. Koska eläinsuojelurikoksia käsitellään tuomioistuimissa vain suhteellisen harvoin, voidaan aineiston rajaamista

²⁵ Tolvanen 2016, s. 281.

²⁶ Ks. esim. Evarsti 2004, s. 12.

²⁷ Nieminen – Lähteenmäki 2021, luku 1.1.

²⁸ Nieminen – Lähteenmäki 2021, luku 1.1.

²⁹ Keinänen – Väättäinen 2016, s. 251.

³⁰ Nieminen – Lähteenmäki 2021, luku 1.1.

³¹ Ahvenanmaan itsehallintolaki 18 § 1 momentti 17 kohta.

maksimissaan kymmeneen tapaukseen tuomioistuinta kohden tietyn aikarajan sijaan pitää perusteltuna, sillä näin ollen aineiston saaminen kaikilta tuomioistuimilta oli todennäköisempää ja otannasta saatiin kattavampi, mutta aineisto pysyi määrällisesti hallittavana.

Korkeimmassa oikeudessa eläinsuojelurikoksia on käsitelty vain harvoin. Kvalifiointiperustetta erityisestä julmuudesta ja raakuudesta törkeän eläinsuojelurikoksen kriteerinä on arvioitu korkeimmassa oikeudessa vain kerran, tapauksessa KKO 2023:86. Tämän lisäksi ratkaisussa KKO 2020:44 on käsitelty törkeää eläinsuojelurikosta keskittyen siihen, oliko rikos kohdistunut huomattavan suureen määrään eläimiä. Koska korkeimman oikeuden ennakkopäätösluonteisia ratkaisuja ei näitä kahta tapausta lukuun ottamatta ole annettu, on tutkielmaa varten ollut olennaista analysoida myös alempien tuomioistuinten ratkaisukäytäntöä.

Käräjäoikeuksilta tapauksia kertyi yhteensä 126. Saaduista tapauksista kuusi koski perusmuotoista eläinsuojelurikosta, joista kaksi oli hylätty. Myös kahdessa törkeää eläinsuojelurikosta käsittelevässä tapauksessa käräjäoikeus oli hylännyt syytteen.

Hovioikeuksilta kertyi tapauksia yhteensä 30. Yksi tapaus koski perusmuotoista eläinsuojelurikosta, yhdessä vastaaja oli menehtynyt ja kolmessa jatkokäsittelylupaa ei ollut myönnetty. Kahdeksassa tapauksessa arvioinnin kohteena ei ollut törkeysarviointi, joten niitä ei ole käsitelty tässä tutkimuksessa. Tutkimusaineisto koostuu näin pitkälti käräjäoikeuksien lainvoiman saaneista ratkaisuista.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu seitsemästä pääluvusta. Johdantoluvussa on tuotu esiin eläinten muuttuva asema yhteiskunnassa ja esitelty tutkimuksen tutkimuskysymys, tehdyt rajaukset sekä tutkimusmetodiset lähtökohdat. Toisessa luvussa käsitellään eläimiin kohdistuvia kriminalisointeja ja luodaan katsaus siihen, mistä eläinten hyvinvointi koostuu ja mitä kivulla ja kärsimyksellä tarkoitetaan. Lisäksi luvussa nostetaan esille huomioita eläinsuojelurikosten historiasta ja taustasta. Kolmannessa luvussa paneudutaan tarkemmin eläimen erityiseen oikeudelliseen asemaan ja eläinsuojelurikosten erityispiirteisiin. Tämän jälkeen neljännessä luvussa käydään läpi tahallisuutta ja törkeää huolimattomuutta rangaistavuuden vaatimuksena sekä esitellään lyhyesti eläinsuojelurikosten lievemmat tekemuodot. Tarkoituksena on pohjustaa tutkimusta antamalla kattava yleiskuva

eläinsuojelurikoksista yleensä, minkä jälkeen tutkimuksessa siirrytään varsinaiseen tutkimuskysymykseen ja kysymyksiin koskien törkeitä eläinsuojelurikoksia.

Luvuissa 5–6 on päästy käsittelemään tarkemmin nimenomaisesti törkeitä eläinsuojelurikoksia. Luvussa viisi esitellään kaikki kolme kvalifiointiperustetta ja annetaan lyhyt katsaus myös kokonaistörkeysarvosteluun eläinsuojelurikoksissa. Luvussa kuusi keskitytään erityisen julmuuden ja raakuuden arviointiin oikeuskäytännössä hyödyntämällä esimerkkejä. Seitsemännessä luvussa esitellään tutkimuksen johtopäätöksiä ja kokoavia näkökulmia.

2 Eläinsuojelurikosten taustaa

2.1 Eläinten suojelu

Eläimiä pyritään lainsäädännöllä turvaamaan tarpeettomalta kivulta ja kärsimykseltä. Juridisesti eläimiä voidaan suojata ainakin kielloilla sekä näitä kieltoja tai oikeuksia tehostavilla sanktioilla. Suojelun keinoina voidaan mainita myös oikeudelliset periaatteet, tavoitenormit sekä oikeussuojakeinot. Yhtenä tapana voidaan mainita myös eläinsuojelun toteutumista valvovat viranomaiset.³² Eläimiä suojataankin ennen kaikkea eläinsuojelulainsäädännön turvin, jonka noudattamista on pyritty edesauttamaan kriminalisoinneilla.

Eläimiä pyritään Suomessa suojelemaan kaltoinkohtelulta niin hallinnollisin kuin rikosoikeudellisin keinoin. Rikosprosessin tarkoituksena on toteuttaa rikosvastuuta, kun taas hallintoprosessi lähtökohtaisesti liittyy eläinsuojelutarkastukseen ja siihen liittyvän hallintopäätöksen laillisuuden tarkasteluun.³³ Hallinnollinen menettely voi olla käynnissä samanaikaisesti kuin rikosoikeudellinenkin menettely, eikä hallinnollinen seuraamus estä asian käsittelyä tuomioistuimessa.³⁴ Eläinten turvaamiseen liittyvät olennaisesti keinot puuttua kaltoinkohteluun heti, kun se on tullut viranomaisten tietoon. Eläinten suojelu

³² Kurki 2013, s. 440.

³³ Koskela 2017, s. 7.

³⁴ Koskela 2017, s. 18; ks. myös Etelä-Savon kärjäoikeus 04.03.2021 R 19/960 nro 21/108952, jossa vastaaja oli vedonnut *ne bis in idem* -vaikutukseen ja *res judicata* -vaikutukseen, koska vastaajan koiria koskeva käsittely oli kesken hallinto-oikeudessa ja koska hän oli jo ollut hallinto-oikeudellisten sanktioiden kohteena, kun hänen omistamansa koirat oli hallintopäätöksellä otettu pois hänen hallustaan.

tarpeettomalta kivulta ja kärsimykseltä edellyttääkin sekä hallinnollisia että rikosoikeudellisia keinoja.

Vaikka tässä tutkielmassa ei paneuduta hallinnolliseen menettelyyn, on eläinsuojelun luonteen ymmärtämiseksi kuitenkin mainittava, että eläinsuojelun toteutumisen kannalta hallinnollisella menettelyllä on merkittävä vaikutus. Rikosprosessin käynnistymiseksi tulee olla jo valmiiksi olemassa vahva epäily eläimen kaltoinkohtelusta. Usein eläin on jo kuollut tai lopetettu menettelyn seurauksena. Sen sijaan hallinnolliseen menettelyyn liittyvillä hallintopakkekeinoilla voidaan puuttua eläinten kohteluun heti, kun eläintenpidossa havaitaan puutteita.³⁵ Viranomaisilla on täten mahdollisuus tehdä eläinsuojelutarkastuksia heti, kun eläinsuojeluviranomaisen tietoon on tullut epäily eläinten kaltoinkohtelusta.³⁶ Eläinsuojelutarkastuksen jälkeen tehdyllä hallintopäätöksellä voidaan velvoittaa eläimistä vastuussa oleva henkilö muuttamaan toimintatapojaan ja ottamaan eläinten tarpeet paremmin huomioon tai tarvittaessa voidaan ryhtyä välittömiin toimenpiteisiin eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi esimerkiksi hankkimalla eläimille uusi hoitaja.³⁷ Myös menettämisseuraamuksella ja eläintenpitokiellon määräämisellä on eläinten suojelussa suuri rooli, mutta niiden käsittely on pitänyt jättää tämän tutkimuksen ulkopuolelle.³⁸

2.2 Eläimiin kohdistuvien rikosten kriminalisointi

Kriminalisoinnilla pyritään ratkaisemaan ei-toivottua käytöstä.³⁹ Rangaistusuhilla pyritään edistämään sitä, että kansalaiset toimisivat lainkuuliaisella, yleisen edun vaatimalla tavalla.⁴⁰ Tarkoituksena on täten vähentää rikollisuutta.⁴¹ Kriminalisoinnin hyväksyttävyyden edellyttää aina sitä, että kriminalisoinnin pyrkimyksenä on turvata jotakin

³⁵ Koskela 2017, s. 57.

³⁶ Koskela 2017, s. 40.

³⁷ Koskela 2017, s. 44–48.

³⁸ Eläintenpitokiello on rikosprosessuaalinen turvaamistoimi, josta säädetään rikoslain 17 luvun 23 §:ssä. Eläintenpitokiellolla tarkoitetaan sitä, että eläinsuojelurikoksesta tuomittu voidaan tuomita myös menettämään oikeutensa pitää, hoitaa tai muuten vastata eläinten hyvinvoinnista. Eläintenpitokiellolla pyritään suojaamaan eläimiä ja ehkäistä uuden rikoksen tekemistä kieltämällä eläintenpito henkilöltä, joka on soveltumaton huolehtimaan eläimistä, ks. HE 97/2010 vp s. 5. Menettämisseuraamuksesta säädetään rikoslain 17 luvun 23 a §:ssä, jonka mukaan eläintenpitokiellossa tarkoitetut eläimet, joita päätöstä annettaessa pitää tai jotka omistaa eläintenpitokielloon määrättävä, on tuomittava valtiolle menetetyiksi.

³⁹ Nuutila 1997, s. 35; Korkka-Knuts ym. 2020, s. 17.

⁴⁰ Tolvanen 2009, s. 376.

⁴¹ Nuutila 1997, s. 36; Korkka-Knuts ym. 2020, s. 17.

oikeushyvää eli jotakin yhteiskunnalle arvokasta.⁴² Eläinsuojelurikosten kriminalisoinneilla on pyritty suojelemaan eläimiä tarpeettomalta kivulta ja kärsimykseltä.

Rikosoikeudella ja moraalilla on nähty olevan yhteys ja rikosoikeudellisella rangaistavuudella pyritään vahvistamaan käsitystä teon vääryydestä. Rikosoikeudellinen moite on keino, jonka avulla pyritään vaikuttamaan ihmisten motivaatioon, mutta myös ylläpitämään ja vahvistamaan yhteiskunnan hyvänä pitämiä moraali- ja tapanormeja.⁴³ Oikeushyvien suojele voidaanakin kytkeä moraalisiin lähtökohtiin.⁴⁴ Eläinten julma tai epäasiallinen kohtelu herättää yhteiskunnassa pahennusta, sillä se on vastoin niitä käsityksiä, joiden mukaisesti eläimiä tulisi kohdella.⁴⁵

Suomessa eläinsuojeluun liittyvät kysymykset ovat olleet esillä 1800-luvulta lähtien ja Suomen ensimmäinen eläinsuojeluyhdistys perustettiin jo vuonna 1871. Vuonna 1865 voimaan tulleella asetuksella eläinten tahallaan räähkäämisestä määrättiin, että sitä, joka kohdisti ilmeistä julmuutta kohdellessaan omaa tai toisen eläintä, tuli rangaista sakolla tai korkeintaan kolmen kuukauden mittaisella vankeusrangaistuksella. Asetuksella annettiin turvaa eläimille myös niiden omistajan toimilta, sillä asetuksella puututtiin myös omia eläimiä kohtaan osoitettuun julmuuteen.⁴⁶ Näin rajoitettiin ihmisten oikeutta kohdella omistamiaan eläimiä haluamallaan tavalla. Vielä 1800-luvulla kriminalisointia kuitenkin perusteltiin niin, että eläinten julman kohtelun salliminen tekisi yhteiskunnasta raaemman ja lisäisi ihmisiin kohdistuvaa väkivaltaa.⁴⁷ Kyseessä ei siis niinkään ollut eläinten suojele ihmisten niihin kohdistamalta väkivallalta. Eläinräähkäyksen kieltävä pykälä kirjattiin rangaistussäännöksineen myös vuonna 1889 voimaantulleeseen rikoslakiin.

Ensimmäinen eläinsuojelulaki säädettiin vuonna 1934 (163/1934). Kautta aikain merkitystä on ollut sillä, onko eläintä kohdeltu julmasti. Jo 1700- ja 1800-luvuilla eläintensuojelullisissa kysymyksissä annettiin painoarvoa sille, oliko suojeltava eläinlaji kykenevä tuntemaan kipua ja kärsimystä.⁴⁸ Vuoden 1934 lain 1 §:n mukaan eläintä tuli kohdella niin, että sille ei tuotettu tarpeetonta kärsimystä.⁴⁹ Kun ihmisten ajatukset eläinten

⁴² Korkka-Knuts ym. 2020, s. 17.

⁴³ Tolvanen 2010, s. 54.

⁴⁴ Tolvanen 2010, s. 61.

⁴⁵ Ks. esim. Tolvanen 2009, s. 64.

⁴⁶ Streng 1999, s.17–18.

⁴⁷ Streng 1999, s. 51.

⁴⁸ Streng 1999, s. 14.

⁴⁹ Streng 1999, s. 20.

kohtelusta ja hyvän kohtelun tarpeesta lisääntyivät, kriminalisoinnin perusteluihin alkoi-
vat vaikuttaa entistä enemmän myös moraaliset näkökulmat.

Kun vuoden 1934 eläinsuojelulaissa kiellettiin tarpeettoman kärsimyksen aiheuttaminen, tämän lain kumonneella, vuoden 1971 eläinsuojelulailla, edellytettiin myös sitä, että eläimiä tuli kohdella hyvin.⁵⁰ Lain esitöissä päädyttiin siihen, että tarpeettoman kärsimyksen arviointi jätettiin tapauskohtaiseksi, mutta harkinnassa edellytettiin pohdintaa siitä, olisiko hyöty voitu saavuttaa muilla tavoin.⁵¹ Vuoden 1971 eläinsuojelulaki kuitenkin kävi läpi osittaisuudistuksia, joilla muun muassa pyrittiin selventämään, millaista menettelyä oli pidettävä tarpeettoman kivun ja tuskan tuottamisena.⁵²

Tiedon lisääntyessä ja eläinsuojelun painoarvon kasvaessa tarve eläinsuojelulain uudistamiselle syntyi.⁵³ Vuonna 1996 voimaan tuli eläinsuojelulaki (247/1996), joka oli voimassa tammikuuhun 2024 saakka. Vuonna 1999 eläinräökkäyspykäläksi aiemmin kutsuttu sääntely siirrettiin rikoslakiin ja rikoslakiin otettiin säännökset eläinsuojelurikoksesta ja lievästä eläinsuojelurikoksesta.⁵⁴ Vuonna 2011 rikoslakiin lisättiin myös eläinsuojelurikoksen törkeä tekemuoto.

Tarpeettoman kivun ja kärsimyksen aiheuttaminen loukkaa ihmisten moraalisia käsityksiä siitä, kuinka eläimiä tulisi kohdella.⁵⁵ Eläinsuojelulainsäädännön kehittyminen kuvas-
taa sitä, että tarve eläinten suojelulle on ollut kasvusuunnassa jo pitkään.

2.3 Kipu ja kärsimys

Eläinsuojelurikosten kriminalisoinnilla on pyritty suojelemaan eläimiä tarpeettomalta kivulta ja kärsimykseltä. Rikoslain 17 luvun 14 §:n 2 momentin mukaan eläintä ei saa kohdella julmasti tai tarpeetonta kipua tai kärsimystä aiheuttaen. Aiemman sanamuodon mukaan kiellettiin tarpeettoman kivun, kärsimyksen ja tuskan tuottaminen eläimille. Tus-
kalla on aiemmin tarkoitettu eläimen kokemaa henkistä hätää, pelkoa tai muuta vastaavaa epämiellyttävää tunnetta. Käytännössä kipua ja tuskaa ei välttämättä voida erottaa

⁵⁰ Vuoden 1971 eläinsuojelulain 1 §; HE 47:1970 vp, s. 2.

⁵¹ HE 47/1970 vp, s. 1.

⁵² Streng 1999, s. 22.

⁵³ Streng 1999, s. 23–24.

⁵⁴ Streng 1999, s. 32–33.

⁵⁵ Tolvanen 2009, s. 64.

erillisinä tuntemuksina ja ne liittyvät tiiviisti yhteen.⁵⁶ Eläinten hyvinvointilain tultua voimaan tuskan nähdään nyt sisältyvän laissa tarkoitettuun kärsimykseen eikä sitä ole enää säännöksessä erikseen mainittu.⁵⁷

Kivulla tarkoitetaan sekä fyysistä kiputuntemusta, joka voi olla joko lyhyt- tai pitkäkestoista, että sen aiheuttamaa psyykkistä tuntemusta. Kärsimyksellä sen sijaan tarkoitetaan epämiellyttävää tunnetta tai tuntemusta, kuten tuskaa, pelkoa, ahdistusta tai turhautumista.⁵⁸ Aiemmin kärsimyksen nähtiin tarkoittavan vain eläimen kokemaa henkistä tai ruumiillista eläimen hyvinvointiin tai terveyteen kielteisesti vaikuttavaa tuntemusta⁵⁹, mutta eläinten hyvinvointilain tultua voimaan kärsimyksen määritelmä on laajentunut.

Tutkimuksessa havaittiin, että usein tuomioistuimet tyytyivät toteamaan teon aiheuttaneen kärsimystä, kipua tai tuskaa yksilöimättä tarkasti sitä, mistä tuntemuksesta oli kyse. Tämä voi kertoa siitä, että kivun, kärsimyksen ja tuskan erottaminen eri tuntemuksina on tuomioistuimille hankalaa.

Nykytiedon mukaan mahdottomuus käyttäytyä lajityypillisellä tavalla aiheuttaa eläimille haittaa.⁶⁰ Oli kyseessä sitten ihmisen omistuksessa oleva lemmikkieläin tai tuotantoeläin, kokee eläin kaikissa pito- ja käyttömuodoissa jonkintasoista haittaa, jota on mahdotonta välttää.⁶¹ Eläimelle aiheutuu kärsimystä esimerkiksi tilanteissa, joissa sen olennaiset käyttäytymistarpeet patoutuvat. Tällöin eläimen hyvinvointi voi vaarantua ja eläimellä voi esiintyä apatiaa ja mahdollisesti myös itsensä vahingoittamista.⁶² Myös muun muassa jatkuva melu, kylmyys tai kuumuus ja pitkittynyt jano tai nälkä ovat tyyppillisiä tilanteita, joissa eläimelle aiheutuu kärsimystä.⁶³ Esimerkiksi tuotantoeläinten ja koe-eläinten mahdollisuutta liikkua ja toteuttaa lajityypillistä käyttäytymistä rajoitetaan jatkuvasti. Etenkin tuotantoeläinten kanssa joudutaan punnitsemaan taloudellisen hyödyn ja eläinten

⁵⁶ HE 36/1995 vp, s. 20.

⁵⁷ HE 186/2022 vp, s. 89.

⁵⁸ HE 186/2022 vp, s. 88–89. Ks. myös esim. Koskela 2024, s. 60.

⁵⁹ HE 36/1995 vp, s. 20.

⁶⁰ Uotilan mukaan lajityypillisellä käyttäytymisellä tarkoitetaan ”niitä käyttäytymistarpeita, jotka ovat ominaisia kullekin lajille”. Käyttäytymistarve sen sijaan tarkoittaa sen tyylistä käyttäytymistä, joka on välttämätöntä kehittymisen edistämiseksi sekä fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi. Ks. Uotila 2017, s. 27; verkkolähde THN.

⁶¹ Koskela 2024, s. 34.

⁶² Uotila 2017, s. 27.

⁶³ HE 186/2022 vp, s. 89; ks. myös Koskela 2024, s. 60.

hyvinvoinnin välillä.⁶⁴ Myös eläinten hyvinvointilain esitöissä kiinnitettiin huomiota siihen, että lähes kaikenlainen eläinten käyttö aiheuttaa eläimille jonkintasoista haittaa. Eläintenpitoa ei kuitenkaan haluttu estää tai rajoittaa, kunhan eläintenpito tapahtuu yhteiskunnallisesti hyväksyttävällä tavalla.⁶⁵ On tärkeää huomioda, että mikäli lainsäädännöllä ei sallittaisi minkään tasoisen kivun tai kärsimyksen aiheuttamista, olisi joidenkin elinkeinojen, kuten lihajalostuksen ja turkistarhauksen, harjoittaminen käytännössä mahdotonta. Aiemmissa eläinsuojelulain uudistuksissa onkin nimenomaisesti esitetty kannanottoja, joiden mukaan eläinsuojelulainsäädännön uudistuksessa on huomioitava myös siitä eläintuotannon harjoittajille koituvat kustannukset.⁶⁶

Teon julmuutta ja eläimelle tuotettua kärsimystä ja kipua arvioidaan muun muassa sen mukaan, minkä lajisesta eläimestä on kysymys ja mitä yleisesti tiedetään eri eläinlajeille haitallisia seurauksia tuottavista toimista.⁶⁷ Tuomioistuinten ratkaisukäytännössä tämä voi aiheuttaa haasteita, mikäli tuomioistuimen jäsenillä ei ole riittävää tietotaitoa arvioida sitä, millainen toiminta millekin eläinlajille aiheuttaa haittaa, kipua ja kärsimystä. Samat haasteet esiintynevät myös syyteharkinnassa.

Nyt jo vanhentuneen eläinsuojelulain esitöiden mukaan arvioitaessa eläinten suojelua tarpeettomalta kivulta ja kärsimykseltä, voidaan tukeutua ainakin jossakin määrin

⁶⁴ HE 186/2022 vp, s. 37 ja 81. Hyvänä esimerkkinä tapausaineistosta voidaan mainita Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomio nro 20/124164 (annettu 02.07.2020, asianumero R 19/3690), jossa A:n omistamilla sikatiloilla oli yhteensä yli 3000 sikaa. Tiloilla oli pidetty useita eläinsuojelutarkastuksia, joissa oli havaittu useita puutteita. Sikaloista oli löytynyt itsekseen kuolleita sikoja ja vakavasti sairaita sikoja. Muut siat olivat myös syöneet sikalaan kuollutta sikaa ja vielä elävää sairasta sikaa. Puutteita oli puhtaudessa, valvonnassa, ruokinnassa, rakenteissa sekä tonkimis- ja virikemateriaalien käytössä. Puutteet puhtaudessa koskivat tuhansia eläimiä. Lukuisia sikoja oli tekoaikana määrätty lopetettavaksi ja osa oli myös kuollut itsekseen. Kriteeriä erityisestä raakuudesta tai julmuudesta ei pohdittu, mutta teon nähtiin koskevan huomattavan suurta määrää eläimiä. Tuomioistuin kuitenkin katsoi, että ”asiaa kokonaisuutena harkittuaan ja ottaen huomioon myös sen, että epäselvässä tapauksessa asia on ratkaistava syytetyn edun mukaisesti, tekoa ei ole kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä”. A tuomittiin perusmuotoisesta eläinsuojelurikoksesta törkeän eläinsuojelurikoksen sijaan. Asia eteni Helsingin hovioikeuteen, joka arvioi näyttöä hieman eri tavalla käräjäoikeuden kanssa, mutta päätyi samaan lopputulemaan – A oli syyllistynyt eläinsuojelurikokseen, joka oli kohdistunut huomattavan suureen määrään eläimiä. Tekoa ei kuitenkaan voitu pitää kokonaisuutena arvioituna törkeänä. Hovioikeus antoi ratkaisussaan painoarvoa myös sille, että hännänpurenta suomalaisissa sikaloissa on ”varsin yleistä” ja kuolleisuus sikaloissa on keskimäärin 2,9 %. Tämä osoittaa hyvin sen, että taloudellisessa hyötykäytössä oleville eläimille sallitaan jonkin tasoisen kivun ja kärsimyksen aiheuttaminen.

⁶⁵ HE 186/2022 vp, s. 89.

⁶⁶ MmVM 10/1995, vp, s. 3.

⁶⁷ Frände ym. 2023, s. 1177.

tieteellisiin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin.⁶⁸ Haasteeksi nouseekin ennen kaikkea se, onko tuomioistuimilla ja muilla viranomaisilla riittävän ajantasainen ymmärrys siitä, millainen toiminta tai millaiset seuraukset eri eläinlajeille aiheuttavat suurta haittaa.

2.4 Eläinten hyvinvointi

Lain esitöiden mukaan eläimen hyvinvoinnilla tarkoitetaan ”eläimen kokemusta sen omasta psyykkisestä ja fyysisestä olotilasta”. Eläimen hyvinvointi voi vaihdella hyvästä huonoon ja siihen vaikuttaa muun muassa eläimen mahdollisuudet sopeutua ympäristöönsä – sen tapahtumiin ja olosuhteisiin. Eläimen hyvinvointi heikkenee, mikäli ympäristö on sille liian vaikea sopeutua tai mikäli ympäristö aiheuttaa eläimelle jatkuvaa tai voimakasta stressiä, räsytystä, käyttäytymishäiriöitä tai terveyshaittoja.⁶⁹ Eläinten hyvinvointilain tarkoituksena oli eläinten suojelun lisäksi ottaa paremmin huomioon eläinten hyvinvointi.

Eläimistä ja niiden käyttäytymisestä tiedetään nykyään enemmän. Eläinten hyvinvointitutkimuksilla on saatu parempi käsitys siitä, mitkä tekijät vaikuttavat eläinten hyvinvointiin. Hyvinvointiin vaikuttavia seikkoja tutkimusten valossa ovat muun muassa pito- paikka ja olosuhteet sekä eläimen hoito ja kohtelu.⁷⁰ Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnan mukaan eläimillä on oikeus tulla kohdelluksi ihmisten toimesta sellaisella tavalla, joka tukee niiden hyvinvointia.⁷¹ Yhteiskunnassa, jossa ihmisen toiminta rajoittaa eläinten käyttäytymistä ja mahdollisuuksia vaikuttaa toimintaansa, on eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta ihmisen toiminnalla, hoidolla ja kohtelulla suuri vaikutus.

Kuten yllä kappaleessa 2.3 tuotiin ilmi, eläimen hyvinvointiin vaikuttaa suuresti myös se, onko sillä mahdollisuuksia toteuttaa lajityypillistä käyttäytymistä. Mikäli mahdollisuutta lajityypilliseen käyttäytymiseen ei ole, on siitä eläimen hyvinvoinnille haittaa. Osa käyttäytymistarpeista on hormonien säätelystä ja niiden estyminen voi heikentää eläimen hyvinvointia merkittävästi ja voi aiheuttaa eläimessä voimakasta turhautumista ja

⁶⁸ HE 36/1995 vp, s. 13.

⁶⁹ HE 186/2022 vp, s. 37.

⁷⁰ HE 186/2022 vp, s. 37.

⁷¹ Verkkolähde SHHN.

käytöshäiriöitä.⁷² Etenkään eläintuotannossa käyttäytymistarpeita ei ole useinkaan mahdollista toteuttaa. Lain esitöissä otettiin huomioon, että eläintenpidossa on vaikeaa tai epätoivottavaa tyydyttää kaikkia eläinten lajityypilliseen käyttäytymiseen kuuluvia tarpeita.⁷³ Niinpä lainsäädännössä sallitaankin lajityypillisen käyttäytymisen rajoittaminen, mutta olennaisten käyttäytymistarpeiden tyydyttäminen tulisi ottaa huomioon eläinten hoidossa, kohtelussa ja eläinten pitopaikkojen suunnittelussa.

2.5 Tunnusmerkistön täytyminen

Eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön sisältö täyttyy pitkälti eläinten hyvinvointilain mukaan. Eläinten hyvinvointilakia edeltävä eläinsuojelulaki oli voimassa yli kaksikymmentä vuotta. Vaikka eläinsuojelulaki koki voimassa ollessaan useita muutoksia, sen ei kuitenkaan nähty vastaavan eläintenpidolle ja lainsäädännölle nykypäivänä asetettuja vaatimuksia. Tästä syystä eduskunnassa alettiin vuonna 2012 valmistelevaan tammi-kuussa 2024 voimaan tullutta eläinten hyvinvointilakia. Lakiuudistuksen tarkoituksena oli modernisoida eläinsuojelulaki vastaamaan paremmin EU-lainsäädännön ja Suomen perustuslain (731/1999, PL) mukaisia vaatimuksia ja eläintenpidolle asetettuja odotuksia. Eläinten hyvinvointilain yhteiskunnallisesta merkityksestä kertoo se, että jo ennen lain valmistelua maa- ja metsätalousministeriö keräsi niin kansalaisten kuin eläinsuojeluviranomaisten, eläintenpitäjien, etujärjestöjen ja muiden sidosryhmienkin mielipiteitä siitä, mitä uudistustarpeita eläinsuojelulakiin koettiin tarvittavan.⁷⁴ Myös lausuntakierroksella lakialoite sai yhteensä 476 lausuntoa.⁷⁵

Eläinten hyvinvointilaissa määritellään eläinten pitoa, hoitoa, kohtelua ja käsittelyä koskevat yleiset perusvaatimukset. Laissa on myös rikosvastuuseen vaikuttavia uudistuksia.⁷⁶ Uudella sääntelyllä on tarkennettu ja täydennetty eläinten pitopaikkaa, hoitoa ja kohtelua koskevia säännöksiä pyrkimyksenä ottaa huomioon eläinten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen.⁷⁷

⁷² Uotila 2017, s. 27–29.

⁷³ HE 186/2022 vp, s. 37.

⁷⁴ Verkkolähde MMM 2023.

⁷⁵ Verkkolähde MMM 2023.

⁷⁶ Frände ym. 2023, s. 1174.

⁷⁷ HE 186/2022 vp, s. 1 ja 39.

Eläinten hyvinvointilain tarkoituksena on edistää eläinten hyvinvointia ja suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla niiden hyvinvoinnille aiheutuvalta haitalta. Lisäksi lain tarkoituksena on lisätä eläinten kunnioitusta ja hyvää kohtelua (EHL 1 §). Laki koskee kaikkia eläimiä (EHL 2 §). Säännöksellä suojataankin kaikkia eläinlajeja yleisesti, mikä tarkoittaa sitä, että kotieläinten lisäksi myös esimerkiksi luonnonvaraiset eläimet kuuluvat sääntelyn piiriin.

Tarpeettoman kivun ja kärsimyksen aiheuttaminen eläimille on kiellettyä. Koska eläinsuojelurikosta koskevassa rikossäännöksessä ei ollut mahdollisuutta määritellä eläinten julman ja tuskallisen kohtelun kaikkia tekemuotoja lyhyesti, on rikostunnusmerkistö lain esitöiden mukaan määräytynyt pitkälti eläinsuojelulain säännösten perusteella.⁷⁸ Eläinten hyvinvointilaki korvasi eläinsuojelulain, joten tällä hetkellä rikostunnusmerkistö määräytyy eläinten hyvinvointilain säännösten mukaan.

3 Eläimet lainsäädännössä

3.1 Eläimen oikeudellisesta asemasta

Eläimet on perinteisesti totuttu näkemään oikeusobjekteina.⁷⁹ Suomen lainsäädännössä eläimet on varallisuus oikeudellisesti rinnastettu esineisiin. Eläimiin sovelletaan täten esineisiin soveltuva sääntelyä ja eläimiä voidaan esimerkiksi myydä ja omistaa. Eläinten kohdalla voidaan puhua taloudellisesta arvosta, mutta on kuitenkin oleellista huomioda, että eläimillä voi omistajilleen olla myös tunnearvoa. Vaikka uuden eläinten hyvinvointilain esitöissä on katsottu, että lain säätämisessä painoarvoa tulee antaa eläimen itseisarvon kunnioittamiselle, hallituksen esityksen mukaan eläintä ei silti voida pitää oikeussubjektina eikä eläimillä täten voi olla oikeuksia eikä velvollisuuksia.⁸⁰ Ihmiset saavatkin laajalti päättää siitä, mitä heidän omistamilleen eläimille tehdään.

Siitä huolimatta, että eläimet on lain näkökulmasta rinnastettu esineisiin, lainsäädännöllä on pyritty myös turvaamaan eläimiä ihmisten toteuttamalta kaltoinkohtelulta.⁸¹ Eläimiä suojellaan eläinsuojelulainsäädännöllä ja täten niiden oikeudellinen asema on erityinen. Eläimiin kohdistuva velvollisuus kohdella niitä hyvin on yleensä riippumaton siitä, kuka

⁷⁸ HE 6/1997 vp, s. 134.

⁷⁹ Wahlberg 2020, s. 239.

⁸⁰ HE 186/2022 vp, s. 88.

⁸¹ HE 6/1997 vp, s. 133.

eläimen omistaa vai omistaako sitä kukaan.⁸² Eläinsuojelurikosten kriminalisointi ja rikosprosessi heikentääkin ihmisten mahdollisuutta kohdella eläimiään pelkkinä esineinä ja asettaa eläintenpidolle tiettyjä kriteerejä ja odotuksia. Eläinten asemaa oikeusjärjestelmässä voidaan *Visa Kurjen* mukaan kuvailla niin, että ne ovat erityisen suojelun kohteena olevia esineitä.⁸³

Laki ryhmittelee eri eläinlajeja eri kategorioihin, esimerkiksi lemmikkieläimiin, tuotantoeläimiin, petoeläimiin, koe-eläimiin, riistaeläimiin, kotieläimiin ja uhanalaisiin eläimiin.⁸⁴ Eri eläinlajeja suojataan lailla eri tavoin, sillä rikoslain, ja muiden lakien, soveltaminen riippuu siitä, mistä eläinlajista on kyse.⁸⁵ Merkitystä on myös sillä, mitä hyötyä eläimestä on ihmiselle. Esimerkiksi koe-eläimenä käytetylle kanille saadaan lain mukaisesti aiheuttaa sellaista kipua ja kärsimystä, joka lemmikkieläimenä olevalle kanille olisi kiellettyä.⁸⁶ Eläinlaji kuitenkin kokee kipua ja kärsimystä samalla tavalla riippumatta siitä, minkälaisessa käytössä eläintä ihmisten keskuudessa pidetään. Eläinten oikeudellinen asema onkin riippuvainen osittain myös siitä, minkälaisen arvon ihminen eläimelle antaa.

Eläinten hyvinvointilain 1 §:ään lisättiin eläinten kunnioittamista koskeva tavoite. Tämän taustalla on ajatus siitä, että eläimellä on itseisarvo eli eläin itsessään on arvokas. Eläimen itseisarvo on riippumaton eläimen arvosta ihmiselle.⁸⁷ Tavoitteella ei haluttu muuttaa eläimen esineoikeudellista asemaa, mutta eläinten kunnioittamisen periaate edellyttää, että arvioitaessa, onko eläimen tietynlainen käyttö tai kohtelu perusteltua vai ei, tulee arvioida teon hyötyjä ja haittoja.⁸⁸ Voidaankin katsoa, että eläimiä suojellaan myös niiden itsensä takia.

⁸² Esimerkiksi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa 04.05.2022 R 21/4008 nro 22/118742 tuomioistuimien argumentoi, että ”ihmisten velvollisuudet eläinten kohtelussa ovat yleensä riippumattomia siitä kenen omistuksessa eläimet ovat vai ovatko ne kenenkään omistuksessa”.

⁸³ Kurki 2013, s. 439.

⁸⁴ Ks. esim. Tolvanen 2010, s. 63.

⁸⁵ Tolvanen 2010, s. 63.

⁸⁶ Ks. esim. Koskela 2024, s. 8; Streng 1999, s. 30.

⁸⁷ HE 186/2022 vp, s. 37.

⁸⁸ HE 186/2022 vp, s. 37–38.

3.2 Eläin rikoksen kohteena

Eläinsuojelurikoksista on säädetty rikoslain 17 luvussa, joka käsittelee rikoksia yleistä järjestystä vastaan. Eläinsuojelurikoksista on kriminalisoitu kolme tekomuotoa – lievä, perusmuotoinen ja törkeä tekomuoto.⁸⁹ Perusmuotoisesta eläinsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 17 luvun 14 §:ssä. Pykälän mukaan se joka:

tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta pahoinpitelemällä, liiallisesti rästämällä, jättämällä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille tai muuten

- 1) eläinten hyvinvoinnista annetun lain (693/2023) tai sen nojalla annetun säännöksen,
- 2) eläinten kuljetuksesta annetun lain (1429/2006) tai sen nojalla annetun säännöksen,
- 3) eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä direktiivien 64/432/EY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2005 liitteen I taikka
- 4) eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1099/2009

vastaisesti kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä tai kipua aiheuttaen, on tuomittava eläinsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Eläinsuojelurikosten kriminalisoinneilla on pyritty lähtökohtaisesti suojelemaan lemmikkieläimiä, ihmisten hyötykäytössä olevia kotieläimiä ja eläinlajeista lähinnä nisäkkäitä tai muita pitkälle kehittyneitä selkärangaisia. Tästä huolimatta eläinsuojelurikoksia koskeva sääntely suojaa eläimiä yleisesti, niiden lajista ja käyttötarkoituksesta riippumatta. Kriteerinä on kuitenkin eläimen kyky kokea tunteita – nimenomaisesti kärsimystä, kipua ja tuskaa.⁹⁰ Mikäli olennon ei katsota olevan kykenevä kokemaan fyysistä tai psyykkistä kipua tai tuskaa, ei niitä suojella lailla. Täten lain soveltamisella myös päätetään, mikä on se kehitystasoltaan alin olento, jota tulee kohdella hyvin.⁹¹

⁸⁹ Eri tekumuotoja käsitellään tarkemmin luvuissa kolme ja neljä.

⁹⁰ HE 6/1997 vp, s. 136.

⁹¹ Streng 1999, s. 28.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että eläinten suojeluun keskittyvä näkökulma sallii eläinten hyväksikäytön siinä tapauksessa, että eläimiä kohdellaan hyvin eikä niille aiheuteta tarpeetonta kärsimystä. Sen sijaan eläinten oikeuksiin keskittyvä näkökulma kieltäisi eläinten hyväksikäytön ja eläinten kohtelun omaisuutena kokonaan.⁹² Voidaan nähdäkin seni perustellusti todeta, että eläinsuojelu Suomessa on pitkälti ihmiskeskeistä. Eläimen asema jäsentyy ikään kuin kohteena olemisena – eläinten oikeuksilla tarkoitettaisiin siis sitä, että ihmisille on käskyillä ja kielloilla asetettu raameja, joiden sisällä heidän tulee kohdella eläimiä.⁹³

Vaikka mikään laki Suomessa ei tunnusta eläimille oikeuksia, lainsäädännöllä on asetettu ihmisille velvollisuuksia kohdella eläimiä asianmukaisesti ja ilman tarpeettoman kivun ja kärsimyksen aiheuttamista.⁹⁴ Ihmisille on asetettu velvoitteita eläinten kohteluun liittyen etenkin silloin, kun eläimiä käytetään ihmisten hyväksi. Esimerkiksi eläinten tappaminen on sallittua, kunhan eläimelle ei aiheuteta *tarpeetonta* kärsimystä. Tarpeellisen kärsimyksen aiheuttaminen sen sijaan on hyväksyttyä. Voidaan katsoa, että etenkin eläintuotannossa myös taloudellisilla intresseillä on merkitystä, sillä ihmisille on perustuslaissa turvattu elinkeinovapaus (PL 18 §). Mikäli eläimille aiheutettu kipu ja kärsimys kielletäisiin kokonaan, ei eläinten hyödyntäminen taloudellisessa mielessä olisi mahdollista, sillä tehotuotannossa eläin kokee väistämättä jonkin tasoista kipua ja kärsimystä. Eläinsuojelurikosten kohdalla onkin tarpeen pohtia sitä, minkä tasoinen kipu ja kärsimys voidaan nähdä tarpeelliseksi ja missä tarpeellisen ja tarpeettoman raja kulkee.

Lailla on pyritty vähentämään eläimille aiheutettua kärsimystä, jota voidaan välttää ja ehkäistä ennakolta.⁹⁵ Arvioitaessa kivun ja kärsimyksen tarpeettomuutta tulee painoarvoa antaa sille, olisiko toivottuun lopputulokseen voitu päästä vähäisemmällä kärsimyksellä. Eläinsuojelusäännökset eivät olekaan olemassa varsinaisesti eläinten yksilölliseksi hyödyksi⁹⁶, vaikkakin eläimen itseisarvon tunnustaminen jollakin tasolla suojaa eläintä myös riippumatta eläimen arvosta ihmiselle. Eläinten taloudelliseen hyödyntämiseen liittyvä väistämättä jonkin tasoista kipua ja kärsimystä eläimen yksilöllisestä näkökulmasta katsottuna. Rikoslain kokonaisuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä nimenomaisesti todettiin, että eläinten hoitoa ja suojelua koskevia säännöksiä on ainakin osittain pidettävä

⁹² Ks. esim. Kurki 2020, s. 845.

⁹³ Kolehmainen 2005, s. 35.

⁹⁴ HE 6/1997 vp, s. 133.

⁹⁵ HE 36/1995 vp, s. 20.

⁹⁶ Wahlberg 2021, s. 14.

rikossäännöksinä, joilla turvataan yleistä järjestystä ja turvallisuutta.⁹⁷ Eläinsuojelurikoksen yleiseen järjestyksen ylläpitämiseen liittyvän luonteen nähtiin kuitenkin uuden tiedon valossa saaneen liian suuren merkityksen eläinsuojelullisten tekijöiden kustannuksella ja rikoslain uudistuksessa vuonna 2011 nähtiin perusteltuna muuttaa sääntelyä siihen suuntaan, että eläinten suojelu kärsimykseltä nähtäisiin aiempaa laajemmin suojeltavana oikeushyvänsä ilman suoranaista liittymää yleiseen järjestykseen.⁹⁸

3.3. Eläinsuojelurikoksiin liittyvät erityispiirteet

Eläinsuojelurikoksiin liittyy erityislaatuisuutta verrattuna muihin rikoksiin, sillä eläinsuojelurikosten uhrina on elävä ja tunteva olento, jolle ei ole lainsäädännössä tunnustettu oikeuksia eikä asianomistajan asemaa.⁹⁹ Eläimet eivät Suomen lainsäädännön mukaan voi olla oikeusprosessin osapuolena. Sen sijaan eläinsuojelurikoksissa eläintä pidetään objektina, johon rikos on kohdistunut.¹⁰⁰ Eläinsuojelurikoksissa eläin on suojeltava kohde ja oikeudenkäynnissä vastakkaisilla puolilla ovat syyttäjä ja vastaaja. Mikäli rikoksen kohteena on ollut jonkun muun kuin vastaajan omistama eläin, voi eläimen omistaja olla asiassa asianomistajan asemassa. Syyttäjän tehtävänä ei kuitenkaan ole ajaa eläimen etua vaan toteuttaa rikosoikeudellista vastuuta.¹⁰¹ Rikosprosessissa eläimen etua ei täten ajaa kukaan.

Eläin ei ole kykenevä itse kertomaan tapahtuneesta eikä rikoksen kohteeksi joutunut eläin voi esimerkiksi itse todistaa tuomioistuimessa ja kertoa teon vahingollisuudesta – eläintä ei voida kuulla eikä eläin voi itse ajaa omaa etuaan. Eläinsuojelun toteutumisen kannalta viranomaisten asema onkin korostunut. Kun eläimiä on lainsäädännöllä pyritty turvaamaan tarpeettomalta kivulta ja kärsimykseltä, voidaan eläinten turvaamista ihmisen niihin kohdistamalta kaltoinkohtelulta pitää yhteiskunnalle tärkeänä tavoitteena. Tämä edellyttää kuitenkin väistämättä sitä, että muun muassa eläinsuojelurikoslainsäädäntöön tulee kiinnittää erityistä huomiota. Myös rajanvedon eri tekemuotojen välillä tulisi olla selkeää ja yhtenäistä. Rikosprosessin eri vaiheissa on nähdäkseni tärkeää antaa arvoa myös

⁹⁷ HE 6/1997 vp, s. 103.

⁹⁸ OM:n työryhmämietintö 2009:8, s. 38.

⁹⁹ Koskela 2012, s. 6; Kurki 2018, s. 480.

¹⁰⁰ Koskela 2020A, s. 265.

¹⁰¹ Koskela 2020A, s. 266.

rikoksen kohteena olleelle eläimelle – onhan kriminalisoinnin taustalla ollut nimenomaisesti pyrkimys suojella eläimiä kaltoinkohtelulta.

Eläinsuojelurikoksissa etenkin syyttäjän rooli on keskeinen. Syyttäjälaitoksesta annetun lain (43/2011) 6 §:n mukaan syyttäjän tulee huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteutumisesta. Eläinsuojelurikoksissa, joissa rikoksen kohteena ollut eläin ei voi ajaa omaa asiaansa, on rikosvastuun toteutumisen kannalta ehdottoman tärkeää, että syyttäjillä on riittävä asiantuntemus ja ymmärrys eläinsuojelurikoksista ja niihin liittyvistä erityispiirteistä. Syyttäjän tulee työssään arvottaa eläimen kokemaa kärsimystä, kipua ja tuskaa suhteessa vastaajan oikeusturvaan.¹⁰² Eläinsuojelurikosprosessissa ei kuitenkaan ole mukana tahoja, joilla olisi erityisosaamista eläinten hyvinvointiin liittyen, sillä tuomareiden, syyttäjien tai poliisien koulutukseen ei sisälly opetusta eläimistä eikä niiden hyvinvoinnista. *Tarja Koskela* on perustellusti esittänyt, että eläinten kokema kärsimys ja kipu voidaan ymmärtää puutteellisesti, jos rikosprosessissa ei ole mukana eläinten näkökulman edellyttämää erityisosaamista.¹⁰³ Erityisen ongelmallista tämä on arvioitaessa erityistä raakuutta ja julmuutta, sillä teon raakuus ja julmuusarvioinnissa painoarvoa tulisi antaa nimenomaisesti sille, kuinka paljon eläin on teon seurauksena kärsinyt. Mikäli rikosprosessissa ei ole ymmärrystä eläimen kivusta ja kärsimyksestä, on riski oikeuskäytännön epäyhtenäisyydelle suuri. Tämä taas on oikeusvarmuuden näkökulmasta ongelmallista.

Eläinsuojelurikoksissa ei voida puhua tyyppitapauksista, sillä tapaukset eroavat toisistaan merkittävästi. Eläinsuojelurikos voidaan toteuttaa lukuisella eri tavalla ja myös eläinten määrä ja laji vaihtelee tapauksissa suuresti. Eläinsuojelurikos voi koskea esimerkiksi vain yksittäistä lemmikkieläintä tai mahdollisesti jopa montaa sataa tuotantoeläintä. Teko voi olla yksittäinen väkivaltainen teko tai pitkäaikainen ajanjakso, jonka aikana eläimen hoito on laiminlyöty mahdollisesti monellakin eri tavalla. Tuomioistuinten tulee arvioida teon julmuutta ja raakuutta aina tapauskohtaisesti. Koska eläinsuojelurikoksia tulee tuomioistuinten ratkaistavaksi vain suhteellisen harvoin, yhtenäisen ratkaisukäytännön syntyminen on haastavaa.¹⁰⁴

On myös huomioitava, että eläinten asema yhteiskunnassa on ollut murroksessa ja lakialoite eläinten perusoikeuksien kirjaamisesta Suomen perustuslakiin eteni eduskuntaan

¹⁰² Koskela 2017, s. 88.

¹⁰³ Ks. Koskela 2020A, s. 266.

¹⁰⁴ Ks. esim. Koskela 2012, s. 7.

arvioitavaksi 14.12.2023.¹⁰⁵ Aloitteella ehdotetaan perustuslain muuttamista siten, että perustuslakiin lisättäisiin uusi luku eläinten perusoikeuksien turvaamiseksi. Aloitteen mukaisella lakimuutoksella eläimille annettaisiin asianomaisasema ja eläimille määritettäisiin lailla turvatut perusoikeudet, kuten oikeus elämään ja oikeus olla vapaa ihmisten aiheuttamasta kivusta ja pelosta.¹⁰⁶ Voimaan tullessaan lailla olisi merkittäviä vaikutuksia eläinten asemaan Suomessa.

4 Eläinsuojelurikoksen lievemmat tekomuodot

4.1 Kuka voi syyllistyä eläinsuojelurikokseen?

Rikoslain 17 luvun 14 §:n tekijätunnusmerkki on kirjoitettu avoimella ilmaisulla ”joka”. Rikoksen tekopiiriä ei täten olekaan rajattu ja eläinsuojelurikokseen voi syyllistyä lähtökohtaisesti kuka vain yksityishenkilöistä yrityksiin ja viranomaisiin.¹⁰⁷ Esimerkiksi laininlyöntiä koskevissa rikoksissa voinee olla tarpeen selvittää, kuka on eläimeen nähden vastuuasemassa – kenen on tullut huolehtia eläimen tarpeellisesta hoidosta ja ravinnon saannista. Eläimen omistajalla on nimittäin muita ulkopuolisia henkilöitä suurempi velvollisuus huolehtia eläimen hyvinvoinnista.¹⁰⁸ Ihmisten velvollisuus kohdella eläimiä ilman tarpeettoman kivun ja kärsimyksen aiheuttamista ei kuitenkaan rajoitu siihen, kuka eläimen omistaa vaan eläinsuojelurikokseen voi syyllistyä myös ulkopuolinen henkilö.¹⁰⁹ Tämä näkyy etenkin aktiivisissa teoissa, kuten pahoinpitelyssä. Esimerkiksi lemmikkieläimiin kohdistuvissa väkivaltaisissa rikoksissa tekijänä onkin usein joku muu kuin lemmikin omistaja.¹¹⁰

Eläinsuojelurikokseen syyllistyminen edellyttää joko tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta. Teon rangaistavuus edellyttää, että vastaaja on tarkoittanut aiheuttaa eläimelle vahinkoa tai ainakin hän on suhtautunut välinpitämättömästi vahingon syntymiseen.¹¹¹

¹⁰⁵ Kansalaisaloite keräsi 52 742 kannatusilmoitusta, ks. verkkolähde EK.

¹⁰⁶ KAA 8/2023 vp, s. 1–3.

¹⁰⁷ Pirjatanniemi 2001, s. 168.

¹⁰⁸ Koskela 2017, s. 4.

¹⁰⁹ HE 6/1997 vp, s. 133.

¹¹⁰ Valtonen ym. 2023, s. 817. On kuitenkin otettava huomioon, että omistajan eläimeen kohdistama väkivalta ei useinkaan tule viranomaisten tietoon.

¹¹¹ Koskela 2015, s. 2.

Teolla tarkoitetaan sekä aktiivista toimintaa että laiminlyöntiä.¹¹² Eläimiin kohdistuvissa rikoksissa niin tahallisuus kuin törkeä huolimattomuuskin määräytyvät yleisistä rikosoikeudellisista lähtökohdista.¹¹³

Rikoslain 3 luvun 6 §:ssä määritellään tahallisuus tarkoittamaan sitä, että tekijä on tarkoittanut aiheuttaa teosta aiheutuneen seurauksen tai ainakin pitänyt seurausta varmana tai varsin todennäköisenä. Tällöin puhutaan seuraustahallisuudesta. Rikoslaissa tahallisuuden sääntelyn sisältö koskeekin vain teon seurausta.¹¹⁴ Seurauksen ei kuitenkaan tarvitse olla teon ensisijainen tavoite.¹¹⁵ Eläinsuojelurikoksissa voidaan puhua esimerkiksi tapauksista, joissa eläinten omistaja huomattavaa taloudellista hyötyä tavoitellessaan kohtelee eläimiä lainvastaisella tavalla ymmärtäen, että menettely varsin todennäköisesti aiheuttaa eläimillä suurta kipua ja kärsimystä.

Seuraustahallisuus pitää sisällään kolme tahallisuuden muotoa – tarkoitustahallisuuden, varmuustahallisuuden ja todennäköisyystahallisuuden. Tarkoitustahallisuudesta on kyse, mikäli tekijä nimenomaisesti tavoittelee toiminnallaan tietyn, rikostunnusmerkistössä kielletyn, seurauksen aiheutumista.¹¹⁶ Rikosoikeudellisesti tahallisuus ei kuitenkaan välttämättä edellytä sitä, että tahallaan toimija tietäisi mitä on tekemässä ja tieteen tahtoon haluaisi tehdä sen, minkä tekee.¹¹⁷ Varmuustahallisuudella tarkoitetaan sitä, että tekijä ei ole tarkoittanut seurauksen aiheutumista, mutta hän on mieltänyt seurauksen tavoittelemansa päämäärään välttämättömästi liittyväksi.¹¹⁸ Tahallisuuden alaraja määräytyy todennäköisyystahallisuuden mukaan – teko on aiheutettu tahallaan, mikäli tekijä on pitänyt seurauksen aiheutumista varsin todennäköisenä. Kyseessä on se, kuinka todennäköisenä tai uskottavana tekijä on teon hetkellä seurausta pitänyt.¹¹⁹

Tahallisuusuuutta arvioitaessa puhutaan myös olosuhdetahallisuudesta. Olosuhdetahallisuudella tarkoitetaan sitä, että tekijä on tietoinen tunnusmerkistön toteuttavien seikkojen olemassaolosta.¹²⁰ Olosuhteilla tarkoitetaan kaikkia niitä tosiasiallisia tai oikeudellisia

¹¹² HE 97/2010 vp, s. 25.

¹¹³ HE 6/1997 vp, s. 135.

¹¹⁴ Ks. esim. Lappi-Seppälä 2022, s. 66–67.

¹¹⁵ Melander 2016, s. 154.

¹¹⁶ Melander 2016, s. 154.

¹¹⁷ HE 44/2002 vp, s. 71; Melander 2016, s. 150.

¹¹⁸ HE 44/2002 vp, s. 72.

¹¹⁹ Lappi-Seppälä 2022, s. 68.

¹²⁰ Ks. esim. Melander 2016, s. 169–171.

seikkoja, joiden tulee täyttyä, jotta tunnusmerkistön objektiivinen puoli toteutuisi.¹²¹ Olosuhteiden hallisuus on jätetty oikeuskäytännön tarkemmin määriteltäväksi.¹²² Tekijän tuomitseminen tahallisesta rikoksesta edellyttää oikeuskäytännön mukaan sitä, että tekijä on ollut tietoinen kaikista tunnusmerkistöön kuuluvista seikoista tai ainakin hänen voidaan nähdä pitäneen niiden olemassaoloa varsin todennäköisenä.¹²³

Rikoslain 3 luvun 7§:n mukaan tekijän menettely on huolimattonta, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan. Tuottamusvastuu liittyy tärkeimpinä pidettyihin oikeushyviin, joiden loukkaaminen niin tahallisesti kuin tuottamuksella tehdyillä teoilla on määrätty rangaistavaksi.¹²⁴ Merkitystä on sillä, olisiko tekijä voinut toimia toisin. Säännöksessä viitataan sekä objektiiviseen että subjektiiviseen huolimattomuuteen.¹²⁵ Objektiivinen huolellisuusvelvollisuus ilmaisee sen, mitä tilanteessa pitäisi tehdä. Subjektiivisessä huolellisuusvelvollisuudessa sen sijaan on kyse siitä, mitä tekijä olisi voinut tilanteessa tehdä.¹²⁶ Tekijän huolimattomuus voi olla joko tietoista tai tiedotonta huolimattomuutta. Tietoisessa huolimattomuudessa tekijä tiedostaa toimivansa vastoin huolellisuusvelvollisuutta, kun taas tiedottoman tuottamuksen ollessa kyseessä tekijä ei havaitse toimivansa huolellisuusvelvollisuuden vastaisesti.¹²⁷

Törkeästä huolimattomuudesta säädetään rikoslain 3 luvun 7§:n 2 momentissa, jonka mukaan huolimattomuuden törkeys ratkaistaan kokonaisarvostelun perusteella. Arvostelussa otetaan huomioon rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys, vaarannettujen etujen tärkeys ja loukkauksen todennäköisyys, riskinoton tietoisuus sekä muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet.¹²⁸ Tarja Koskelan mukaan huolellisuusvelvollisuus eläinsuojelurikoksissa täytyy muotoilla tapauskohtaisesti hyötyjä ja haittoja punnitsemalla.¹²⁹ Huolellisuusvelvoite ei eläinsuojelurikoksissa määräydykään suoraan lainsäädännöstä,

¹²¹ HE 44/2002 vp, s. 73.

¹²² LaVM 28/2002 vp, s. 10.

¹²³ Melander 2016, s. 172.

¹²⁴ Melander 2016, s. 182. Tämä myös nähdäkseni korostaa eläinsuojelun yhteiskunnallista merkitystä, sillä eläinsuojelurikokset on määrätty rangaistavaksi myös silloin, kun teko johtuu törkeästä huolimattomuudesta.

¹²⁵ HE 44/2002 vp, s. 95.

¹²⁶ Ks. esim. Melander 2016, s. 184.

¹²⁷ Melander 2016, s. 192–193.

¹²⁸ HE 44/2002 vp, s. 95.

¹²⁹ Koskela 2018, s. 768; ks. myös esim. HE 44/2002 vp, s. 95; Melander 2016, s. 191–192.

mutta Suomessa on olemassa sääntelyä siitä, kuinka eläimiä tulisi pitää, hoitaa ja kohdella, joista voidaan löytää apua huolellisuusvelvollisuuden arviointiin.

Eläinsuojelurikoksissa törkeästä huolimattomuudesta on kyse silloin, kun eläinsuojelusääntelyä rikotaan vakavasti ja kun teko tai laiminlyönti ilmentää välinpitämättömyyttä tai piittaamatonta suhtautumista eläimen hyvinvointiin ja velvollisuuteen kohdella eläimiä hyvin.¹³⁰ Esimerkiksi sellainen henkilö, joka pitää eläintä täysin sopimattomissa oloissa yrittämättäkään ottaa selvää, millainen ympäristö ja säilytyspaikka olisi kyseiselle eläimelle sopiva, syyllistyy eläinsuojelurikokseen.¹³¹ Törkeästä huolimattomuudesta voi olla kyse, vaikka laiminlyöntien taustalla olisi ollut henkilökohtaisia ongelmia, sillä tekijältä puuttuva subjektiivinen kyky toimia huolellisuusvelvollisuuden vaatimalla tavalla ei poista vastuuta, mikäli tekijää voidaan moittia siitä, että hän on päättänyt ryhtyä sellaiseen menettelyyn, johon hänellä ei ole edellytyksiä.¹³²

Siitä huolimatta, että törkeä eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö voi täytyä myös törkeästä huolimattomuudesta, on oikeuskäytännössä etenkin kriteeriä erityisestä julmuudesta ja raakuudesta arvioitu niin, että mikäli tekijä ei ole *tahallaan* kohdellut eläimiä erityisen julmalla tai raa'alla tavalla, ei kvalifointiperuste erityisestä julmuudesta tai raakuudesta ole täyttynyt eikä tekijän ole nähty syyllistyneen törkeään tekomuotoon.¹³³

A oli laiminlyönyt koiransa hoidon. A ei ollut tarkastanut koiransa terveydentilaa eikä hyvinvointia riittävän usein, huolehtinut koiran puhtaudesta tai muusta keuhonhoidosta eikä koiran sairastuessa järjestänyt sille asianmukaista hoitoa. Koiralla on todettu muun muassa vakavia suuontelon sairauksia, molempien silmien krooninen tulehdus, krooninen kilpirauhasten tulehdus, krooninen tulehdus oikeassa takajalassa, nestettä vatsaontelossa ja suuri kasvain toisessa kiveksessä. Koira oli jouduttu lopettamaan enemmän kärsimyksen välttämiseksi.

¹³⁰ Koskela 2024, s. 341; HE 6/1997 vp, s. 135.

¹³¹ HE 6/1997 vp, s. 135.

¹³² Lappi-Seppälä 2022, s. 71.

¹³³ Ks. esim. Päijät-Hämeen käräjäoikeus 12.6.2014 R 14/648 nro 14/126106; Etelä-Savon käräjäoikeus 17.12.2019 R 19/736 nro 19/155810; Etelä-Savon käräjäoikeus 17.12.2019 R 19/736 nro 19/155810.

A:n koira oli A:n omaisen toimesta viety eläinlääkäriin, jossa eläinlääkäri oli suositellut koiran välitöntä lopettamista. Koira oli rauhoitettunakin erittäin kivuliaan oloinen ja valvontaeläinlääkärin mukaan eläimen hengissä pitäminen oli ilmeistä julmuutta eläintä kohtaan. Omainen oli vienyt koiran takaisin A:lle, joka ei antanut lupaa koiran lopettamiselle.

Koira oli ollut erittäin huonossa kunnossa. Sillä oli ollut useita vaivoja, jotka olivat aiheuttaneet sille voimakkaita kipuja. Koira oli ollut huomattavan kipeä ainakin kuukausia, mutta sitä ei ollut asianmukaisesti viety hoitoon. A:n on tullut tietää, että koira oli huonossa kunnossa, sillä etenkin koiran suun ja silmien huono kunto on ollut kenen tahansa havaittavissa. A myös pitkitti koiran kärsimystä, sillä A ei tehnyt lopettamispäätöstä heti, vaikka eläinlääkäri oli ilmaissut tilanteen laadun. Käräjäoikeuden mukaan A:n teossa oli ollut kysymys enemmänkin piittaamattomuudesta kuin tarkoituksellisesta eläimen kiduttamisesta ja vahingoittamisesta eikä tekoa voitu pitää erityisen raakana tai julmana.¹³⁴

Tämänkaltainen tulkinta on nähdäkseni ongelmallinen, sillä lain sanamuodon mukaan törkeä eläinsuojelurikos voi täytyä törkeästä huolimattomuudesta. Itse teko, eli se menettely, jota eläimeen on kohdistettu, on sama riippumatta siitä, onko tekijä tarkoittanut vahingoittaa eläintä. Niinpä arvioitaessa erityistä raakuutta ja julmuutta tulisi kiinnittää huomiota siihen, onko menettely ollut erityisen raakaa tai julmaa – ei siihen, onko tämä ollut tekijän menettelyn perimmäisin tarkoitus.

4.2 Perusmuotoinen eläinsuojelurikos

Perusmuotoisesta eläinsuojelurikoksesta on säädetty rikoslain 17 luvun 14 §:ssä. Pykälän mukaan eläinsuojelurikokseen syyllistyy se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta pahoinpitelemällä, liiallisesti rasittamalla, jättämällä tarpeellista hoitoa tai ravintoa vaille tai muuten eläinten hyvinvoinnista annetun lain (693/2023) tai sen nojalla annetun säännöksen, eläinten kuljetuksesta annetun lain (1429/2006) tai sen nojalla annetun säännöksen, eläinten suojelusta kuljetuksen ja siihen liittyvien toimenpiteiden aikana sekä

¹³⁴ Etelä-Savon käräjäoikeus 17.12.2019 R 19/736 nro 19/155810.

direktiivien 64/432/ETY ja 93/119/EY ja asetuksen (EY) N:o 1255/97 muuttamisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2005 liitteen I tai eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1099/2009 vastaisesti kohtelee eläintä julmasti tai tarpeetonta kärsimystä tai kipua aiheuttaen.

Eläinsuojelurikokset rakentuvat blankosääntelyn varaan. Blankorikossääntelyllä tarkoitetaan sellaista sääntelyä, jossa rangaistusuhan sisältävässä säännöksessä ei ole sellaista ai-neellista sääntelyä, joka kuvaaisi rangaistavan käyttäytymisen sisältöä.¹³⁵ Tällä tarkoitetaan sitä, että eläinsuojelurikossäännökset saavat varsinaisen sisältönsä muista, rikoslain 17 luvun 14 §:ssä mainituista, säännöksistä ja määräyksistä. Blankorikossääntely on lail-lisuusperiaatteen näkökulmasta ongelmallinen, sillä blankorikossääntely on avointa ja sen perusteella on hankala arvioida, millainen toiminta tai laiminlyönti on rangaistavaa.¹³⁶ Täten myös eläinsuojelurikoksissa voi olla haasteellista selvittää, missä raja rangaistavan käyttäytymisen ja ei-rangaistavan käyttäytymisen välillä kulkee.¹³⁷

Eläinsuojelurikos voidaan toteuttaa monella eri tavalla. Eläinsuojelurikokseen voi syy-listyä eläintä pahoinpitelemällä, liiallisesti rasittamalla, tarpeellista hoitoa vaille jättä-mällä, eläinkuljetuksen aikana tai lopetuksen aikana. Perusmuotoinen eläinsuojelurikos tulee kyseeseen, kun teko ei kokonaisuutena arvioituna ole ollut lievä tai törkeä. Eläin-suojelurikoksen tunnusmerkit voivat täytyä myös muunlaisesta menettelystä, jos eläintä on kohdeltu julmasti tai aiheuttaen sille tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa. Esimer-kiksi eläimen suorituskyvyn keinotekoinen kohottaminen, alentaminen tai ylläpitäminen voi täyttää eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön.¹³⁸ Olennaista on, että eläintä on koh-deltu julmasti tai tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen.¹³⁹

4.3 Lievä eläinsuojelurikos

Lievästä eläinsuojelurikoksesta säädetään rikoslain 17 luvun 15 §:ssä. Jos eläinsuojeluri-kos, ottaen huomioon aiheutetun kärsimyksen, kivun tai tuskan vähäisyys tai muut

¹³⁵ Melander 2016, s. 52.

¹³⁶ Melander 2016, s. 53.

¹³⁷ Lappi-Seppälä ym. 2022, s. 471.

¹³⁸ HE 6/1997 vp, s. 136.

¹³⁹ Koskela – Rantaeskola 2020, s. 137. Teon ei kuitenkaan tarvitse olla sekä julma että tarpeetonta kipua tai kärsimystä aiheuttava vaan riittää, että jompikumpi kriteeri täyttyy.

rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentehtäjä on tuomittava lievästä eläinsuojelurikoksesta sakkoon.

Eläinsuojelurikos voidaan arvioida vähäiseksi, mikäli menettelyllä aiheutettu kipu ja kärsimys on ollut lyhytkestoista tai sen tarpeettomuus ei ole ilmeistä. Lievemmästä tekomuodosta voi kertoa myös esimerkiksi se, että teolla ei ole tarkoitettu aiheuttaa vammaa tai sairautta.¹⁴⁰ Kuten törkeissäkin eläinsuojelurikoksissa, lievissä eläinsuojelurikoksissa edellytetään kokonaisharkintaa. Jotta eläinsuojelurikos voidaan arvioida lieväksi, tulee teon kokonaisuutena arvioituna olla vähäinen.¹⁴¹

Eläinsuojelurikos voi olla vähäinen, mikäli eläintä on esimerkiksi lyöty kerran nyrkillä, mutta eläimelle ei ole aiheutunut pysyvää haittaa eikä aiheutettu kipu ja kärsimys ole ollut vähäistä suurempaa.¹⁴² Arviointi on kuitenkin aina tapauskohtaista ja edellyttää tuomioistuimilta teon vähäisyyden arviointia kokonaisuutta katsottuna.

5 Törkeä eläinsuojelurikos

5.1 Törkeästä tekomuodosta yleisesti

Rikoslain 17 luvun 14 a §:n mukaan eläinsuojelurikos on törkeä, jos rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla, rikoksen kohteena on huomattavan suuri määrä eläimiä tai teolla tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kvalifiointiperusteiden luettelo on tyhjentävä, joten vähintään yhden on täytyttävä, jotta törkeä tekomuoto voi tulla kyseeseen. Tämän lisäksi edellytetään, että rikos arvioidaan kokonaisuutena törkeäksi. Ei siis riitä, että rikos arvioidaan erityisen raa'aksi tai julmaksi, mikäli kokonaisuutena arvostellen tekoa ei voida pitää törkeänä.

Törkeä eläinsuojelurikos lisättiin rikoslakiin 1.3.2011, jolloin eläinsuojelurikosten rangaistusasteikosta tuli kolmiportainen. Törkeän tekomuodon säätäminen nähtiin mahdollisuutena ohjata oikeuskäytäntöä niin, että törkeät teot arvioitaisiin aikaisempaa moitittavammiksi ja teoista mitattaisiin moitittavuuteen nähden oikeasuhtainen rangaistus.¹⁴³

¹⁴⁰ HE 6/1997 vp, s. 136.

¹⁴¹ Koskela - Rantaeskola 2020, s. 150.

¹⁴² Koskela - Rantaeskola 2020, s. 150–151.

¹⁴³ OM:n työryhmämietintö 2009:8, s. 40.

Törkeän eläinsuojelurikoksen rangaistusasteikko on asetettu samaksi kuin esimerkiksi törkeässä vapaudenriistossa. Rikoslain 17 luvun 14a §:n mukaan törkeään eläinsuojelurikokseen syyllistynyt tulee tuomita vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Lain esitöiden mukaan eläinsuojelurikos edellyttää jo perusmuotoisena julmuutta, minkä vuoksi törkeä tekemuoto edellyttäisi täytyäkseen erityistä julmuutta tai raakuutta.¹⁴⁴ Ai-noastaan perustunnusmerkistää selvästi raaempi tai julmempi teko voidaan arvioida törkeäksi eläinsuojelurikokseksi. Eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön tuleekin täytyä ensin.¹⁴⁵ Törkeänä eläinsuojelurikoksena tulisi tuomita eläimiin kohdistuvat rikokset, jotka ovat selvästi vakavampia kuin perusmuotoiset teot.¹⁴⁶ Tarja Koskelan tekemän tutkimuk-sen perusteella voidaan kuitenkin havaita, että törkeistäkin eläinsuojelurikoksista tuomi-taan usein vain rangaistusasteikon alhaisemmasta päästä.¹⁴⁷

Eläimeen kohdistuva törkeä eläinsuojelurikos ei välttämättä edellytä aktiivista ja tarkoi-tuksellisesti kärsimystä tuottavaa tekemistä, kuten esimerkiksi lyömistä, vaan eläimen hoidon laiminlyönti ilman vahingoittamistarkoitusta voi myös olla törkeä eläinsuojeluri-kos. Näin ollen myös passiivinen toiminta voi täyttää törkeän eläinsuojelurikoksen tun-nusmerkistön.¹⁴⁸ Esimerkiksi lemmikkieläimen jättäminen asuntoon ilman ravintoa ja vettä voi täyttää törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön,¹⁴⁹ samaten tuotantoeläin-ten näännyttäminen tai sairauden hoidon laiminlyönti.¹⁵⁰ Eläimiin kohdistuvissa rikok-sissa voi myös yhdistyä sekä aktiivinen tekeminen että laiminlyönti.¹⁵¹

¹⁴⁴ HE 97/2010 vp, s. 24.

¹⁴⁵ Kerätyssä tutkimusaineistossa lähes kaikissa tapauksissa oli kyseessä sen arvioiminen, oliko teko perusmuotoinen vai törkeä rikos. Tapauksissa ei siis juurikaan arvioitu sitä, täyttikö teko eläinsuoje-lurikoksen tunnusmerkistön. Tässä tutkimuksessa ei täten keskitytä sen arviointiin, onko jokin teko täyttänyt eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön ja miksi, vaan paneudutaan törkeysarviointiin.

¹⁴⁶ HE 97/2010 vp, s. 24.

¹⁴⁷ Aiheesta tarkemmin ks. Koskela, 2018.

¹⁴⁸ HE 97/2022 vp, s. 25.

¹⁴⁹ Frände ym. 2023, s. 1178. Ks. myös esimerkiksi Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomion 17/136724 perustelut. Kyseisessä tapauksessa vastaaja oli hylännyt neljä kissaansa lukittuun asuntoon ilman ruo-kaa ja vettä muuttaessaan itse pois. Kaikki neljä kissaa olivat menehtyneet nääntymiseen.

¹⁵⁰ Esimerkiksi Keski-Suomen käräjäoikeuden tuomiossa nro 21/147872 nautojen omistaja A oli jät-tänyt eläimet vaille hoitoa ja kuolemaan navettaan. Tapauksessa viranomainen oli katsonut ravintoa ja vedensaantia koskevat puutteet niin vakaviksi, että kaikki vielä elossa olleet naudat oli määrätty teu-rastettavaksi. Käräjäoikeuden mukaan ”eläinten jättäminen ilman asianmukaista hoitoa siten, että eläi-met tämän johdosta kuolevat, on ollut tekotapana erityisen raaka ja julma.”

¹⁵¹ Koskela 2018, s. 767.

Rikoslaki sisältää myös monia muita rikoksia, joissa on kriminalisoitu perusmuotoisen tekemuodon lisäksi törkeä tekemuoto. Kuten monen muunkin rikostyyppin kohdalla myös eläinsuojelurikoksissa, pohdittaessa teon törkeyttä, käytetään kokonaisharkintaa. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön mukaan arvioitaessa teon kokonaistörkeyttä yleisesti törkeyttä lisäävä seikka on esimerkiksi se, että tekoon on osallistunut monta tekijää, rikoksen kohteeksi joutunut henkilö on ollut puolustuskyvytön tai tekijän huolenpidosta riippuvainen ja rikoksen tekoaika on ollut pitkä.¹⁵² Myös eläinsuojelurikoksissa voidaan antaa painoarvoa samoille seikoille. Esimerkiksi lemmikkieläinten kohdalla eläin on lähes aina alisteisessa asemassa ihmiseen nähden ja riippuvainen ihmisen huolenpidosta.¹⁵³

Myös eläinsuojelurikosten törkeysarvioinnissa voidaan ottaa huomioon rikoslain muut säännökset, joissa käytetään kvalifiointiperusteena erityistä raakuutta tai julmuutta.¹⁵⁴ Erityisen julmaa ja raakaa tekotapaa käytetään ankaroittamisperusteena ainakin murhassa, törkeässä pahoinpitelyssä, törkeässä raiskauksessa ja törkeässä ryöstössä.¹⁵⁵ Tulkinta-apua eläinsuojelurikosten törkeysarviointiin voidaan siis hakea myös muista rikoksista, kuten esimerkiksi ihmiseen kohdistuvasta pahoinpitelystä. Korkein oikeus on kuitenkin katsonut, että muiden rikosten antamien esimerkkien painoarvoa ja merkitystä rajoittaa muiden mainittujen rikosten ja eläinsuojelurikosten suojelukohteiden erilaisuus.¹⁵⁶

5.2 Erityinen julmuus tai raakuus

Rikoksen erityistä raakuutta tai julmuutta käytetään ankaroittamisperusteena monessa henkeen, terveyteen tai itsemääräämisoikeuteen kohdistuvassa rikoksessa, myös eläinsuojelurikoksissa. Kvalifiointiperusteen täyttämiseksi riittää, että teko on joko erityisen raaka tai erityisen julma. Teon ei täten tarvitse olla näitä kumpaakin.

Hallituksen esityksen mukaan rikoksen julmuudessa ja raakuudessa on vivahde-ero. Raakuudessa painopisteen nähdään olevan teon karkeudessa. Hallituksen esityksen mukaan puolustuskyvyttömään kohdistuva väkivalta voidaan katsoa julmaksi, kun taas

¹⁵² Koskela 2021, s. 15.

¹⁵³ Myös korkein oikeus on katsonut, että lemmikkieläin on lähtökohtaisesti ihmiseen nähden alisteisessa asemassa, ks. KKO 2023:86 perusteluiden kohta 14.

¹⁵⁴ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 10.

¹⁵⁵ HE 97/2010 vp, s. 24.

¹⁵⁶ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 10.

esimerkiksi ihmisen päähän potkiminen voidaan tekotapana arvioida raa’aksi.¹⁵⁷ *Jussi Matikkala* on esittänyt, että erityinen raakuus ja julmuus liittyvät ennen kaikkea itse tekeen eikä tekijän ominaisuuksiin.¹⁵⁸

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että ominaisuutena raakuus liittyy enemmän tekijäperspektiiviin ja julmuus sen sijaan kuvastaa uhrin perspektiiviä.¹⁵⁹ Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että mikäli henkirikoksen uhri saa surmansa lähestulkoon välittömästi, kyseeseen ei todennäköisesti tulisi erityinen julmuus.¹⁶⁰ Arvioitaessa julmuutta annetaankin painoarvoa uhrin kokemalle kärsimykselle – mikäli uhri on menehtynyt heti teon alettua, on kärsimys todennäköisesti jäänyt vähäisemmäksi. Esimerkiksi pelokkaan koiran toistuva pahoinpitely astalolla on oikeuskäytännössä tulkittu erityisen julmaksi menettelyksi.¹⁶¹

Oikeuskirjallisuudessa katsotaan tekovälineiden lukuisuuden, laadun ja käyttötavan liittyvän erityisen raakaan tekotapaan.¹⁶² Erityisestä raakuudesta voi kertoa myös teon epätavallinen toteuttamisen tapa.¹⁶³ Ihmisten henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa on katsottu, että mikäli teko on pitkittynyt sellaisissa olosuhteissa, joissa uhrin kärsimyksen todistaneella tekijällä on ollut useampia mahdollisuuksia luopua rikoksen toteuttamisesta, on tämä kuvastanut raakuutta.¹⁶⁴ Myös eläimen lainvastaista lopettamista käsittelevässä tapauksessa katsottiin, että koska vastaajilla oli ensimmäisen epäonnistuneen viillon jälkeen ollut aikaa ajatella tekoaan ja ensimmäisen yrityksen jälkeen he olisivat voineet kutsua paikalle esimerkiksi poliisin, joka olisi voinut lopettaa koiran ampumalla, oli teko erityisen raaka ja julma.¹⁶⁵

Törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö on jätetty avoimeksi eikä siitä ole johdettavissa tulkinta-apua siihen, millainen teko tulisi arvioida erityisen raa’aksi tai julmaksi. Lain esitöistä on kuitenkin löydettävissä joitakin esimerkkejä siitä, milloin eläimeen kohdistuva menettely voidaan arvioida erityisen julmaksi tai raa’aksi. Esimerkiksi eläimen

¹⁵⁷ HE 97/2010 vp, s. 24. Näin myös HE 6/1997 vp, s. 174.

¹⁵⁸ Matikkala 2000, s. 39.

¹⁵⁹ Matikkala 1995, s. 193.

¹⁶⁰ Matikkala 2000, s. 40–41.

¹⁶¹ Turun hovioikeus 31.08.2022 R 21/675 nro 22/132999.

¹⁶² Lappi-Seppälä 2009, s. 488.

¹⁶³ Lappi-Seppälä 2022, s. 593.

¹⁶⁴ Lappi-Seppälä 2022, s. 595.

¹⁶⁵ Keski-Suomen käräjäoikeus 18.10.2023 R 22/1504 nro 23/141029.

tuleen sytyttäminen, toistuva kiduttaminen tai epäonnistuneet lopettamisyritykset lain vastaisella tavalla niin, että eläimelle aiheutuu menettelystä pitkittynyttä ja suurta kärsimystä, ovat lain esitöiden mukaan tulkittavissa erityisen raa'aksi tai julmaksi toiminnaksi. Samoin myös eläinten tai eläinlajien välisten tappeluiden järjestäminen voi täyttää törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön.¹⁶⁶ Korkeimman oikeuden mukaan kyseiset hallituksen esityksessä luetellut esimerkit ovat sellaisia, jotka selvästi täyttävät törkeää tekoa koskevan ankaroittamisperusteen erityisestä raakuudesta ja julmuudesta.¹⁶⁷

Eläimen julmana kohteluna voidaan pitää esimerkiksi eläimen kohtuuttoman ankaraa kurissapitämistä ja kouluttamista, eläimen sitomista tarpeetonta kärsimystä tuottavalla tavalla, tarpeetonta leikkausta tai muuta toimenpidettä sekä eläimen lopettamista hitaasti ja tuskallisesti.¹⁶⁸ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus katsoi tuomiossaan nro 18/103577, että *erityinen* raakuus ja julmuus on luonteeltaan sellaista eläinten kohtelua, joka jokaisen ihmisen tulee heti nähdä selvästi vääräksi ja sellaiseksi toiminnaksi, joka tulee eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi heti lopettaa.¹⁶⁹

Eläinsuojelurikos edellyttää jo perusmuotoisena raakuutta tai julmuutta, joten törkeä tekomuoto edellyttää täytyäkseen erityistä raakuutta tai julmuutta.¹⁷⁰ Esimerkiksi ihmisten pahoinpitelyyn liittyvissä tapauksissa arvioitaessa erityistä julmuutta, julmuutta lisääviä seikkoja voivat olla esimerkiksi tarkoituksella kärsimyksen tai tuskan aiheuttaminen tai niiden pitkittäminen. Myös pahoinpitelyn tekotavat, uhrin ja tekijän asema ja teko-olosuhteisiin liittyvät seikat voivat vaikuttaa ja painoarvoa voidaan antaa esimerkiksi sille, onko uhri ollut puolustuskyvytön.¹⁷¹ Oikeuskäytännön mukaan puolustuskyvyttömän pahoinpitely ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa yksinään riitä täyttämään vaatimusta erityisestä julmuudesta.¹⁷² Täten tekijään nähden puolustuskyvyttömään kohdistuva väkivalta ei välttämättä yksinään tee rikoksesta erityisen raakaa tai julmaa. Mikäli näin olisi, tulisi eläinsuojelurikoksissa vielä useammin arvioitavaksi erityinen raakuus ja julmuus.

¹⁶⁶ HE 97/2010 vp, s. 24.

¹⁶⁷ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 10.

¹⁶⁸ HE 6/1997 vp, s. 135.

¹⁶⁹ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus 25.01.2018 R 17/1267 nro. 18/103577.

¹⁷⁰ HE 97/2010 vp, s. 24.

¹⁷¹ Ks. esim. Matikkala 2000, s. 44–46.

¹⁷² KKO 2021:54 perusteluiden kohta 17.

Eläinsuojelurikoksissa esimerkiksi teon pitkäkestoisuuden ja eläinten perustarpeiden vakavien ja monimuotoisten laiminlyöntien on nähty ilmentävän erityistä julmuutta.¹⁷³

Korkeimman oikeuden mukaan arvioitaessa erityistä julmuutta eläinsuojelurikoksessa, huomiota voidaan muun ohella antaa rikoksen kohteelle aiheutettavaan tuskaan ja kärsimykseen sekä puolustuskyvyttömyyteen.¹⁷⁴ Arvioitaessa aiheutettua kärsimystä, voidaan antaa painoarvoa myös sille, kuinka voimakkaasti ihmisen teon aiheuttama pitkittynyt kipu on rajoittanut eläimen mahdollisuuksia toteuttaa lajille tyypillisiä, oleellisia fysiologisia tarpeita.¹⁷⁵ Tämä näkemys korostaa sitä, että arvioinnissa tulee ottaa huomioon eläimen hyvinvointi ja se, kuinka suuresti teko on eläimen hyvinvointia heikentänyt.

Eläinsuojelurikoksissa on nähdäkseni oleellista huomioida, että eläin on usein ihmiseen verrattuna puolustuskyvytön.¹⁷⁶ Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön mukaisesti lemmikkieläimen voidaan nähdä olevan ihmiseen nähden alisteisessa asemassa, sillä se on riippuvainen ihmisen hoidosta ja huolenpidosta.¹⁷⁷ Myös tuotantoeläimet ja muut ihmisten hoidossa olevat eläimet ovat riippuvaisia ihmisen hoidosta ja huolenpidosta. Esimerkiksi tuotannossa käytettävien eläinten liikkumista on usein rajoitettu eikä niillä ole mahdollisuutta saada perustarpeitaan tyydytettyä mitenkään muutoin, kuin ihmisen avulla. Esimerkkinä voidaan mainita parsinavetassa pidetyt naudat, jotka ovat kytkettyinä eivätkä kykene itsekseen edes kääntymään. Tämä tarkoittaa väistämättä sitä, että niiden kaikki perustarpeet ruuasta ja vedestä lähtien ovat ihmisen tahdosta ja toiminnasta riippuvaisia. Nähdäkseni korkeimman oikeuden tulkinta siitä, että lemmikkieläin on ihmiseen nähden alisteisessa asemassa, tulee ulottaa koskemaan myös kaikkia muita eläimiä, joiden selviytyminen ja hyvinvointi ovat ihmisen toiminnasta riippuvaisia.

Apua erityisen julmuuden ja raakuuden tulkintaan voidaan hakea muista rikoksista. Esimerkiksi törkeää metsästysrikosta koskevassa asiassa elävän eläimen hukuttamisen hengiltä on nähty ilmentävän erityistä julmuutta, kun taas eläimen nälännyttämisen sitä takaa

¹⁷³ Näin esimerkiksi Pääjt-Hämeen käräjäoikeus 12.09.2023 R 23/315 nro 23/134879.

¹⁷⁴ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 10.

¹⁷⁵ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 10.

¹⁷⁶ Varsinais-Suomen käräjäoikeuden tuomiossa 20.11.2023 R 22/4996 nro 23/144184 katsottiin, että pienen koiran voidaan katsoa olevan puolustuskyvytön ihmisen tekemää väkivaltaa vastaan. Nähdäkseni tämä näkökulma voidaan laajentaa koskemaan myös muita eläimiä ja pätee myös laiminlyönnillä toteutettuihin rikoksiin.

¹⁷⁷ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 14.

ajamalla ja sen yli ajamisen nähtiin osoittavan erityistä raakuutta.¹⁷⁸ Tajuiissaan olevan eläimen hukuttaminen on mainittu myös törkeää eläinsuojelurikosta koskevassa Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa nro 23/105497 erityistä raakuutta ja julmuutta osoittavana menettelyinä.¹⁷⁹ Erityisen julmuuden ja raakuuden arviointi edellyttää kuitenkin aina tapauskohtaista harkintaa eikä tarkkoja rajoja voida määrittää. Erityisen julmuuden ja raakuuden täyttymistä oikeuskäytännössä käsitellään lähemmin luvussa kuusi.

5.3 Huomattavan suuri määrä eläimiä

Rikoksen kohdistumisen huomattavan suureen määrään eläimiä on katsottu kertovan toiminnan laajamittaisuudesta.¹⁸⁰ Rikoksen kohdistuminen huomattavan suureen määrään onkin yksi törkeän eläinsuojelurikoksen kvalifiointiperusteista. Törkeää tekemuotoa säädettäessä tällä kvalifiointiperusteella pyrittiin ehkäisemään ja korostamaan moitittavuudeltaan laajamittaista toimintaa, jota voitaisiin verrata taloudelliseen rikollisuuteen ja jonka toteuttamiseen käytetään välineenä eläimiä ja jonka kohteena eläimet täten ovat.¹⁸¹ Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi suureen määrään tuotantoeläimiä kohdistuvat laaja-alaiset laiminlyönnit tai pentutehtailu.¹⁸² Korkeimman oikeuden mukaan rikoksen arvioiminen törkeäksi pelkästään eläinten määrän perusteella edellyttää sitä, että se on laajuudeltaan tavanomaisesta poikkeavaa tai pitkään jatkunutta toimintaa.¹⁸³

Eläinten huomattavan suurta määrää ei voida arvioida kaikkien eläinlajien suhteen samansisältöisesti, vaan määrä on arvioitava eläinlajeittain.¹⁸⁴ Rikoslain 17 luvun 14 a § ei määrittele, mitä määrää eläimiä tulisi pitää huomattavan suurena. Tuotantoeläimiä on omistajallaan useimmiten suurempi määrä kuin seura- tai lemmikkieläimiä, mistä syystä eläinten huomattavan suurta määrää ei voidakaan arvioida samansisältöisenä koskien kaikkia eläinlajeja. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuotantoeläimiin kohdistunutta tekoa ei automaattisesti tule pitää törkeämpänä kuin lemmikkieläimiin kohdistuvaa tekoa yksinomaan sillä perusteella, että usein tuotantoeläimiä omistetaan lukumäärällisesti useampia

¹⁷⁸ Verkkolähde IL.

¹⁷⁹ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus 08.02.2023 R 22/1511 nro 23/105497.

¹⁸⁰ Ks. esim. Koskela 2020, s. 356.

¹⁸¹ HE 97/2010 vp, s. 14.

¹⁸² Pentutehtailun käsitteestä tarkemmin, ks. alaviite 191.

¹⁸³ KKO 2020:44 perusteluiden kohta 6.

¹⁸⁴ HE 97/2010 vp, s. 24.

kuin lemmikkieläimiä. Arvioitaessa, onko eläinten määrää pidettävä huomattavan suurena, tulee eläinten määrää verrata siihen, mikä on tavanomainen määrä omistaa kyseisiä eläimiä.¹⁸⁵

Arvioitaessa, onko rikoksen kohteena ollut huomattavan suuri määrä eläimiä, tulee ottaa huomioon kaikki ne eläimet, joille on aiheutettu rikoksella tarpeetonta kipua tai kärsimystä. Huomioon tulee täten ottaa kaltoinkohdeltujen eläinten yhteismäärä koko rikoksen tekoajalta.¹⁸⁶ Teon kohteena ovat kaikki ne eläimet, joita rangaistussäännöksessä tarkoitettulla tavalla on kohdeltu julmasti tai joille on aiheutettu tarpeetonta kipua tai kärsimystä.¹⁸⁷

Eläinsuojelurikoksen katsominen törkeäksi vain eläinten määrän perusteella edellyttää korkeimman oikeuden mukaan laajuudeltaan tavanomaisesta poikkeavaa tai pitkään jatkunutta toimintaa.¹⁸⁸ Täsmällisiä rajoja ei ole mahdollista laatia, vaan arviointi määrän huomattavuudesta tulee aina tehdä tapauskohtaisesti.¹⁸⁹

5.4 Huomattava taloudellinen hyöty

Rikoslain 17 luvun 14 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu on yksi törkeän eläinsuojelurikoksen kvalifiointiperusteista. Eläinten omistamiseen ja pitoon liittyy lähtökohtaisesti aina tarkoitus hyötyä eläimestä taloudellisesti silloin, kun eläimiä käytetään joko kaupallisessa tai tuotannollisessa mielessä.¹⁹⁰ Tuotantoeläimet ovat tästä hyvä esimerkki – niitä kasvatetaan nimenomaisesti siksi, että niiden liha voidaan myydä ravinnoksi tai niiden tuottama maito voidaan jalostaa ihmisten käyttöön korvausta vastaan. Myös lemmikkien pitämiseen voi liittyä tarkoitus hyötyä niistä taloudellisesti, esimerkiksi koirien pentutehtailun kautta.¹⁹¹ On merkittävää huomata, että lain sanamuodon mukaan huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu riittää

¹⁸⁵ KKO 2020:44 perusteluiden kohta 11.

¹⁸⁶ Koskela 2020, s. 357.

¹⁸⁷ KKO 2020:44 perusteluiden kohta 9.

¹⁸⁸ KKO 2020:44 perusteluiden kohta 14.

¹⁸⁹ KKO 2020:44 perusteluiden kohta 16.

¹⁹⁰ Ks. esim. HE 97/2010 vp, s. 25.

¹⁹¹ Pentutehtailulla tarkoitetaan pitkään jatkunutta toimintaa, jossa eläimiä pidetään epäsovivissa olosuhteista, jossa niiden ravinnon ja vedensaannista ja liikunnasta ei huolehdita, ja jossa eläinten annetaan lisääntyä hallitsemattomasti. Ks. Koskela – Rantaeskola 2020, s. 148; Frände ym. 2023, s. 1177.

eikä kvalifiointiperuste edellytä täyttyäkseen, että tekijä tosiasiaassa olisi teollaan saanut huomattavaa taloudellista hyötyä.

Koska eläintuotantoon liittyy läheisesti taloudellisen hyödyn tavoittelu, ei se itsessään täytä kvalifiointikriteeriä huomattavasta taloudellisesta hyödystä. Jotta teko voisi täyttää kriteerin, tulisi eläinten hyvinvoinnista annettua sääntelyä kiertää pyrkimyksenä saavuttaa *huomattavaa* taloudellista hyötyä.¹⁹² Kvalifiointikriteeri huomattavasta taloudellisesta hyödystä ei kuitenkaan edellytä sitä, että rikoksen kohteena olisi huomattavan suuri määrä eläimiä¹⁹³, vaikkakin kriteeri on osittain päällekkäinen tämän kvalifiointiperusteen kanssa.¹⁹⁴ Koska eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistö jo itsessään edellyttää sitä, että eläimelle on aiheutettu kärsimystä, perustuu huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu näin eläimen kärsimyksestä saatavaan hyötyyn.¹⁹⁵

Oikeuskäytännössä huomattavaa taloudellista hyötyä on korkeimman oikeuden toimesta arvioitu muun muassa veropetoksia, varkauksia ja kavalluksia koskevissa tapauksissa.¹⁹⁶ Eläinsuojelurikoksiin liittyen huomattavasta taloudellisesta hyödystä ei ole olemassa korkeimman oikeuden päätöstä. Lain esitöissä kuitenkin korostetaan, että eläinten hyötykäyttö nykyisessä maataloudessa on laajamittaista taloudellista toimintaa. Esitöissä katsotaan, että suuriin tuotantoyksikköihin, eläinten kuljetuksiin ja teurastamoihin liittyvät eläinsuojelurikokset tulisi lukea osaksi taloudellista rikollisuutta. Tästä syystä törkeän tekemuodon tunnusmerkistöön lisättiin kvalifiointiperusteet huomattavasta taloudellisesta hyödystä ja huomattavan suuresta määrästä eläimiä.¹⁹⁷ Voidaankin katsoa, että taloudelliseen toimintaan liittyvistä korkeimman oikeuden päätöksistä voisi johtaa tulkinta-apua siihen, mikä eläinsuojelurikoksissa voidaan arvioida huomattavan taloudellisen hyödyn tavoitteluksi. Oikeuskäytännön perusteella esimerkiksi 10 000 euroa ei voida pitää huomattavan suurena määränä, mutta jo 17 000 euroa voidaan.¹⁹⁸

¹⁹² Koskela 2024, s. 356.

¹⁹³ HE 97/2010 vp, s. 25; Koskela 2024, s. 356.

¹⁹⁴ LaVM 18/2010 vp, s. 3; Koskela – Rantaeskola 2020, s. 147.

¹⁹⁵ LaVM 18/2010 vp, s. 3

¹⁹⁶ Ks. esimerkiksi tapaukset KKO 2015:52, KKO 2019:46, KKO 2007:102, KKO 2019:33 ja KKO:2019:93.

¹⁹⁷ HE 97/2010 vp, s. 14.

¹⁹⁸ Ks. KKO 2015:52 perusteluiden kohta 11 ja KKO 2019:33 perusteluiden kohta 17. Ks. myös Lappi-Seppälä 2022, s. 1225; Frände ym. 2023, s. 656.

Tutkimusaineistossani huomattavaan taloudelliseen hyötyyn oli vedottu vain kerran, joten sen merkitys törkeissä eläinsuojelurikoksissa vaikuttaa olevan vähäinen.¹⁹⁹ Tutkimusaineistossani monet törkeää eläinsuojelurikosta koskevat tapaukset ovat kuitenkin kohdistuneet tuotannossa käytettyihin eläimiin, jolloin kvalifointiperusteena on vedottu huomattavan suureen määrään eläimiä. Nähdäkseni olisi tarpeen tutkia enemmän sitä, vaikuttaako esimerkiksi näytön hankkimisen vaikeus siihen, että huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelun käyttäminen kvalifointiperusteena on eläinsuojelurikoksissa vähäistä. Aiheen rajauksen vuoksi tämän tutkiminen ei tässä tutkielmassa ole mahdollista.

Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiossa nro 20/121958²⁰⁰ vastaajat X ja Y olivat tuoneet suuren määrän koiria ulkomailta Suomeen myytäväksi ja lisäksi pitäneet Suomessa syntyneitä koiria myytävänä. Maahantuontia koskevissa asiakirjoissa, rokotuksissa ja tunnistamisessa oli puutteita, osa tuoduista koirista oli sairaita ja lisäksi koiria oli pidetty puutteellisissa oloissa, vailla tarpeellista hoitoa ja terveydenhuoltoa. Koirien suuren määrän maahantuonnin pääasiallisena syynä näytettiin olleen vastaajien elinkeinon harjoittaminen. Käräjäoikeus katsoi, että koska kyse oli ollut perheen elinkeinosta, josta molemmat vastaajat olivat saaneet hyötyä ja jota voitiin perustellusti pitää huomattavana, täytti menettely kriteerin huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelemisesta.

5.5 Kokonaistörkeysarviointi

Kokonaistörkeysarvioinnin avulla arvioidaan, onko kyseisessä tapauksessa ilmennyt seikkoja, joiden mukaan tekoa voitaisiin pitää perusmuotoista rikosta vakavampana.²⁰¹ Törkeä eläinsuojelurikos edellyttää sitä, että teko arvioidaan kokonaisuutena katsoen törkeäksi. Täten ei siis riitä, että yksi kvalifointiperuste täyttyy – tämän lisäksi teon tulee kokonaisuutena arvioituna olla törkeä. Teoriassa voikin olla niin, että teko katsotaan

¹⁹⁹ Myös hallituksen esityksessä on todettu, että suunnitelmallista taloudellisesta eläinsuojelulain vastaista toimintaa koskevia tapauksia on käsitelty vain harvoin, ks. HE 97/2010 vp, s. 14.

²⁰⁰ Pirkanmaan käräjäoikeus 16.06.2020 R 20/3108 nro 20/121958.

²⁰¹ Ks. esim. Koskela 2020, s. 356.

erityisen raa’aksi tai julmaksi tai se on kohdistunut huomattavaan suureen määrään eläimiä, mutta kokonaisuutta katsottaessa tekoa ei arvioida törkeäksi.

Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiossa nro 21/136750²⁰² A oli laiminlyönyt ainakin 48 kissan hoidon. Kissat olivat sairaita, ne pääsivät lisääntymään holtittomasti, kissojen pitopaikka ei ollut turvallinen ja 19 kissaa oli jouduttu lopettamaan lisääksimysten estämiseksi. A:n asuinsoitteeseen oli tehty vuoden aikana neljä eläinsuojelutarkastusta, jolloin A:lle oli eläinlääkärin toimesta annettu määräyksiä eläinten oloihin liittyen. A ei ollut noudattanut eläinlääkärin eläinsuojelulain nojalla toistuvasti antamia määräyksiä. Syyttäjän mukaan teko kohdistui huomattavan suureen määrään eläimiä ja oli kokonaisuutena arvioituna törkeä. Erityiseen julmuuteen tai raakuuteen ei vedottu syyttäjän eikä tuomioistuimen osalta lainkaan, vaikka teko-aika oli pitkä, 19 kissaa piti lopettaa teon johdosta ja kissoilla oli lukemattomia hoitamattomia sairauksia.

Tapauksessa käräjäoikeus katsoi tulleen näytetyksi, että A oli menetellyt syytteen mukaisella tavalla ja laiminlyöntejä oli pidettävä tahallisina tai ainakin törkeästä huolimattomuudesta tehtyinä. Laiminlyönnestä oli aiheutunut kissoille tarpeetonta kärsimystä, kipua ja tuskaa ja rikoksen kohteena oli huomattavan suuri määrä kissoja. Kvalifiointiperuste huomattavan suuren määrän eläimiä siis täyttyi. Koska A oli kuitenkin pyrkinyt resurssiansa mukaisesti hoitamaan kissoja niin, että osa oli säilynyt terveenä, kissojen elinolot sisätiloissa olivat asianmukaiset eikä tekoon liittynyt taloudellisen edun tavoittelua, ei käräjäoikeus pitänyt tekoa kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Käräjäoikeuden mukaan A:n käsitys omista kyvyistään huolehtia eläimistä oli häiriintynyt ja hänen eläinrakkautensa oli johtanut muuhun kuin tavoiteltuun lopputulokseen.

Kokonaistörkeysarvostelussa tulee ottaa huomioon sekä törkeyden puolesta että sitä vastaan puhuvat seikat.²⁰³ Yllä mainitussa Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiossa teon

²⁰² Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 07.09.2021 R 21/472 nro 21/13675.

²⁰³ Koskela 2021, s. 3; Frände ym 2023, s. 136.

ei nähty olevan kokonaisuutena arvioituna törkeä, vaikkakin kvalifiointikriteeri huomattavan suuresta määrästä eläimiä täyttyi. Kritiikkiä voidaan nähdäkseni antaa siitä, että kvalifiointiperustetta erityisestä julmuudesta tai raakuudesta ei pohdittu lainkaan. Tuomioistuimen perusteluista voidaan kuitenkin johtaa päätelmiä siitä, minkälaiset teot eläinsuojelurikoksissa yleensä puhuvat törkeän tekemuodon puolesta. Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden mukaan törkeää tekemuotoa puolsi muun muassa ne, että kissoilla oli ollut useita hoitamattomia sairauksia ja kaikkiaan jopa 19 kissaa oli jouduttu lopettamaan. Myös rikoksen pitkä tekoaika, laiminlyöntien toistuvuus, lukuisat hoitamattomat sairaudet ja taloudellisen hyödyn tavoittelu oikeuskäytännön valossa puoltavat teon arviointia törkeäksi.²⁰⁴ Yleisestikin oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että mitä vakavampia seurauksia teosta on aiheutunut, sitä törkeämpänä rikosta on pidettävä.²⁰⁵ Eläinsuojelurikoksessa esimerkkinä vakavana seurauksesta voidaan mainita eläimen kuolema teon seurauksena, oli kyseessä sitten väkivaltainen teko tai pitkäaikainen laiminlyönti.

Kokonaisarvostelussa painoarvoa annetaan usein tekijän tarkoitukselle. Kun taloudellisen hyödyn tavoittelun on nähty puoltavan teon kokonaistörkeyttä, vastaavasti on katsottu, että mikäli laiminlyönnillä ei ole nähty olleen tarkoitus saada varsinaista taloudellista hyötyä, puoltaa tämä vähäisempää törkeysarviointia.²⁰⁶ Myös esimerkiksi pyrkimys korjata eläinsuojelutarkastuksissa ilmi tulleita puutteita tai vakaa aikomus pärjätä elinkeinotuottajana ja tehdä eläintuotannosta kannattavaa liiketoimintaa oikeuskäytännön mukaan tukee vähemmän moitittavaa syyksilukemista.²⁰⁷ Eläinten hoidon perusteellinen laiminlyönti tarkoituksena tehdä eläintuotannosta kannattavaa liiketoimintaa on kuitenkin nähdäkseni täysin vastoin lain tarkoitusta – eläinsuojelurikoksien kriminalisoinneilla kun nimellisesti on pyritty suojaamaan eläimiä tarpeettomalta kivulta ja kärsimykseltä. Elinkeinonharjoittajan tulee harjoittaa toimintaansa lain sallimien rajojen sisällä. Eläintenpitäjän tulee olla tietoinen lainsäädännön vaatimuksista ja eläintenpidon tulisi olla säännösten mukaista koko ajan.²⁰⁸ Voidaan katsoa ongelmalliseksi, että pyrkimys eläintuotannon kannattavuuteen on oikeuskäytännössä arvioitu törkeyttä vastaan puhuvaksi

²⁰⁴ Ks. esimerkiksi Turun hovioikeus 30.01.2023 R 22/672 nro 23/103980; KKO 2020:44; Helsingin käräjäoikeus 17.03.2022 R 21/8242 nro 22/111619.

²⁰⁵ Matikkala 2018, s. 147–148.

²⁰⁶ Turun hovioikeus 30.01.2023 R 22/672 nro 23/103980.

²⁰⁷ Kts. esim. Turun hovioikeus 30.01.2023 R 22/672 nro 23/103980; Kymenlaakson käräjäoikeus 20.11.2019 R 19/979 nro 19/150962.

²⁰⁸ HE 186/2022 vp, s. 193.

seikaksi, vaikka menettelyllä on aiheutettu eläimille pitkittynyttä ja suurta kipua ja kärsimystä.

Oikeuskäytännössä on myös toisinaan katsottu, että lopettamistarkoitus itsessään puoltaa vähäisempää moitittavuutta, vaikka teko olisikin aiheuttanut eläimelle pitkittynyttä ja suurta kärsimystä.²⁰⁹ Nähdäkseni myös tämänkaltainen näkökulma on ongelmallinen, sillä lopettamiseen liittyvällä sääntelyllä on nimenomaisesti pyritty tekemään lopettamisesta eläimelle aiheutuvaa kipua ja kärsimystä mahdollisimman vähäiseksi. Eläintä lopettavalla henkilöllä tulisi olla riittävät tiedot ja taidot eläimen lopettamisesta niin, että lopettamisessa noudatetaan voimassa olevaa sääntelyä eikä aiheuteta eläimelle pitkittynyttä ja suurta kärsimystä. Lopettamistarkoituksella ei tulisi olla teon moitittavuutta vähentävää vaikutusta, mikäli eläimelle on tosiasiaassa lainvastaisella menettelyllä aiheutettu suurta ja pitkittynyttä kärsimystä.

Törkeään eläinsuojelurikokseen liittyy kolme kvalifiointiperustetta, joista ainakin yhden tulee täytyä. Oikeuskirjallisuudessa on kokonaistörkeysarviointiin liittyen katsottu, että mikäli teon nähdään täyttävän useamman kvalifiointiperusteen, on teon kokonaistörkeys suurempi kuin mikäli teko täyttäisi vain yhden kvalifiointiperusteen.²¹⁰ Täten eläinsuojelurikoksissa esimerkiksi erityisen raaka tai julma teko, joka kohdistuu huomattavan suureen määrään eläimiä, puoltaisi kokonaistörkeysarvioinnissa törkeää tekomuotoa.

Helsingin käräjäoikeuden tuomiossa 22/137395²¹¹ A oli kuljettanut 32 koiraa ulkomailta Suomeen. Kuljetus kesti yhteensä 45 tuntia ja kulki Suomeen Latvian ja Viron kautta. A oli havainnut Latviassa, että kuljetusauton ilmastointilaite ei toiminut. A oli tästä huolimatta jatkanut kuljetusta. Kuljetuksen päästyä Suomeen 7 koiraa löydettiin menehtyneenä lämpöhalvaukseen ja lisäksi kolme koiraa piti lopettaa niiden huonon kunnon vuoksi.

Kuljetusautossa oli ollut niin kuuma, että kaikki kyydissä olleet 32 koiraa olivat voineet huonosti, sairastuneet lämpöhalvaukseen tai sen lievempään asteeseen ja osa oli kuollut siihen matkan aikana. Käräjäoikeus katsoi, että teko kohdistui huomattavan suureen määrään eläimiä. Käräjäoikeus myös

²⁰⁹ Ks. esim. Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 20.06.2018 R 18/457 nro 18/126926.

²¹⁰ Lappi-Seppälä 2009, s. 514.

²¹¹ Helsingin käräjäoikeus 26.09.2022 R 22/6073 nro 22/137395.

katsoi, että lämpöhalvaus aiheuttaa edetessään koiralle huomattavaa kärsimystä ja erittäin tuskallisen kuoleman. Korkean lämpötilan nousun nähtiin aiheuttavan jo itsessään voimakasta stressiä ja ahdistusta, jos koira ei pääse viilentämään itseään. Käräjäoikeus katsoi, että teko oli myös erityisen julma, sillä lämpöhalvaukset olivat aiheuttaneet koirille huomattavaa kärsimystä.

Koska menettely täytti kaksi kvalifiointiperustetta ja koska A:lla oli eläinkuljetuslupa ja kuljetuksella tavoiteltiin taloudellista hyötyä, teko arvioitiin myös kokonaisuutena törkeäksi.

6 Erityisen raaka tai julma teko oikeuskäytännössä

6.1 Arviointiin liittyvät haasteet

Lain tulkinnassa lain sanamuodolle on annettava korostettu merkitys.²¹² Törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön sanamuoto on kuitenkin rikoslaissa jätetty avoimeksi, mistä syystä tuomioistuimet eivät voi juurikaan johtaa siitä johtopäätöksiä. Tuomioistuimet joutuvat lakia soveltaessaan käyttämään pitkälti tapauskohtaista harkintaa. Törkeistä eläinsuojelurikoksista ei juurikaan ole korkeimman oikeuden ennakkopäätösluonteisia ratkaisuja.²¹³ Alioikeudet joutuvatkin pitkälti itsenäisesti tulkitsemaan lain tarkoitusta ja kvalifiointiperusteiden soveltamista, sillä tulkinta-apua on tuomioistuimilla saatavilla vain niukasti. Käsiteltäessä eläinsuojelurikoksia alioikeuksissa turvaudutaan toisinaan myös hovioikeuden ratkaisukäytäntöön.²¹⁴

Eläinten hyvinvointilaki koskee kaikkia eläimiä. Arviointi siitä, koska teko on aiheuttanut eläimelle tarpeetonta kärsimystä ja kipua sisältää väistämättä arvovalintoja.²¹⁵ Erityisen haasteen kivun ja kärsimyksen arvioinnille aiheuttaakin se, että eri eläinlajit kokevat kipua ja kärsimystä eri tavoilla. Eläinten kärsimyksen arvioiminen ilman riittävää tietotaitoa eläinten hyvinvointiin liittyvistä seikoista ja siitä, mikä kullekin eläinlajille tuottaa

²¹² Korkka-Knuts ym. 2020, s. 77–79.

²¹³ Törkeistä eläinsuojelurikoksista on annettu vain kaksi korkeimman oikeuden tuomiota, KKO 2020:44 ja KKO 2023:86.

²¹⁴ Ks. esim. Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 08.11.2023 R 23/1199 nro 23/144729, jossa tukea arvioinnille haettiin kolmesta hovioikeuden ratkaisusta.

²¹⁵ Aiheesta tarkemmin, ks. esim. Aarnio 1986, s. 15–16.

kipua, on hankalaa. Näin voi olla esimerkiksi tilanteissa, joissa tietoa eri eläinlajien tavanomaisesta käytöksestä tai perustarpeista ei ole.²¹⁶ Erityisosaamisen puute hankaloittaa etenkin arviointia erityisestä raakuudesta ja julmuudesta. Julmuus kuvastaa uhriperspektiiviä.²¹⁷ Sekä syyttäjän että tuomioistuimen tulee kyetä harkitsemaan, kuinka julma tai raaka teko on ollut eläimen näkökulmasta – kuinka suurta kipua ja kärsimystä teko on eläimelle aiheuttanut.

Tarja Koskelan mukaan erityisen haasteelliseksi eläinsuojelurikosten arvioinnista tekee sen, että tuomioistuimilla ei ole käytössä asiantuntijoita, joilla olisi erityisosaamista juuri eläinten hyvinvointiin liittyvissä kysymyksissä.²¹⁸ Tämä voi hankaloittaa näytön arviointia. Myös näytön hankkiminen voi olla vaikeaa.

Etenkin tuotannossa käytettävien eläinten kohdalla pohdittavaksi tulee myös se, minkä tasoinen kipu ja kärsimys on sallittua. Ammattimaisesti harjoitettavassa eläintenpidossa tärkeimpiin huolellisuusvelvoitteisiin kuuluu sen varmistaminen, että hoidossa oleville eläimille ei aiheudu tarpeetonta kipua tai kärsimystä.²¹⁹ Kaikkea kipua ja kärsimystä ei eläintuotannossa voida välttää, joten tuomioistuimen tulee punnita taloudellisten intressien ja eläinten kokeman kivun ja kärsimyksen välistä rajanvetoa pohtiessaan, minkä tasoinen kipu ja kärsimys on tarpeellista ja sallittua. Myös eri tekotapojen ja -muotojen suhteuttaminen toisiinsa rangaistusta määrättäessä on vaikeaa.²²⁰

6.2 Aktiivinen ja passiivinen toiminta törkeiden eläinsuojelurikosten taustalla

Erityisen raaka tai julma teko voi täyttyä joko aktiivisessa tai passiivisessa toiminnassa. Esimerkiksi puolustuskyvyttömän koiran toistuva potkiminen voi täyttää törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön, kuten seuraavassa hovioikeuden tuomiossa havaittiin.

Rovaniemen hovioikeuden tuomiossa nro 14/147561²²¹ vastaaja A oli kuljettanut B:n omistaman koiran ulos kerrostaloasunnosta ja käsitellyt sitä

²¹⁶ Koskela – Rantaeskola 2020, s. 269.

²¹⁷ Tästä tarkemmin luvussa 5.2.

²¹⁸ Tarja Koskela on tehnyt aiheesta tutkimuksen, ks. Koskela 2015.

²¹⁹ KKO 2023:33 perusteluiden kohta 65.

²²⁰ HE 97/2010 vp, s. 10.

²²¹ Rovaniemen hovioikeus 05.11.2014 R 13/607 nro 14/147561.

niin, että sen lonkka oli mennyt poispaikaltaan. Koira oli käytetty eläinlääkärissä ja B oli pyytänyt A:ta kantamaan koiran takaisin sisälle asuntoon. Koira vingahti nostamisesta aiheutunutta kipua, jonka jälkeen A oli laskenut koiran maahan ja potkinut ja lyönyt sitä useaan otteeseen tämän maatessa puolustuskyvyttömänä maassa. Koiran lonkka oli jo aiemmasta väkivallasta johtuen pois paikoiltaan ja sen liikkuminen tapahtumahetkellä oli vaivalloista. Koira oli pitänyt lopettaa teon seurauksena.

Hovioikeus katsoi, että teko oli käräjäoikeuden toteamien tavoin erityisen julma. Ylivieska-Raahen käräjäoikeus katsoi²²², että tekoa ei voitu pitää erityisen raakana, mutta kvalifiointiperusteen erityisestä julmuudesta sen sijaan nähtiin täyttyvän. Erityisen julmuuden puolesta puhuvia seikkoja käräjäoikeuden perusteluiden mukaan oli se, että koira oli liikuntakyvytön ja makasi maassa. Teko oli kokonaisuutena katsottuna törkeä, sillä A oli kohdellut koira toistavasti julmasti ja tarpeetonta kärsimystä, kipua ja tuskaa aiheuttaen. Hovioikeus täsmensi, että koira on ollut puolustuskyvytön ja menettely on ollut toistuvaa. Myös hovioikeus tuomitsi A:n törkeästä eläinsuojelurikoksesta.

Teko voi kuitenkin olla myös erityisen raaka tai julma, vaikka kyseessä ei olisi väkivaltainen teko. Lain esitöiden mukaan myös eläimen jättäminen hoidotta kuolemaan nälkään tai uppoamaan lietteeseen pitkän ajan kuluessa voi täyttää törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön.²²³ Esimerkiksi lemmikin jättäminen tyhjään asuntoon häkkiin suljettuna omistajan muuttaessa pois on oikeuskäytännössä täyttänyt kriteerin erityisestä raakkuudesta tai julmuudesta.²²⁴ Myös esimerkiksi Helsingin hovioikeuden tuomiossa 23.12.2022 R 20/2475 nro 22/152552 on otettu kantaa siihen, oliko koiran nääntymiseen johtanut menettely arvioitava erityisen raaka tai julmaksi.

Itä-Uudenmaan käräjäoikeus²²⁵ oli tuominnut A:n ja kanssavastajan B:n törkeästä eläinsuojelurikoksesta, jonka jälkeen A valitti tuomiosta

²²² Ylivieska-Raahen käräjäoikeus 04.06.2013 R 13/56 nro 13/102779.

²²³ HE 97/2010 vp, s. 25.

²²⁴ Pohjois-Savon käräjäoikeus 28.02.2024 R 23/2158 nro 24/108707.

²²⁵ Itä-Uudenmaan käräjäoikeus 27.10.2020 R 20/2614 nro 20/140564.

hovioikeuteen. Tapauksessa A:n omistuksessa ollut koira oli kuollut nälkiintymisen seurauksena. Ulkomailta tuotu rescuekoira oli ehtinyt olemaan Suomessa A:n hoidossa puoli vuotta. Tullessaan koira oli hoikka ja painanut noin 13–15 kiloa. Eläinlääkärin antaman lausunnon mukaan koiran olisi tullut painaa vähintään 20 kilogrammaa, mutta kuolinhetkellä koiran painoksi mitattiin vain 6,95 kilogrammaa.

Koiran ruuansulatuskanava oli ollut täysin tyhjä, koira oli täysin lihakseton ja rasvaton sekä hyvin kuiva. Lisäksi koiran kynnet olivat olleet hyvin pitkät, ja sillä oli ollut verta vuotava mahahaava. Koira oli saanut nälkiintymisestä ja kuivumisesta johtuvia sydänoireita, joihin se lopulta oli menehtynyt.

Tapauksessa A oli muuttanut pois asunnosta vesivahingon vuoksi. Asunto oli lisäksi ollut täynnä koirien virtsaa ja ulostetta. A oli kuitenkin jättänyt koiransa asuntoon ja käynyt ruokkimassa niitä noin 2–4 kertaa viikossa. A:n mukaan koirista oli vastuussa B, jonka kanssa he olivat pariskuntana asuneet kyseisessä asunnossa, kunnes B oli muutamaa kuukautta aikaisemmin muuttanut asunnosta. Hovioikeuden tuomiossa otettiin kantaa muun muassa siihen, oliko teko erityisen julma tai raaka, ja kuka koirista oli ollut vastuussa.

Hovioikeus katsoi, että koiran hoito oli pitkäaikaisesti laiminlyöty. Se ei ollut päässyt toteuttamaan lajityypillistä käyttäytymistä, sillä sen ulkoiluttaminen ja liikunnan tarjoaminen oli laiminlyöty. Hovioikeus kuitenkin totesi, että asiassa ei ilmennyt sellaista A:n eläimeen kohdistamaa menettelyä, jonka perusteella rikos olisi voitu katsoa tehdyn erityisen raa'alla tavalla. Koska koira oli kuitenkin jätetty pitkäksi ajanjaksoksi asuntoon, jossa ei asunut ihmisiä ja jossa koira eli yksin yhdessä huoneessa ilman riittävää ravintoa, hoitoa, liikuntaa sekä jopa vettä, koiralle oli aiheutunut pitkittynyttä kärsimystä ja kipua ja rikos katsottiin tehdyksi erityisen julmalla tavalla. A tuomittiin törkeästä eläinsuojelurikoksesta.

Seuraavissa kappaleissa käsitellään tarkemmin aktiivisia tekoja ja laiminlyöntejä, joissa on pohdittu erityisen julmuuden tai raakuuden täyttymistä. Raakuus ja julmuus ovat

lähellä toisiaan eikä tuomioistuimissakaan aina tehdä eroa sille, onko teko ollut erityisen raaka vai julma vai kumpaakin. Raakuuteen ja julmuuteen viitataan tässä tutkimuksessa usein niin, että teko on ollut erityisen raaka ja julma tai teko on ollut erityisen raaka tai julma riippuen siitä, kuinka tuomioistuin on asian omassa ratkaisussaan ilmaissut.

6.3 Eläimiin kohdistuvat väkivaltaiset rikokset

Eläinten pahoinpitelyä koskevat rikokset voivat usein vaikuttaa melko yksinkertaisilta – usein eläintä on lyöty, potkittu tai viilletty teräaseella. Eläinten pahoinpitely voi tapahtua samalla tavalla kuin ihmisiin kohdistettu pahoinpitely. Täten eläinten pahoinpitely voi tapahtua lyömällä, potkimalla, ampumalla, viiltelemällä tai jollakin muulla väkivallalla. Eläimen pahoinpitelyksi voidaan lukea myös esimerkiksi sairauden aiheuttaminen sekoittamalla eläimen ruokaan terveydelle vahingollista ainetta.²²⁶ Erityisen raakuuden ja julmuuden arviointi myös väkivaltaisissa rikoksissa vaikuttaa kuitenkin tutkimusaineiston perusteella olevan tuomioistuimille hankalaa, sillä väkivallan julmuuden ja raakuuden arvioinnissa voidaan havaita olevan eroavaisuuksia.

Usein väkivaltaisen rikoksen uhriksi joutuu lemmikkieläin, kuten kissa tai koira.²²⁷ Näin oli myös keräämässäni tutkimusaineistossa, sillä kaikki väkivaltaiset tapaukset, joissa ei ollut kyse lainvastaisesta lopettamisesta, koskivat koiria, kissoja tai hevosia. Yhdessä tapauksista mainittiin myös lampaan retuuttaminen ja repiminen sen villoista niin, että sille aiheutui teosta tarpeetonta kipua ja kärsimystä, mutta tälle seikalle ei argumentoinnissa annettu juurikaan painoarvoa.²²⁸

Henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa puolustuskyvyttömään uhriin kohdistunut rikos voidaan arvioida julmaksi.²²⁹ Myös väkivaltaisissa eläinsuojelurikoksissa annetaan usein painoarvoa sille, että uhri on ollut tekijään nähden puolustuskyvytön.

Korkein oikeus on oikeuskäytännössään katsonut, että eläimen ollessa kytkettynä väkivallan aikana ei sillä ole mahdollisuutta suojautua, minkä voidaan nähdä ilmentävän

²²⁶ HE 6/1997 vp, s. 135.

²²⁷ Valtonen ym. 2023, s. 806.

²²⁸ Pohjois-Karjalan käräjäoikeus 11.10.2021 R 21/387 nro 21/142499.

²²⁹ HE 94/1993 vp, s. 96.

erityisyyttä julmuutta eläinsuojelurikoksissa.²³⁰ Täten myös mahdollisuus suojautua väkivallalta ilmentää erityistä julmuutta.

Korkeimman oikeuden tuomiossa KKO 2023:86 vastaaja A oli väkisin raahannut omistamaansa koira pyörän perässä kytkettynä niin, että koiran polkuanturat olivat menneet haavoille. Anturat olivat teon jälkeen vereslihalla, koira ei kyennyt liikkumaan ja eläinlääkäriin mukaan koira hyvin kivulias. Menettely oli keskeytynyt vasta ulkopuolisen henkilön puututtua asiaan. Tämän lisäksi A oli lyönyt koira ja eläinlääkäriin tutkimuksessa havaittiin myös pidempiaikaisia laiminlyöntejä. Koiran takajalassa oli syvä tulehtunut haava, sen ikenissä oli verenpurkaumia ja koiran korvassa oli märkivä korvatulehdus. Lisäksi koira oli ollut hyvin laiha kunnossa ja sen turkki oli ollut huonokuntoinen ja öljyinen.

Ennen korkeimman oikeuden käsittelyä tapausta käsiteltiin Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeudessa²³¹ sekä Vaasan hovioikeudessa²³². Kaikissa tuomioistuimasteissa katsottiin, että A oli kohdellut omistamaansa koira julmasti tai tarpeetonta kipua tai tuskaa aiheuttaen. Lisäksi A oli laiminlyönyt koiran sairauden hoidon, riittävän ruokinnan ja keuhonhoidon. Käräjäoikeudessa teon ei kuitenkaan katsottu olevan erityisen raaka tai julma, sillä kyseessä oli yksittäinen tapahtuma eivätkä ”muut mainitut seikat osoittaneet A:n tekoa erityisen raakaksi eikä julmaksi”. A tuomittiin perusmuotoisesta eläinsuojelurikoksesta.

Syyttäjä valitti Vaasan hovioikeuteen ja katsoi, että käräjäoikeus oli arvioinut vastaajan menettelyä virheellisesti ja todellisuudessa vastaajan menettely oli ilmentänyt erityistä julmuutta ja raakuutta. Hovioikeus antoi ratkaisussaan painoarvoa sille, että koira oli jo raahaamisen alkaessa ollut A:n laiminlyöntien takia heikossa kunnossa eikä se ole kyennyt juoksemaan pyörän perässä edes teon alussa. Hovioikeus katsoi, että asianmukaisesti hoitamatta jo pitkään jääneen koiran kohtelu osoitti erityistä raakuutta ja

²³⁰ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 14.

²³¹ Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 16.11.2021 R 21/1191 nro 21/148752.

²³² Vaasan hovioikeus 7.7.2022 R 22/37 nro 22/128136.

kun otettiin huomioon koiralle aiheutunut kärsimys, kipu ja tuska, osoitti menettely A:ssa myös erityistä julmuutta.

A valitti korkeimpaan oikeuteen, joka hovioikeuden tapaan arvioi menettelyn erityisen julmaksi ja raa'aksi. Korkeimman oikeuden mukaan arvioinnin lähtökohtana voidaan pitää sitä, että raakuudessa painopisteen tulisi olla teon karkeudessa ja erityisen julmuuden arvioinnissa huomiota voidaan puolestaan kiinnittää muun ohella rikoksen kohteelle aiheutettavaan tuskaan ja kärsimykseen sekä kohteen puolustuskyvyttömyyteen. Merkitystä voidaan antaa myös sille, kuinka voimakkaasti teon aiheuttama pitkittynyt kipu on rajoittanut eläimen mahdollisuuksia toteuttaa lajille tyypillisiä, oleellisia fysiologisia tarpeita.²³³ Otettaessa huomioon koiran alisteinen asema, puolustuskyvyttömyys, laiminlyönnin pitkäkestoisuus, eläimelle aiheutettu tuska ja kärsimys sekä koiran kyvyttömyys toteuttaa eläinlajille oleellista liikkumistarvetta, oli teko arvioitava erityisen julmaksi ja raa'aksi. Korkein oikeus tuomitsi A:n törkeästä eläinsuojelurikoksesta.

Yleisestikin arvioitaessa erityistä ja julmuutta esimerkiksi henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa, kokonaistörkeyttä lisääviä seikkoja ovat muun muassa ne, että tekoon on osallistunut monta tekijää, rikoksen kohteeksi joutunut henkilö on ollut puolustuskyvön tai tekijän huolenpidosta riippuvainen ja rikoksen tekoaika on ollut pitkä.²³⁴ Kyseisessä tapauksessa laiminlyönti oli ollut pitkäaikaista ja lisäksi koira oli ollut puolustuskyvön sekä tekijän huolenpidosta riippuvainen. Tapauksesta voidaan havaita törkeyttä lisääviä seikkoja siten, kuin oikeuskäytännössä kokonaistörkeyttä on yleensäkin totuttu arvioimaan.

Sen sijaan esimerkiksi Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomiossa 14/114002²³⁵ tuomioistuimien katsoi, että koiran raahaaminen kuristuspanta kaulassaan ja koiran potkiminen tämän roikkuessa hihnasta ilmassa ei täyttänyt kriteeriä erityisestä julmuudesta tai raakuudesta, vaikka koira menehtyi menettelyn seurauksena.

²³³ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 10.

²³⁴ Koskela 2021, s. 15.

²³⁵ Päijät-Hämeen käräjäoikeus 27.03.2014 R 14/15 nro 14/114002.

Tapauksessa A oli kohdellut B:n omistuksessa olevaa 8 kuukauden ikäistä koira eläinsuojelulain vastaisesti. Teonkuvauksen mukaan A oli raahannut koira perässään hihnasta vetäen, jolloin koiran kaulassa ollut kuristuspanta oli kuristanut koira. A oli myös potkinut koira voimakkaasti yli 10 kertaa. Ainakin osa potkuista on tapahtunut A:n roikuttaessa koira hihnasta ilmassa. Koira on kuollut muutaman tunnin päästä saamiinsa vammoihin. Tapauksessa oli riidatonta, että A oli aiheuttanut koiran kuoleman sitä potkimalla. Syyttäjä vaati rangaistusta erityisen raa'alla ja julmalla tavalla tehdystä törkeästä eläinsuojelurikoksesta.

Tapauksessa myös ulkopuolinen todistaja todisti, että A oli toiminut syytteen mukaisella tavalla. Päijät-Hämeen kärjäoikeus kuitenkin tuomiossaan tyytyi toteamaan, että A:n menettely on ollut sekä raakaa että julmaa, mutta ei erityisen raakaa tai julmaa. Perusteluja tälle johtopäätökselle ei ole annettu lainkaan.

Päijät-Hämeen kärjäoikeuden päätös on kritiikille altis. Rikoksen kohteena ollut koira on tapahtumahetkellä ollut kytkettynä, jolloin sen on ollut täysin mahdotonta suojautua A:n siihen kohdistamalta väkivallalta. A:n todettiin potkineen koira voimakkaasti useaan otteeseen ja koira menehtyi teon seurauksena, mutta vasta muutama tunti teon alettua. Täten koiralle on aiheutunut suurta ja pitkittynyttä kipua A:n toiminnan seurauksena. Koira on ollut puolustuskyvytön, sillä se on roikkunut kuristuspannasta, eikä koiralla ole ollut mahdollisuutta suojautua väkivallalta. Päijät-Hämeen kärjäoikeuden ratkaisussa olisi nähdäkseni voitu päätyä myös toiseen lopputulemaan ja tuomiota voidaan kritisoida ennen kaikkea siitä syystä, että punnintaa teon julmuuden asteesta ei ole perusteluissa käyty lainkaan.

Vastaavanlaisena tapauksena voidaan mainita esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuden tuomio nro 23/101298²³⁶, jossa koiraan kohdistuneen väkivaltaisen menettelyn nähtiin täyttävän kriteerin erityisestä raakuudesta tai julmuudesta, sillä koira oli tekoai-kaan naruun kytkettynä ja se menehtyi teon seurauksena.

²³⁶ Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus 12.01.2023 R 22/1274 nro 23/101298.

Tapauksessa vastaaja A oli tappanut B:n koiran. Koira oli ollut B:n etupihalla narussa kiinni kytkettynä, kun A oli tullut B:n pihaan ja lyönyt koiraa vesurilla useita kertoja ainakin kaulan, pään ja olkapään alueelle. Koira ei ollut kuollut välittömästi, vaan oli jäänyt kitumaan.

A myönsi tappaneensa koiran vesurilla. Todistajien kertomuksen mukaan A oli lyönyt koiraa ensin kaulaan, jonka jälkeen koira oli yrittänyt paeta A:ta. Koira ei ollut päässyt pakoon, koska kiinnitysnavu oli sen estänyt. Käräjäoikeus katsoi, että koska A oli suunnitelmallisesti ja täysin tarkoituksella mennyt tappamaan B:n koiran, tekoon oli käytetty vesuria eikä koira ollut kuollut ensimmäisestä iskusta eikä edes menettänyt tajuntaansa vaan yrittänyt hädissään paeta, teko oli tehty erityisen raaka ja julmalla tavalla.

Oikeuskäytännön mukaan arvioitaessa väkivallalla aiheutettua erityistä julmuutta ja raakuutta, erityisen raakuuden ja julmuudesta puolesta puhuvia seikkoja on yllä selostetussa ratkaisussakin esiin noussut tarkoituksellinen tappaminen.

Sekä Helsingin käräjäoikeuden tuomiossa nro 18/22/137395²³⁷ että Helsingin käräjäoikeuden tuomiossa nro 18/157646²³⁸ vastaajat olivat hakanneet kissaa joko seinää tai pöytää vasten niin, että kummankin teon seurauksena kissa on menehtynyt. Kummassakin tapauksessa tuomioistuimet arvoivat, että teot oli tehty tarkoituksellisesti niin, että kissa kuolisi. Tämä nähtiin erityistä julmuutta ja raakuutta puoltavana seikkana.

Myös pitkään jatkunut väkivaltainen käsittely voi täyttää kriteerin erityisestä raakuudesta ja julmuudesta. Tällöin voisi nähdäkseni arvioitavaksi tulla myös kidutuksen kaltainen kohtelu, mikä lain esitöissä on mainittu esimerkkinä menettelystä, joka ilmentää erityistä raakuutta tai julmuutta. Seuraavassa Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa nro 19/126739²³⁹ vastaaja oli kohdellut omistamaansa kissaa väkivaltaisesti pitkän aikavälin

²³⁷ Helsingin käräjäoikeus 26.09.2022 R 22/6073 nro 22/137395.

²³⁸ Helsingin käräjäoikeus 21.12.2018 R 18/7740 nro 18/157646.

²³⁹ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus 10.06.2019 R 19/1469 nro 19/126739.

ajan ja kissalta löytyi useita luunmurtumia, jotka osoittivat, että se oli kokenut väkivaltaa useasti. Vastaaja tuomittiin törkeästä eläinsuojelurikoksesta, mutta ratkaisussa ei otettu kantaa siihen, voitiinko menettely lukea kidutukseksi. Sen sijaan koiran epäonnistunut lopettamisyritys niin, että koira oli pistetty tai viilletty teräaseella kaulaan viisi kertaa ja teon aikana koira oli päässyt pakenemaan tilanteesta kahdesti menehtymättä ja kuollut lopulta vasta poliisin löytäessä sen ja lopettaessa sen, arvioitiin kidutukseksi. Kun teko aiheutti pitkittynyttä kärsimystä, koira oli puolustuskyvytön ja teko oli tehty useilla teräaseen iskuilla, oli teko erityisen raaka ja julma.²⁴⁰

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa nro 19/126739 käsiteltiin tapausta, jossa kissaa oli kohdeltu väkivaltaisesti pitkän aikaa. Vastaaja A omisti nuoren kissan, jolla eläinlääkärin tarkastuksessa havaittiin voimakasasteinen lantiomurtuma, lihasrepeämiä eri puolella kehoa, 12 kpl kylkiluumurtumaa, joista 6 kpl oli ollut tuoreita ja 6 kpl vanhoja, verenvuotoa ihon alla ja lihaskalvoissa, voimakas verenvuoto virtsarakossa sekä voimakkaat omien hampaiden puremajäljet kielessä. Lantiomurtuma oli estänyt kissaa kävelemästä ja virtsaamasta, ja kissa oli jouduttu lopettamaan. A oli aiheuttanut kissalle edellä mainitut vammat muun muassa heittämällä sitä lattialle ja jättämällä sitä ovenväliin. Osa murtumista oli vanhoja, joten kissan oli tullut kokea väkivaltaa pitkän aikavälin aikana.

Tapauksessa painoarvoa annettiin myös sille, että kissaa ei ollut viety eläinlääkärin hoitoon riittävän ajoissa, vaikka osa vammoista oli ollut pitkäkestoisia ja kissalle suurta tuskaa aiheuttavia. Myös muissa tuomioistuinten ratkaisuissa näkyy se, että arvioitaessa teon julmuutta ja raakuutta merkitystä voidaan antaa sille, onko eläin viety asianmukaisesti hoitoon vai ei.²⁴¹

²⁴⁰ Keski-Suomen käräjäoikeus 18.10.2023 nro 23/141029.

²⁴¹ Ks. esim. Oulun käräjäoikeus 08.11.2013 R 12/2699 R 12/2699; Varsinais-Suomen käräjäoikeus 20.11.2023 R 22/4996 nro 23/144184.

Myös koiran heittäminen parvekkeelta on arvioitu erityisen julmaksi teoksi, koska siitä seuranneet vammat olivat aiheuttaneet koiralle äärimmäistä tuskaa, kipua ja sekä henkistä että fyysistä kärsimystä.²⁴²

6.4 Lainvastainen lopettaminen

Lain esitöissä mainitaan vain muutama esimerkki siitä, millainen teko voidaan tulkita erityisen raa'aksi tai julmaksi. Lain esitöiden mukaan erityistä julmuutta voivat osoittaa epäonnistuneet lainvastaiset lopettamisyrietykset, kun eläimelle aiheutetaan näin pitkittynyttä ja suurta kärsimystä.²⁴³ Täten eläimen lopettaminen lainvastaisella tavalla voi lain esitöidenkin mukaan täyttää kvalifiointiperusteen erityisestä raakuudesta tai julmuudesta. Aineistossani useammassa tapauksessa kyseessä oli nimenomaisesti lopettaminen lainvastaisella tavalla. Kaikissa tapauksissa tuomioistuimien ei katsontu kriteerin erityisestä raakuudesta tai julmuudesta täytyneen. Esimerkiksi 15–20 kissanpennun lopettaminen niin, että osa paistettiin seinään ja osa laitettiin häkkiin ja hukutettiin, on täyttänyt kriteerin erityisestä raakuudesta tai julmuudesta.²⁴⁴ Sen sijaan yhden kissan hukuttaminen sen ollessa tajuissaan ei ole täyttänyt kriteeriä.²⁴⁵

Vaikka lainvastainen lopettaminen niin, että eläimelle aiheutetaan pitkittynyttä ja suurta kärsimystä, on lain esitöissäkkin mainittu esimerkki erityisen raa'asta tai julmasta menettelystä, Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus päätyi tuomiossaan nro 18/126926²⁴⁶ siihen, että useiden lampaiden, nautojen ja vuohien teurastaminen lainvastaisella tavalla niin, että eläinten raajat on ensin sidottu²⁴⁷ ja sitten niiden kurkut on viilletty auki ilman, että eläimiä on tainnutettu lainkaan, ei täyttänyt kriteeriä erityisestä raakuudesta tai julmuudesta.

A omisti maatilan, jossa hän harjoitti lihantuotantoa. Hänellä oli tapahtumaa aikaan noin 50 kanaa, 100–150 kalkkunaa, 30 vuohta, seitsemän nautaa ja viisi kania. A oli kertonut poliisille teurastavansa eläimet ilman tainnutusta

²⁴² Lapin käräjäoikeus 08.11.2021 R 20/968 nro 21/147139.

²⁴³ HE 97/2010 vp, s. 14.

²⁴⁴ Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 20.06.2018 R 18/457 nro 18/126926.

²⁴⁵ Varsinais-Suomen käräjäoikeus 20.03.2023 R 22/3279 nro 23/111547.

²⁴⁶ Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 20.06.2018 R 18/457 nro 18/126926.

²⁴⁷ Mainittakoon, että Neuvoston asetuksen (EY) N:o 1099/2009, annettu 24 päivänä syyskuuta 2009, eläinten suojelusta lopetuksen yhteydessä (lopetusasetus) 15 artiklan 3 kohdan mukaan eläinten raajojen tai jalkojen kiinnittäminen yhteen tai sitominen mekaanisella laitteella on kielletty.

viiltäen niiden kurkut auki. A:n mukaan teurastustapa ei ollut aiheuttanut eläimille tarpeetonta kärsimystä. A:n kertomuksen mukaan teurastukseen ei liittynyt uskonnollisia syitä, vaan kyseessä oli vain hänen tapansa teurastaa. Valvontaeläinlääkäri oli aiemmin ohjeistanut A:ta siitä, kuinka eläimet tulee laillisesti lopettaa.

Läänieläinlääkäri oli oikeudessa kertonut, että A:n käyttämä teurastustapa on hänen arvionsa mukaan rinnastettavissa vakavaan eläimen pahoinpitelyyn. Mikäli eläintä ei tainnuteta, eläin kokee fyysistä kipua ja tuskaa eli muun muassa ahdistusta ja pelkoa eläimen käsittelyn alkamisesta eläimen kuolemaan saakka. Kaulan alue on herkkää aluetta, koska kaulan alueella sijaitsee kipureseptoreita ja kaulan viillosta aiheutuu eläimelle massiivisia kudosvaurioita. Käräjäoikeus kuitenkin katsoi, että vaikka A oli lopettanut eläimet lainvastaisella tavalla aiheuttaen eläimille tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa, tämä ei ollut A:n menettelyn välitön tarkoitus. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan A:n tarkoituksena oli lopettaa eläimet ja näin ollen A:n menettely ei teon motiivi huomioon ottaen ole yhtä moitittavaa kuin tilanteessa, jossa eläintä olisi pahoinpidelty vastaavaa kipua tuottaen ilman lopettamistarkoitusta. Käräjäoikeus katsoikin, että vaikka lainvastainen lopetustapa on lain esitöissä nimetty yhdeksi esimerkiksi raa'asta ja julmasta tekotavasta, ei A:n motiivi huomioiden tekoa ollut välttämättä katsottava tehdyn erityisen raa'alla tai julmalla tavalla. Käräjäoikeus tuomitsi A:n perusmuotoisesta eläinsuojelurikoksesta.

Syyttäjä valitti tuomiosta Vaasan hovioikeuteen²⁴⁸, joka päätyi arviomaan tekoa toisin ja katsoi, että A:n menettely täytti kriteerin erityisestä raakuudesta tai julmuudesta ja oli myös kokonaisuutena arvotellen törkeä. Hovioikeus antoi painoarvoa sille, että A oli solminut eläinten raajat ennen kaulan viiltoa, mikä oli lisännyt riskiä eläinten kokemalle kivulle ja tuskalle ennen teurastusta. A:lla ei myöskään ollut mitään kokemusta eläinten teurastamisesta ja läänieläinlääkärin mukaan teurastaminen ilman tainnutusta A:n käyttämällä tavalla oli hankalaa myös kokeneille teurastajille.

²⁴⁸ Vaasan hovioikeus 17.07.2019 R 18/779 nro 19/131404.

Vaikka A lopulta hovioikeudessa tuomittiin törkeästä eläinsuojelurikoksesta, osoittaa kyseinen tapaus sen, että tuomioistuimilla vain harvoin on riittävää erityistä osaamista arvioida eläimen kokemaa kipua ja kärsimystä. Vaikka tässä tapauksessa läänieläinlääkäri oli ollut todistamassa ja kertomassa näkemyksensä siitä, että eläimen lopettaminen A:n käytämällä tavalla sitä ensin tainnuttamatta aiheuttaa eläimelle voimakasta kipua ja kärsimystä ja on verrattavissa vakavaan pahoinpitelyyn, ei käräjäoikeus päätenyt tuomitsemaan A:ta törkeästä eläinsuojelurikoksesta, vaikka lainvastainen lopettaminen eläimelle suurta kipua ja kärsimystä aiheuttaen on myös yksi niistä harvoista esimerkeistä erityisestä julmuudesta, jotka on kirjattu lain esitöihin. Sen sijaan käräjäoikeus perusteli ratkaisuaan sillä, että A:n *ensisijaisena tarkoituksena* ei ollut aiheuttaa eläimille suurta kipua ja kärsimystä, vaikkakin hänen oli tullut ymmärtää, että kurkun viiltäminen eläimen ollessa tajussaan aiheuttaisi sille enemmän kipua ja kärsimystä kuin jos lopettaminen olisi tehty laillisin keinoin. Lain esitöissä ei kuitenkaan anneta minkäänlaisia viitteitä siitä, että jotta lopettaminen tai lopettamisen yrittäminen lainvastaisella tavalla voisi täyttää kvalifointiperusteen erityisestä julmuudesta tai raakuudesta, edellyttäisi sitä, että tekijällä on ollut *tarkoitus* menettelyllään aiheuttaa eläimelle pitkittynyttä ja suurta kärsimystä. Sen sijaan lain esitöissä mainitaan suoraan, että kyseisenkaltaisen toiminta voi nimenomaisesti osoittaa erityistä julmuutta.²⁴⁹ Näissä tapauksissa olisi perusteltua ohjata oikeuskäytäntöä tuomitsemaan ankarampia rangaistuksia. Nähdäkseni erityisen raakuuden ja julmuuden arvioinnissa tulisi antaa enemmän painoarvoa sille, onko teko tosiasiassa aiheuttanut suurta ja pitkittynyttä kärsimystä, ei sille, onko tämän aiheuttaminen ollut teon perimmäisin tarkoitus.

Myös Rovaniemen hovioikeuden tuomiossa 23/142405 kyse oli muun ohessa siitä, oliko lainvastainen lopettaminen katsottava erityisen raa'aksi tai julmaksi teoksi. Kyseisessä tapauksessa asianomistajat A ja B olivat valittaneet Lapin käräjäoikeuden tuomiosta 22/104006 ja vaativat syytteessään, että C tulisi tuomita törkeästä eläinsuojelurikoksesta perusmuotoisen eläinsuojelurikoksen sijaan. Syyttäjä vaati, että valitus hylätään.

Tapauksessa A oli päästänyt perheen kaksi koira kytkemättöminä 70 senttimetriä korkean aidan ympäröivälle pihalle heidän poronhoitoalueella sijaitsevalla mökkikiinteistöllään. Koirat olivat päässeet karkaamaan pihalta

²⁴⁹ HE 97/2010 vp, s. 14.

ja päätyneet C:n omistamaan poroaitaukseen. C:n ehtiessä aitauksensa luo, yhdeltä porolta oli katkennut jalka ja C havaitsi koirien juoksevan pois aitauksesta. Tapauksessa oli riidatonta se, että C oli lähtenyt moottorikelkalla koiran perään ottaakseen sen kiinni, koira oli jäänyt jollakin tavalla kelkan alle, C oli nostanut koiran kelkan kyytiin ja ajanut takaisin poroaitaukselle, missä C oli lyönyt koiraan rautakangella ensin voimakkaasti päähän ja sitten useita kertoja muualle sen kehoon. Koira kuoli saamiinsa vammoihin. C:n mukaan koira oli käyttäytynyt aggressiivisesti ja hyökkäävästi, mistä syystä C oli pelännyt koiran pääsevän hänen kimppuunsa ja hän oli päättänyt lyödä koiraan niin lujasti päähän, että se varmasti kuolisi. Tämän jälkeen A oli lyönyt koiraan rautakangella muutoin ympäri sen kehoa.

Tapahtuma-aikaan voimassa olleen eläinsuojeluasetuksen (396/1996) 32 §:n mukaan koira saadaan lopettaa ainoastaan ampumalla aivoihin tai käyttämällä kaasua, joka aiheuttaa välittömän tajunnan menetyksen ja kuoleman, jollei kyseessä ole eläinlääkärin toimesta suoritettava asianmukainen nukutus- tai lopetusaineella suoritettava lopetus. Asetuksen 34 §:n mukaan hätätapauksissa, eläimen kärsimyksen pitkittymisen estämiseksi, jos sallittuja keinoja ei ole mahdollista käyttää tai jos eläintä ei saada kiinni, lopetus voidaan suorittaa myös muulla tavalla, kunhan eläimelle ei aiheuteta tarpeetonta kärsimystä.

Hovioikeus katsoi tulleen näytetyksi, että C oli ajanut koiran päältä niin, että sen selkäranka oli murtunut yliajon seurauksena. Näytetyksi oli tullut myös se, että C oli lyönyt koiraan rautakangella useamman kerran niin, että koiralle oli aiheutunut niin vakavia ja laaja-alaisia vaurioita selän, vatsan ja lantion alueelle, että koira oli menehtynyt C:ltä saamiinsa vammoihin. Tuomioistuimien kuitenkin katsoi, että ei ollut osoitettu, että C olisi sinänsä tarkoituksellisesti pyrkinyt moottorikelkalla päälle ajamisella ja rautakangella lyömisellä aiheuttamaan koiralle tarpeetonta kärsimystä, kipua ja tuskaa. Hovioikeuden näkemyksen mukaan näillä toimilla C oli pyrkinyt lopettamaan koiran ilman tarpeetonta kipua ja kärsimystä ja vaikka C:n on tullut ymmärtää, että teko aiheuttaisi koiralle vakavia vammoja, tekoa ei voitu pitää rikoslain 17 luvun 14 a §:n tarkoittamalla tavalla erityisen raakana ja julmana, eikä myöskään kokonaisuutena arvostellen törkeänä. Kyseessä ei

ollut epäonnistunut lopettamisyritys, joka olisi aiheuttanut koiralle pitkittynyttä ja suurta kärsimystä eikä myöskään toistuva kiduttaminen.

Kyseisessä tapauksessa hovioikeus on lähinnä tyytynyt toteamaan, että tekoa ei voitu pitää erityisen raakana tai julmana, mutta perustelut ovat niukat. Hovioikeus katsoi, että koira oli lopetettu lainvastaisella tavalla, mutta osittain liikuntakyvyttömän koiran lopettaminen tällä tavalla yhdellä päähän kohdistuneella lyönnillä ei ollut erityisen raaka tai julma teko. C:n menettelyä ei myöskään voitu pitää toistuvana kiduttamisena.

Tapauksessa arvioimatta on jäänyt täysin se, kuinka koira oli alkujaan päätynyt C:n kelkan alle, ja miksi C oli lyönyt koira useita kertoja ympäri sen kehoa, mikäli C:n tarkoituksena ei ollut aiheuttaa koiralle tarpeetonta kipua, kärsimystä tai tuskaa. C oli koiran kuoltua palannut poroaitaukselleen, tainnuttautuneen poron ja lopettanut sen asianmukaisesti. Sen sijaan, että C olisi pyrkinyt hankkimaan apua omistamalleen vahingoittuneelle porolle, hän oli lähtenyt jahtaamaan moottorikelkalla aitauksesta jo poistunutta koira. Tämän jälkeen koira oli jäänyt C:n kelkan alle.²⁵⁰ Eläinlääkäriin lausunnon mukaan koiran selkäranka oli katkennut yliajon seurauksena, mutta C oli silti kuljettanut koiran takaisin aitaukselleen, jonka jälkeen hän oli useaan otteeseen lyönyt koira rautakangella. Oikeuskäytännön mukaan kiivas ja raivokas tekotapa kuvastaa raakuutta.²⁵¹ Koiran jahtaaminen, sen päälle ajaminen ja rautakangella useasti lyöminen kuvastaa mielestäni kiivasta ja raivokasta tekotapaa. Tuomioistuimen mukaan C ei kuitenkaan ollut tarkoituksellisesti pyrkinyt aiheuttamaan koiralle tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa. Nähdäkseni menettelyä olisi voinut arvioida myös toisin.

Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomiossa nro 13/805²⁵² kyseessä oli se, voitiinko kolmen koiran lainvastaista lopettamista pitää erityisen raakana tai julmana tekona.

A omisti kolme isoa koira ja oli pyytänyt B:tä lopettamaan kyseiset koirat. Yhtä koira oli ammuttu etuselkään, minkä johdosta koira oli saanut keuhkoverenvuodon ja kuollut tukehtumiseen. Toista koira oli pistetty

²⁵⁰ Esimerkiksi törkeässä metsästysrikoksessa erityistä raakuutta voi osoittaa se, että eläimen yli ajetaan moottorikelkalla niin, että se ei kuole heti, ks. HE 221/2010 vp, s. 21.

²⁵¹ Turun hovioikeus 02.11.2005 R 05/311 nro 2583.

²⁵² Päijät-Hämeen käräjäoikeus 9.4.2013 R13/124 nro 13/805.

teräaseella kaulan juureen. Koiran sydämen kammiot halkesivat teon johdosta ja koira kuoli verenvuotoon. Myös kolmatta koira oli pistetty teräaseella kaulan juureen, jolloin sydämen eteiset olivat haljenneet ja koira kuoli verenvuotoon. B:n mukaan koirat oli lopetettu ampumalla ja koirat olivat kuolleet heti. B:n kertomuksen mukaan hänellä ei ollut varaa viedä koiria eläinlääkäriin lopetettavaksi asianmukaisesti.

Tapauksessa nähtiin tulleen näytetyksi, että B oli lopettanut koirat tahallaan yksin tai yhdessä ja yhteistuumin toisen tuntemattomaksi jääneen kanssa kohdellut koiria julmasti ja tarpeetonta kärsimystä, kipua tai tuskaa aiheuttaen. Käräjäoikeus katsoi, että koirien lopettamista ei ollut suoritettu nopeasti ja kivuttomasti. Tästä huolimatta käräjäoikeus katsoi, että tekotapaa ei voitu pitää erityisen raakana tai julmana eikä tekoa täten voitu kokonaisuutenaan arvioituna pitää törkeänä.

Eläimen hukuttamisen on törkeässä metsästysrikoksessa nähty osoittavan erityistä julmuutta.²⁵³ Myös kissan hukuttamisen on nähty ilmentävän erityistä julmuutta tai raakuutta.²⁵⁴ Hukumisella tarkoitetaan keuhkojen nesteellä täyttymisen aiheuttamaa tukehtumista.²⁵⁵ Edellä mainitussa Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomiossa yksi koirista oli kuollut keuhkoverenvuodon aiheuttamaan tukehtumiseen. Toisin sanoen koira oli hukkunut omaan vereensä ja kuollut tämän seurauksena. Käräjäoikeuden mukaan tekotapaa ei kuitenkaan voitu pitää erityisen raakana tai julmana. Perusteluissa ei suoraan kerrota, miksi teon ei nähty täyttävän kriteeriä erityisestä raakuudesta tai julmuudesta. Päinvastaisesti Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa nro 21/145974²⁵⁶ poliisikoiran selkään kohdistunut yksi puukonisku täytti kriteerin erityisestä raakuudesta tai julmuudesta, vaikka koira selvisi menettelystä hengissä. Samoin Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiossa nro 17/101950²⁵⁷ koiran lopettaminen viiltämällä puukolla sen kaula auki täytti kriteerin erityisestä raakuudesta tai julmuudesta, sillä koira oli ollut elossa muutaman minuutin kaulanaukaisun jälkeen ja sille oli aiheutunut kipua, tuskaa ja kärsimystä.

²⁵³ Verkkolähde IL.

²⁵⁴ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus 08.02.2023 R 22/1511 nro 23/105497.

²⁵⁵ Ks. esimerkiksi verkkolähde Wikipedia: hukkiminen.

²⁵⁶ Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus 01.11.2021 R 20/3215 nro 21/145974.

²⁵⁷ Pirkanmaan käräjäoikeus 17.01.2017 R 16/5616 nro 17/101950.

Nykyisen eläinten hyvinvointilain mukaan eläin tulee ennen lopettamista tainnuttaa, mikäli käytetty menetelmä ei johda välittömään kuolemaan.²⁵⁸ Myös aiemman lain mukaan eläimen lopetus on suoritettava siten, että eläimelle ei aiheudu tarpeetonta kipua, tuskaa tai kärsimystä.²⁵⁹ Esimerkiksi koirien kohdalla tämä on tarkoittanut sitä, että koira on joko pitänyt lopettaa eläinlääkärin toimesta nukutus- tai lopetusaineella tai vaihtoehtoisesti koiraa on tullut ampua päähän.²⁶⁰ Verrattaessa sallittuihin lopetusmenetelmiin, koiran ampuminen selkään tai puukottaminen kaulan juureen aiheuttaa väistämättä pidempää ja suurempaa kipua ja kärsimystä. Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomiosta nro 13/805 voitaisiinkin johtaa kyseenalainen johtopäätös siitä, että eläimen lopettaminen niin, että se kuolee verenvuotoon tai tukehtuu keuhkoverenvuotoon ei aiheuta lain esitöissä tarkoitettua pitkittynyttä ja suurta kärsimystä. Oikeuskäytäntö myös tältä osin on epäyhtenäistä.

Edellä esitetyistä tapauksista voidaan havaita, että lainvastainen lopettaminen vaikuttaisi vain vaihtelevasti täyttävän kriteerin erityisestä raakuudesta tai julmuudesta. Tapauksissa tuntuu korostuvan se, että tekijän *tarkoituksena* ei ole ollut lopettaa eläimiä pitkittynyttä ja suurta kärsimystä aiheuttaen. Tuomioistuinten perustelut tuntuvat kiteytyvän siihen, että lainvastainen lopettaminen ei ole aiheuttanut eläimelle pitkittynyttä ja suurta kärsimystä. Epäselväksi jää, millä edellytyksillä lainvastainen lopettaminen sitten lain esitöiden tarkoittamalla tavalla aiheuttaisi eläimelle suurta ja pitkittynyttä kärsimystä, kun edes yli 1,5 tunnin mittainen epäonnistunut lopettamisyritys ei ole riittänyt täyttämään kriteeriä erityisestä julmuudesta tai raakuudesta.

Etelä-Karjalan käräjäoikeuden tuomiossa 14/105540²⁶¹ eläinten omistaja A yhdessä B:n kanssa teurasti kaksi sonnia. Teurastuksen aikana toista sonnia odotutettiin säännösten vastaisesti paikassa, jossa teurastus tapahtui, sillä sonni oli kytkettynä tainnutettavan sonninin välittömässä läheisyydessä. Tämä on aiheuttanut sonnille pakokauhua ja kärsimystä. Sonnia ammuttiin päähän, mutta verenlaskussa epäonnistuttiin. Vielä elossa ollut sonni oli kuljetettu traktorin lavalla. Sonni oli tajuissaan vielä ainakin 1,5 tuntia tainnutuksen jälkeen ja yrittänyt nousta traktorin lavalla pystyyn.

²⁵⁸ EHL 64 §.

²⁵⁹ ESA 30 §.

²⁶⁰ ESA 32 §.

²⁶¹ Etelä-Karjalan käräjäoikeus 11.02.2014 R 13/1785 nro 14/105540.

Käräjäoikeus katsoi, että vastaajien lainvastaisen menettelyn eläimelle aiheuttama tuska, kipu ja kärsimys ei ollut pitkäaikaista. Tämän lisäksi, koska teko oli kohdistunut vain yhteen tuotantoeläimeen ja kyseessä oli yksittäinen tapahtuma, ei tekoa voitu pitää erityisen raakana tai julmana.

Sen sijaan Keski-Suomen käräjäoikeuden tuomiossa nro 23/141093²⁶² tuomioistuimien katsoi, että hevosen useasti sitä kohti ampumalla lopettanut X ei ollut tarkoittanut aiheuttaa eläimelle tarpeetonta kipua ja kärsimystä, mutta hän oli ottanut tietoisesti riskin siitä, että eläimelle aiheutuu kärsimystä. Koska hevosta oli ammuttu useamman kerran summittaisesti eikä hevosta ollut sidottu kiinni, minkä vuoksi se pääsi pakokauhun vallassa pakenemaan metsään, missä se kitui ennen kuolemaansa, oli hevonen lopetettu lainvastaisesti erityisen raakana ja julmalla tavalla. Oikeuskäytännön valossa vaikuttaakin siltä, että mikäli eläintä ei lopetuksen yhteydessä pidetä kiinni tai solmita paikoilleen ja eläin pääsee pakenemaan tilanteesta, on eläimen kokema kipu ja kärsimys arvioitu pitkäkestoiseksi ja suureksi ja kriteeri erityisestä julmuudesta tai raakuudesta täyttyy.

Tuomioistuinten ratkaisukäytännöstä voidaan havaita, että kivun ja kärsimyksen arviointi ja sen keston merkityksen arviointi tuottaa tuomioistuimille vaikeuksia. Jos yhdessä tapauksessa katsotaan, että epäonnistuneesta lopetusyrityksestä aiheutunut muutaman minuutin kestävä kipu ja kärsimys täyttää kriteerin erityisestä julmuudesta ja raakuudesta, mutta lähes 2 tuntia kestänyt kipu ja kärsimys ei tätä kriteeriä täytä, ei ratkaisukäytäntöä näiltä osin voida pitää yhtenäisenä ja oikeudenmukaisena.²⁶³

Mielenkiintoisena huomiona tulee mainita se, että lainvastaista lopettamista koskevilla tapauksissa moitittavuutta osoitti se, että eläintä ei ollut sidottu paikoilleen, kun taas väkivaltaisissa, pahoinpitelyä koskevilla, rikoksissa paikoilleen sitominen ja eläimen kyvyttömyys liikkua ilmensi erityistä raakuutta ja julmuutta. Samalla väkivaltaisissa rikoksissa tietoinen tappamistarkoitus vaikutti siihen, tuliko tekoa arvioida erityisen raakaksi tai julmaksi, mutta lopettamista koskevilla tapauksissa lopettamistarkoitus toisinaan ilmensi vähäisempää moitittavuutta. Voidaan mielestäni perustellusti kysyä, voidaanko esimerkiksi sellaista menettelyä, jossa koira pistetään saksilla kaulaan viidesti todella pitää ”lopettamisena” vai koiran pahoinpitelynä, jonka tarkoituksena on tappaa koira.

²⁶² Keski-Suomen käräjäoikeus 18.10.2023 R 23/1269 nro 23/141093.

²⁶³ Ks. myös Valtonen ym. 2023, s. 821.

6.5 Laiminlyönti

Kuten yllä kappaleessa 4.1 havaittiin, myös eläimen hoidon laiminlyönti voi täyttää törkeän eläinsuojelurikoksen tunnusmerkistön. Hoidon laiminlyönti voidaan arvioida myös erityisen raa’aksi ja julmaksi teoksi. Passiivinen laiminlyönti eroaa luvuissa 6.3 ja 6.4 käsitellyistä rikoksista, joissa eläimiä on joko pahoinpidelty tai lopetettu väkivaltaisesti, koska passiivisissa teoissa eläimiin ei aktiivisesti kohdisteta väkivaltaa. Hoidon ja perustarpeiden laiminlyönti voi kuitenkin johtaa moniin vakaviin lopputuloksiin, joiden seurauksena eläimelle on voinut aiheutua äärimmäisen suurta kipua ja kärsimystä. Monesti eläimiä on voinut kuolla itsestään hoitamattomiin sairauksiin tai laiminlyödyt eläimet on pitänyt lopettaa enemmän kärsimyksen välttämiseksi.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että laiminlyöntivastuun täyttävien tilanteiden suuren määrän vuoksi rangaistusvastuuta ei voida määritellä tarkasti, vaan tosiasiaissa rangaistusvastuun rajat määräytyvät vasta ajan mittaan oikeuskäytännössä ja -tieteessä.²⁶⁴ Eläimiin kohdistuvat laiminlyönnit voivat olla mitä erilaisimpia. Tyypillisenä tapauksena voidaan pitää riittävän ravinnon ja veden saannin laiminlyöntiä, mutta laiminlyönnistä voidaan puhua myös monessa muussa yhteydessä, kuten sairauden hoidon, kivunlievityksen, puhtauden ja ympäristön soveltuvuuden laiminlyönnissä.

Tutkimusaineiston perusteella etenkin lemmikkieläinten kohdalla tuomioistuimet ovat usein arviossaan päätyneet siihen, että jos lemmikkieläimen hoito on laiminlyöty niin, että se on menettelyn seurauksena menehtynyt, on teko arvioitu erityisen raa’aksi ja julmaksi.²⁶⁵ Tämänkaltaisessa menettelyssä erityisen raakuuden ja julmuuden puolesta puhuu erityisesti nälkiintymisen aiheuttama pitkittynyt ja suuri kärsimys.²⁶⁶ On kuitenkin otettava huomioon, että lemmikkieläinten hoidon laiminlyönti voi jäädä herkästi

²⁶⁴ Virtanen 2004, s. 1060–1061.

²⁶⁵ Ks. esimerkiksi Helsingin hovioikeus 23.12.2022 R 20/2475 nro 22/152552; Pohjois-Savon käräjäoikeus 28.02.2024 R 23/2158 nro 24/108707; Pohjanmaan käräjäoikeus 20.09.2017 R 17/191 nro 17/136724; Varsinais-Suomen käräjäoikeus 28.09.2023 R 22/4614 nro 23/137878; Lapin käräjäoikeus 24.05.2017 R 16/337 17/121404; Keski-Suomen käräjäoikeus 23.11.2022 R 22/2029 22/147268; Pohjanmaan käräjäoikeus 15.02.2017 R 17/67 nro 17/107195; Etelä-Savon käräjäoikeus 10.02.2021 R 19/542 nro 21/106246; Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeus 07.12.2023 R 23/1037 23/149767. Kaikissa tapauksissa kyseessä oli yhden tai useamman lemmikkieläimen hoidon laiminlyönti niin, että lemmikkieläimet olivat kuolleet nälkiintymisen seurauksena.

²⁶⁶ Esimerkiksi Etelä-Savon käräjäoikeus tuomiossa nro 18/153303 annettu 30.11.2018, R 18/919, tuomioistuin katsoi, että ”ottaen huomioon erityisesti nälkiintymisen aiheuttama pitkittynyt ja suuri kärsimys, on rikos tehty erityisen raa’alla tai julmalla tavalla.”

tulematta viranomaisen tietoon – lemmikkinä pidettävät eläimet kun elävät usein kotirauhan piiriin kuuluvassa yksityisasunnossa eikä niihin kohdistu samankaltaista valvontaa kuin tuotantoeläimiin.²⁶⁷

Ravinnon ja veden puutteeseen kuoleminen aiheuttaa eläimille väistämättä pitkittynyttä ja suurta kipua ja kärsimystä. Nääntyminen ja veden puute johtavat elimistön kuivumiseen, mikä taas aiheuttaa elimistössä muita oireita. Ravinnon puutteeseen nääntymisen ei kuitenkaan aina ole nähty täyttävän kriteeriä erityisestä raakuudesta tai julmuudesta.

Päijät-Hämeen kärjäoikeuden tuomiossa 15/115396²⁶⁸ A:n hoidossa oli ollut noin 60–70 nautaa. A oli laiminlyönyt eläinten ja niiden makuupaikkojen puhtauden eikä hän ollut hankkinut sairastuneille tai vahingoittuneille nautoille asianmukaista hoitoa. Lisäksi A oli jättänyt huolehtimatta siitä, että naudat saivat riittävästi oikeanlaista ravintoa ja vettä. 18 nautaa oli kuollut nääntymisen seurauksena, 3 nautaa on jouduttu lopettamaan ja ainakin osa nautoista on ollut nälkiintyneitä, laihoja ja alikehittyneitä.

Kärjäoikeus katsoi tuomiossaan, että kyseessä ei ollut huomattavan suuri määrä eläimiä. Tuomioistuin totesi perusteluissaan, että eläinlääkärin mukaan eläimen kuoleminen nälkään ja janoon kestää viikkoja ja epäilemättä aiheuttaa eläimelle kärsimystä. Kärjäoikeuden näkemyksen mukaan kyseessä ei kuitenkaan ollut erityisen raaka tai julma teko, sillä A:n menettelyn ei voitu nähdä täyttävän mitään lain esitöissä mainittua esimerkkiä erityisestä raakuudesta ja julmuudesta. A tuomittiin perusmuotoisesta eläinsuojelurikoksesta.

Kärjäoikeuden mukaan tekotapa ei ole verrattavissa lain esitöissä mainittuihin esimerkeihin erityisen julmasta ja raa'asta tekotavasta, mistä syystä teko arvioitiin perusmuotoiseksi. A oli laiminlyönyt lukuisten eläinten hyvinvoinnin monella eri tavalla. Nautojen makuualustat olivat olleet kosteita ja likaisia, niille syötetty rehu oli laadultaan ja määrältään vääränlaista, eivätkä eläimet selviytyneet sen voimin hengissä ja lisäksi nautoille oli kehittynyt lantapanssaria, joka on aiheuttanut eläimille kipua ja kylmyyden tunnetta. Lain

²⁶⁷ Ks. esim. Koskela 2013, s. 4.

²⁶⁸ Päijät-Hämeen kärjäoikeus 08.04.2015 R 15/104 nro 15/115396.

esitöissä esimerkkien muodossa esitetty lista tilanteista, joissa menettelyn voidaan nähdä olevan erityisen raakaa tai julmaa, ei ole tyhjentävä. Argumentaation perustaminen siihen, että A:n teko ei täyttänyt mitään lain esitöissä mainittua esimerkkiä on täten oudoksuttava.

Varsinkaan tuotantoeläimiin kohdistuneiden laiminlyöntien kohdalla tuomioistuinten ratkaisukäytäntö ei vaikuta olevan yhtenäistä, mikä on ongelmallista oikeusturvan kannalta. Korkein oikeus on ratkaisukäytännössään katsonut, että ammattimaisesti harjoitetun eläintenpidon tärkeimpiin huolellisuusvelvoitteisiin kuuluu sen varmistaminen, että hoidossa oleville eläimille ei aiheudu tarpeetonta kipua tai kärsimystä.²⁶⁹ Toimija on myös lain esitöiden mukaan velvollinen tuntemaan eläimen hyvinvointia koskevan lainsäädännön.²⁷⁰ Nälkiintyminen väistämättä aiheuttaa suurta kipua ja kärsimystä ja ammattimaisesti toimivan elinkeinoharjoittajan tulisi ymmärtää, että mikäli eläin ei saa riittävästi ravintoa ja vettä, sen elimistö kuivuu ja eläin kokee tuskallisen kuoleman.

Yllä mainitussa Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomiossa 18 naudan nääntyminen ravinnon ja veden puutteeseen muiden laiminlyöntien lisäksi ei täyttänyt kriteeriä erityisestä julmuudesta tai raakuudesta.²⁷¹ Sen sijaan Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiossa nro 22/125457²⁷² tuomioistuin katsoi, että kun 12 naudan oli annettu kuolla itsekseen, nautojen sairauden hoito oli laiminlyöty ja kaikki jäljellä olevat 114 nautaa oli pitänyt lopettaa enemmän kärsimyksen ehkäisemiseksi, oli teko tehty erityisen raa'alla tai julmalla tavalla. Myös Lapin käräjäoikeuden tuomiossa 24/103986²⁷³ tuomioistuin päätyi vastaavan kaltaisessa tapauksessa samaan johtopäätökseen.

Tapauksessa A:n omistamalla tilalla oli 120–130 lammasta. Suoritetuilla eläinsuojelutarkastuksilla oli havaittu, että lampaille ei ollut joko lainkaan ravintoa tarjolla tai että lampaille on ollut tarjolla niukasti sellaista ravintoa, joka ei täytä lampaan ravintotarpeita. Myöskään juomavettä ei ollut joko ollenkaan tai se oli ulosteiden likaamaa. Lampaat olivat vakavasti nälkiintyneitä ja keskenkasvuisia. Lampaiden sorkkia ei myöskään hoidettu

²⁶⁹ KKO 2023:23 perusteluiden kohta 65.

²⁷⁰ HE 187/2022 vp, s. 193.

²⁷¹ Myöskään seuraavissa tapauksissa tekoa ei arvioitu erityisen julmaksi tai raa'aksi, vaikka osa eläimistä löytyi kuolleena ja eläimiä piti myös lopettaa: Päijät-Hämeen käräjäoikeus 12.6.2014 R 14/648 nro 14/126106;

²⁷² Pohjanmaan käräjäoikeus 17.06.2022 R 21/1228 nro 22/125457.

²⁷³ Lapin käräjäoikeus 29.01.2024 R 23/1786 nro 24/103986.

asianmukaisesti, olosuhteet olivat likaiset ja liian kylmät. Lampaiden hoito oli laiminlyöty monella eri tapaa ja tilalta oli myös löytynyt 21 kuollutta lammasta. 36 lammasta oli tullut eläinlääkärin toimesta lopettaa enempien kärsimysten välttämiseksi.

Käräjäoikeus katsoi, että koska eläimet oli jätetty monilta osin ilman asianmukaista huolenpitoa, eläimille ei ollut annettu riittävästi ravintoa ja juotavaa ja kuolleisuus oli ollut suurta, rikos oli tehty erityisen raa'alla ja julmalla tavalla. Rikoksen kohteena oli myös huomattavan suuri määrä eläimiä ja teko oli myös kokonaisuutena arvioituna törkeä. A tuomittiin törkeästä eläinsuojelurikoksesta.

Myös Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiossa 23/133744²⁷⁴ teko arvioitiin erityisen raa'aksi ja julmaksi, kun noin 20 naudan maitotilalla oli laiminlyöty nautojen päivittäinen hoito ja riittävä ruokinta. Näin ollen oikeuskäytännöstä voidaan havaita, ainakin tuotantoeläimiä koskevissa tapauksissa, että laiminlyöntiin liittyvissä tapauksissa tuomioistuimet soveltavat kvalifointiperiaatetta erityisestä raakuudesta ja julmuudesta epäyhdenäisesti ja epäjohdonmukaisesti

Hoidon pitkäaikainenkaan laiminlyönti ei välttämättä täytä kriteeriä erityisestä julmuudesta tai raakuudesta, mikäli useampi eläin ei teon seurauksena ole kuollut.²⁷⁵ Oikeuskäytännön perusteella vaikuttaa siltä, että jotta kriteeri erityisestä julmuudesta tai raakuudesta voisi laiminlyöntirikoksissa tulla kyseeseen, on eläinten hoito tullut laiminlyödä täysin.

²⁷⁴ Pohjanmaan käräjäoikeus 05.09.2023 R 22/1130 nro 23/133744.

²⁷⁵ Näin esimerkiksi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa 25.01.2018 R 17/1267 nro 18/103577. Tapauksessa nautojen hoito oli laiminlyöty lukuissalla tavalla. Teko oli kestänyt pitkään, kolmen vuoden ajan. Eläimiä oli karsinassa tiloihin nähden yli kaksinkertainen määrä, eläimet olivat aliravittuja, navetta oli siivoton ja siellä oli liian kuuma, naudoilla oli hoitamattomia vammoja ja niille oli likaisuuden vuoksi kertynyt lantapanssaria. Yksi nauta oli kuollut itsekseen. Eläimiä ei kuitenkaan ollut nääntynyt hengiltä. Käräjäoikeus katsoi, että menettely ei ollut sellaista, jonka jokaisen ihmisen tulee heti nähdä selvästi vääräksi ja sellaiseksi toiminnaksi, joka tulee eläinten hyvinvoinnin turvaamiseksi heti lopettaa. Teko ei täyttänyt kriteeriä erityisestä julmuudesta ja raakuudesta. Ks. myös Pohjois-Savon käräjäoikeus 02.11.2021 R 21/761 nro 21/146091, jossa eläinten hoito oli laiminlyöty monella eri tavalla. Kaikki 25 nautaa olivat olleet lähellä nälästä aiheutuvaa kuolemaa, mutta koska yhtäkään nautaa ei jouduttu lopettamaan aliravitsemuksen vuoksi, teko ei ollut erityisen raaka tai julma.

Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeuden tuomiossa nro 23/144729²⁷⁶ A oli laiminlyönyt omistamiensa kymmenen kissan asianmukaisen hoidon. Kaikki kissat olivat leikkaamattomia ja pystyivät lisääntymään holtittomasti. Kissoja pidettiin asumattomassa talossa, joka oli ollut erittäin likainen ja sopimaton asuinympäristö kissoille. Ilmanlaatu oli ollut heikko, kissat olivat olleet suljettuna taloon vuosia, ja niillä oli lukuisia hoitamattomia sairauksia. Yksi kissa oli ollut suljettuna yksin huoneeseen usean vuoden ajaksi eikä sillä ollut mahdollisuutta sosiaaliseen kanssakäymiseen. Osa kissoista oli hyvin laihoja ja talosta löytyi myös hoidon puutteen vuoksi kuolleita pentuja, jotka olivat syntyneet kissojen hallitsemattoman lisääntymisen vuoksi. A oli kuitenkin käynyt ruokkimassa kissoja päivittäin talolla, ja talossa oli ollut peruslämpö päällä. Talosta löytyneet kissat oli yhtä lukuun ottamatta voitu sijoittaa uusiin koteihin. Näillä perusteilla vastaajan menettelyä ei pidetty perustunnusmerkistää selvästi julmempana ja A tuomittiin perusmuotoisesta eläinsuojelurikoksesta.

Olenaisena huomiona tapausaineistosta tulee mainita se, että käsiteltäessä rikoksia, jotka ovat kohdistuneet tuotantoeläimiin, syytteessä tai tuomioistuimen argumentoinnissa ei välttämättä pohdita erityistä julmuutta tai raakuutta lainkaan.²⁷⁷ Usein törkeään tekemiseen vedotaan sillä perusteella, että rikoksen kohteena on ollut huomattavan suuri määrä eläimiä ja teko on ollut kokonaisuutena arvioituna törkeä. Monesti tuomioistuimeen päätyvissä, syytteen mukaisesti törkeissä, tapauksissa laiminlyönti on koskenut myös ainakin osittain ravinnon ja veden saantia. Useasti eläimiä on menehtynyt nälkiintymisen tai hoitamattomien sairauksien vuoksi tai eläimiä on tullut eläinsuojelullisista syistä lopettaa teon tultua ilmi. Kun kokonaistörkeyttä arvioitaessa merkitystä voidaan antaa sille, onko useampi kvalifiointikriteeri täytynyt²⁷⁸, olisi tarpeen vedota kaikkiin niihin kvalifiointiperusteisiin, joiden teossa voidaan arvioida täyttyvän. Useissa lemmikkieläimiä

²⁷⁶ Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus 08.11.2023 R 23/1199 nro 23/144729.

²⁷⁷ Ks. esim. Pohjois-Savon kärjäoikeus 01.12.2023 R 22/889 nro 23/148990, jossa 67 kissaa oli pitänyt lopettaa menettelyn seurauksena. Myös Helsingin kärjäoikeus 27.04.2021 R 20/3988 nro 21/118290; Etelä-Savon kärjäoikeus 03.07.2014 R 13/1871 nro 14/128515; Päijät-Hämeen kärjäoikeus 10.07.2015 R 15/594 nro 15/129384.

²⁷⁸ Ks. esim. Lappi-Seppälä 2009, s. 514.

koskevista tapauksissa on nälkiintymisen aiheuttaman suuren ja pitkittyneen kärsimyksen nähty ilmentävän erityistä raakuutta ja julmuutta ja nähdäkseni näin tulisi olla myös rikoksissa, jotka ovat kohdistuneet muihin eläimiin, kuten tuotantoeläimiin.

Esimerkiksi Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiossa 24/103801²⁷⁹ A oli omistanut 17 lammasta, joista neljä oli löydetty kuolleena elävien lampaiden joukosta. Kaikki elossa olleet lampaat olivat myös laihoja tai erittäin laihoja. Teko oli sisältänyt monenlaisia eläimiin ja niiden pitopaikkaan kohdistuvia laiminlyöntejä, ja menettely oli kestänyt useita kuukausia. Kriteeriä erityisestä raakuudesta tai julmuudesta ei pohdittu lainkaan syyttäjän eikä tuomioistuimen toimesta.

7. Johtopäätökset

Eläinten asema on ollut murroksessa. Eläinten hyvinvoinnin huomioon ottaminen on kuitenkin vielä suhteellisen uutta ja sen yhteensovittaminen eläinten hyötykäyttöön liittyvien taloudellisten intressien kanssa vaikuttaa haastavalta. Tuomioistuinten tai syyttäjien tilannetta ei auta se, että niin laista kuin lain esitöistäkin on vaikeaa löytää esimerkkejä siitä, minkälaisissa tapauksissa eläimiin kohdistuvaa kipua ja kärsimystä on arvioitava tarpeettomaksi ja milloin kohtelu on julmaa. Pohdittaessa erityistä julmuutta tai raakuutta on tulkinta-apua saatavilla vielä vähemmän. Tuomioistuimille onkin tässä suhteessa jätetty paljon harkintavaltaa.

Tuoreella korkeimman oikeuden ennakkopäätöksellä KKO 2023:86 voi suuri merkitys arvioitaessa erityistä julmuutta tai raakuutta. Nähdäkseni kyseinen tuomio on argumentoitu kattavasti ja tuomioistuimilla on mahdollisuus johtaa siitä tulkinta-apua soveltaessaan omassa ratkaisukäytännössään eläinsuojelurikoksiin liittyvää sääntelyä. Korkeimman oikeuden tuomiossa on tunnustettu eläinten uusi asema yhteiskunnassa, jossa tulisi nykyään ottaa huomioon myös eläinten hyvinvointi. Merkittävä muutos on myös se, että korkein oikeus viittasi lain esitöissä mainittuihin esimerkkeihin erityisestä raakuudesta ja törkeydestä niin, että ”ne täyttävät selvästi törkeää tekoa koskevan

²⁷⁹ Itä-Uudenmaan käräjäoikeus 26.01.2024 R 23/1873 nro 24/103801.

ankaroittamisperusteen”.²⁸⁰ Oikeuskäytännön yhtenäistämiseksi tällä voi olla merkittäväkin vaikutus, mikäli menettelyn voidaan nähdä täyttävän jonkin lain esitöissä annetun esimerkin.

Törkeä eläinsuojelurikos lisättiin rikoslakiin sillä ajatuksella ja pyrkimyksellä, että jatkossa tuomioistuimet käyttäisivät rangaistusasteikkoa laajemmin ja rikoksista tuomittaisiin oikeasuhtaisempi rangaistus teon moitittavuuteen nähden.²⁸¹ Tuomioistuimille vaikeuttaisi kuitenkin olevan hankalaa arvioida sitä, koska tekoa tulee pitää erityisen raakana tai julmana.

Tutkimustulosten perusteella voidaan väittää, että oikeuskäytäntö eläinsuojelurikoksissa ei ole yhtenäistä. Myös vastaavanlaisissa rikoksissa kipua ja kärsimystä, sen kestoa sekä julmuutta ja raakuutta on arvioitu vaihtelevasti. Osassa tapauksissa katsottiin, että tajuisaan olevan eläimen hukuttaminen ilmentää erityistä julmuutta, osassa taas tämän ei nähty täyttävän kriteeriä. Toisissa tapauksissa kymmenien tuotantoeläinten nälännyttäminen ja laiminlyönti ilmensi erityistä raakuutta ja julmuutta, toisissa taas tätä näkökulmaa ei nostettu rikosprosessin aikana esille lainkaan. Oikeuskäytännön yhtenäistämiseksi voisikin olla tarpeen lisätä asiantuntijoiden käyttöä ja lisätä koulutusta eläimistä ja eläinsuojelurikoksista. Kaikissa tapauksissa kvalifiointiperusteeseen erityisestä raakuudesta tai julmuudesta ei ole syytteessäkään vedottu lainkaan, vaikka menettely olisi johtanut usean eläimen kuolemaan. Arviointi julmuuden ja raakuuden asteesta vaikuttaakin olevan hankalaa myös syyttäjille.

Koska eläinsuojelurikoksissa uhrilla eli eläimellä ei ole asianomistajanasemaa, on syyttäjällä rikosvastuun toteuttamisessa merkittävä rooli. Etenkin tuotantoeläimiin kohdistuvissa rikoksissa erityiseen raakuuteen tai julmuuteen oli vedottu vaihtelevasti. Tutkimuksessa on havaittu, että erityisen julmuuden ja raakuuden arviointi on tuomioistuimille vaikeaa. Näkisin kuitenkin, että eläinsuojelurikoksissa haasteena on myös se, onko syyttäjillä riittävä ymmärrys siitä, mikä millekin eläinlajille aiheuttaa tarpeetonta kipua ja kärsimystä. Eläinsuojelurikokset eroavat muista rikoksista, koska uhrina on tunteva ja kokeva olento, joka ei kykene ajamaan omaa asiaansa. Ymmärrys eläimistä ja niiden kyvyistä tuntea erilaisia tunteita muuttuu jatkuvasti, kun tieto niistä lisääntyy. Arvioinnin ja näytön keräämisen tueksi voisikin lisätä jo syyttäjätasolla koulutusta eri eläinlajeista.

²⁸⁰ KKO 2023:86 perusteluiden kohta 10.

²⁸¹ HE 97/2010 vp, s. 15; LaVM 18/2010 vp, s. 2–3. Ks. myös Koskela 2019, s. 3.

Myös erityisesti eläinsuojelurikoksiin perehtyneen syyttäjän käyttäminen eläinsuojelurikoksissa voisi edesauttaa yhtenäisemmän oikeuskäytännön syntymistä.

Tutkimuksesta ei voida johtaa tarkkoja raameja sille, koska teko on arvioitu erityisen raa'aksi tai julmaksi tai koska näin tulisi toimia. Arviointi edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa. Erityisen raakuuden ja julmuuden soveltamisessa merkitystä tuntuu olevan muun muassa sillä, onko rikoksen kohteena ollut lemmikkieläin vai tuotantoeläin. Merkitystä arvioinnissa on kuitenkin annettu myös muun muassa sille, onko tekoaika ollut pitkä, onko eläin ollut kytkettynä, onko eläimellä ollut mahdollisuus puolustautua ja mikä on ollut tekijän tarkoitus.

Aulis Aarnion mukaan ”[o]ikeusturva on mielivallan välttämistä, ja sellaisena se on ennen muuta yhteydessä ennustettavuuteen.”²⁸² Mikäli oikeuskäytäntö ei ole yhtenäistä, tuomioiden ennustettavuus kärsii. Tämä tuottaa ongelmia muun muassa vastaajien oikeusturvan toteutumisen kannalta. Oikeusturvan toteutumisen kannalta olisi tärkeää, että argumentaatio olisi avointa ja selkeää.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 11 luvun 4§:n 2 momentin mukaan tuomio on perusteltava. Tutkimusaineiston perusteella eläinsuojelurikoksissa kuitenkin valitettavan usein tyydytään toteamaan, että jokin teko on tai ei ole ollut erityisen raaka tai julma. Osassa tapauksissa raakuuden ja julmuuden tasoa oli arvioitu vain niukasti jos ollenkaan. Perusteluiden etsiminen tuottaa lukijalla toisinaan haastetta eikä tuomioista aina ilmene lainkaan, miksi tekoa on arvioitu niin kuin sitä on arvioitu. Tämänkaltaisen argumentointi ei edesauta yhtenäisen oikeuskäytännön kehittymistä ja tuottaa haasteita ratkaisujen puolueettomuuden arvioinnissa. Arviointi siitä, koska teko on aiheuttanut eläimelle tarpeetonta kärsimystä, kipua ja tuskaa, sisältää väistämättä arvovallintoja.²⁸³ Perusteluiden avoimuuden ja hyväksyttävyyden vuoksi olisikin tärkeää, että perusteluiden laatuun kiinnitettäisiin enemmän huomiota.

Eläinsuojelurikosten kriminalisoinnilla on pyritty suojaamaan eläimiä tarpeettomalta kivulta ja kärsimykseltä. Mikäli eläimen kokemaa kipua ja kärsimystä ei arvioida yhtenäisesti, ei kriminalisoinnin tavoite toteudu.

²⁸² Aarnio 1986, s. 15.

²⁸³ Aarnio 1986, s. 15–16.